

George Gordon Byron

Childe Harold

*s engleskog preveo
i priredio
Luko Paljetak*

eLektire.skole.hr

Sadržaj

Byronov život, djelo i vrijeme _____	3
Hodočašće Childea Harolda _____	13
Predgovor _____	15
Dodatak predgovoru _____	17
ZA IANTHE _____	19
PRVO PJEVANJE _____	21
DRUGO PJEVANJE _____	54
TREĆE PJEVANJE _____	87
ČETVRTO PJEVANJE _____	123
Kronološki pregled najvažnijih datuma iz Byronova života _____	184
Byron u Hrvata _____	188
Bilješka prevoditelja _____	193
Rječnik _____	195

Byronov život, djelo i vrijeme

U cjelokupnoj svjetskoj književnosti bilo bi teško naći pjesnika čiji život i djelo čine toliko jedinstvenu i impresivnu cjelinu, stvaraoca koji je iz svoga vlastitog života, kao iz kakve hirovite, bogate iako kratkotrajne zlatne žile crpio i sadržaje i stil i duh svojih djela, a istodobno živio i nastojao živjeti razmetljivim, burnim i nepredvidljivim životom svojih likova. Čini se da postoji samo jedan takav: George Gordon, Lord Byron.

Uzaludno i nepotrebno bilo bi povlačiti tu granicu, kao što je uzaludno i nepotrebno i Byron pokušavao povući tu crtu i razgraničiti Childea Harolda od sebe, sebe od Childea Harolda. "Uzaludno sam tvrdio i zamišljao da sam povukao crtu između autora i hodočasnika; i sama želja da održim tu razliku, te razočaranje u otkriću da mi je to uzaludno, toliko su slomili moje snage pri pisanju da sam sve to zajedno odlučio napustiti – i tako učinih", piše Byron u predgovoru IV. pjevanju *Childea Harolda*, u pismu Johnu Hobhouseu, prijatelju i sputniku po gotovo svim zemljama kuda se kretao. Premda dalje s pravom dodaje da "djelo ovisi o samom sebi a ne o piscu", da "autor koji nema drugih izvora u svom duhu osim vlastite slave, prolazne ili trajne, što mora izvirati iz njegovih književnih napora, zaslužuje sudbinu svih autora", u obzir je potrebno uzeti i jedno i drugo, i život i djelo, slijedeći upravo tu usku i najčešće teško održivu i razgraničivu crtu među njima, neprestano imajući na umu da je to hod po bridu vrlo oštra sjećiva.

Ovaj tobožnji Leandar, šepavi Apolon, lijepi demon i pali anđeo, kako su ga već sve nazivali, iskazivao je kao i svi pjesnici njegova doba svojstveno zanimanje za gotsko, sablasno, krvavo, bizarno, egzotično, egzaltirano, strastveno, neobuzdano, divlje i iskonsko. Taj amalgam je ona prepoznatljiva oznaka svakog romantičara, a Byron je barem svojim životom i najvećim dijelom svoga opusa upravo to i bio.

Volio je samotnu i divlju prirodu. *Byronov glavni užitak bio je*, piše jedan od njegovih bliskih prijatelja, *povući se na neko osamljeno mjesto, sjesti na visoku stijenu iznad mora i tamo ostati satima, gledajući nebo i more*, onako kao što naš Preradović primjerice sjedi pod čempresom u Lukoranu nasuprot Zadru i gleda kako iznad utihle pučine puca ružoprsta ilirska zora.

*Sjedit na hridi, gledat slap što pada,
Sanjareć lutat rubom šumske sjene
Gdje sve je nad čim ljudski stvor ne vlada,
Gdje smrtnik nikad ili rijetko skrene;
Peti se sam kroz neprohodne stijene
Sa stadom divljim što ne pozna tor,
Nagnut nad ponor gdje se vode pjene,
Samoća nije to već razgovor
S prirodom, pogled u njen razotkriti dvor.*

Childe Harold II, 25

*Tad osjećaj nam beskrajnog se budi
U osami gdje sami smo najmanje,
Istina, što nam cijelim bićem rudi
Čisteć nas od nas: to je zvuk i stanje
Duše i glazbe vir gdje leži znanje
Vječnoga sklada...*

Ch. Har. III, 90

Nisam nikada vidio sliku ili skulpturu koja bi se slagala s mojom koncepcijom ili očekivanjem; ali vidio sam mnogo planina i mora, rijeka i pejzaža, i dvije-tri žene što su ih daleko nadmašivali, piše Byron u jednom svom pismu, izražavajući time svoju panteističku ljubav prema prirodi i svoje gnušanje, ne toliko prema ljudima,

*Ne volim ljude manje, nego više
Prirodu volim*

Ch. Har. IV, 178

koliko prema društvu i zamornom bruju grada gdje

Malo tko – nitko – ne nađe što voli.

Ch. H. IV, 125

osjećajući vrlo dobro po sebi samom da

*Lažan je život naš: i s redom stvari
Nije u skladu.*

Ch. H. IV. 126

Upravo s tim *redom stvari* Byron se titanski bori.

Koliko god istinski volio prirodu, mnoge panteističke izjave iz III. pjevanja *Childea Harolda* više su plod razgovora što ih je sa Shelleyjem vodio uz slikovite i mirne obale Lemanskog (Ženevskog) jezera nego izraz njegovih vlastitih pogleda, jer ni sama priroda i sva njezina iskonska divljina, o kojoj on s toliko strastvena zanosa piše, nije mogla ublažiti Byronovu bol – onu toliko prepoznatljivu *svjetsku bol* čija se sjena povlači licem svih mladih ljudi onoga doba, od Werthera, koji je njihovo utjelovljenje, pa sve tamo, usudio bih se reći, do Rimbauda koji je na neki način jedan od onih zadnjih "zmajevih zuba" što ih je bajronizam posijao po Europi i po svijetu – nije mogla ublažiti onaj osjećaj beskućništva, onaj *Sehnsucht*, čežnju za apsolutnim iz koje se hrani i razvija toliko puta spominjani i analizirani Byronov titanizam. Byron je, naime, poeziju očito pisao u uvjerenju da

se njegov vlastiti "ja" ne treba prožimati, nego *suprotstavljati* prirodi, svijetu i društvu. Ovo suprotstavljanje postaje *bravado* cijeloga njegova života.

*Ne ljubljah svijet nit ljubljaše svijet mene:
Smradnom mu dahu ne laskah nit svijah
Koljeno pred idolima mu, zlene
Jek mu glasno ne štovah nit smijah
Ikad se lažno; u gomili bijah
Al ne drža me njenim; kroz nju luto
Ja sam, al ne bjeh njen; njoj tuđim grijah
Razmišljanjem se, i još bih da u to
Nisam pretrpo um svoj, što sam stog se sputo.*

Ch. H. III, 113

stoga što

*... sred mnoštva, vreve, ljudske buke,
Čut, vidjet, imat, osjećati, znati,
Lutat sam, žitelj svijeta bit, pun muke,
Blagoslov ne znat ni primit ni dati;
Miljenik sjaja mrzeć sve što pati!
To znači biti sam; samoća to je, to je!*

Ch. H. II, 26

Koliko god je taj titanizam težio nedohvatnom i gotovo nezemaljskom, njegovi su korijeni barem u osnovi svojoj počivali na zemlji. Byron je, naime, u ranoj mladosti prebolio dječju paralizu i ponekad je sve što bi radio taj *prvi lord engleske literature* jednostavno bila kompenzacija te njegove tjelesne mane. *Zar mislite da bih ja ikada mogla što osjećati prema ovom šepavom dječaku*, izjavila je jednom, ne znajući da je on sluša, Mary Craworth, jedna od prvih mladenačkih Byronovih ljubavi, a on, koji je već u sedamnaestoj svojoj godini dobro vladao grčkim i latinskim, koji je na Malti učio arapski a u Veneciji armenski, 3. svibnja 1810, za vrijeme boravka u Turskoj, preplivao je – oponašajući antičkog Leandra – Helespont za sat i deset minuta.

*Teško je reći tko prođe bolje:
O smrtni! još vas bozi gaze!
On strati truda a ja volje:
On potonu, ja imam nazeb.*

(prev. L. P.)

U osamnaestoj godini anonimno je tiskao svoje *Mladenačke pjesme (Juvenile Poems)*, koje su se poslije pojavile pod naslovom *Sati dokolice (Hours of Idleness)* i doživjele oštru kritiku u tada najuglednijem književnom časopisu "Edinburgh Review", našto je Byron poslije oš-

tro odgovorio satirom *Engleski bard i škotski kritičari (English Bards and Scotch Reviewers)*, kojom je tada, prije svojih poznatih skandala, zadobio opće simpatije. *Živo se sjećam dojma koji je na mene ostavila edinburška kritika: to bješe svijetlo bjesnilo i odluka da prkosim i da se osvećujem, ali nikakav poraz ili očaj. Nemilosrdna je kritika otrov za mlada pisca (tu Byron očito misli na sudbinu Johna Keatsa s čijom se knjižicom stihova kasnije utopio Shelley o kojemu Byron piše u svojoj već spomenutoj satiri), ona me oborila na zemlju, ali ja skočih na noge s čvrstom odlukom da njeno groktanje sam osramotim.*

*Izreć i utjelovit kad bih mogo
Sve što u meni leži – dati mah
Mislina svojim, kad bih snage smogo,
Um, srce, čuvstva jaka, slaba, dah,
Ono što tražih i još tražim plah,
Snosim, znam, ćutim – u riječ jednu slit,
To grom bi bio, reko bih je; ah,
Ovako ja ću uvijek nečut bil
I nijemu misao u sebi, ko mač, krit.*

Ch. H. III, 97

Ovom gordom, nedodirljivom osamljeniku *najsilnije radosti*, kako kaže M. Šrepel, *bijahu već rano trijumfi taštine*. Njegov prvi govor u Domu lordova, kada mu je bilo tek jedanaest godina, bio je obrana notinghamskih radnika koji su u bijesu prve tehničke revolucije razorili svoje tkalačke strojeve.

Vraćajući se jednom iz Pireja s kupanja, susreo je četvu turskih vojnika koji su vukli neku mladu ženu zašivenu u vreću da bi je bacili u more, jer je, kako je Byron iz razgovora s njima saznao, vodila ljubav s nekim kaurinom. S pištoljem u ruci prisilio ih je da se vrate natrag, te podmićivanjem i prijetnjama oslobodio jednu djevojku koja je, dakako, kako se to već moglo očekivati, završila u njegovu zagrljaju. *Ostatak vremena utrošio sam na neke poslovne stvari, te na to da dobijem gonoreju, što mi je vrlo žao, jer sam se tek bio riješio teškog tripera koji sam uhvatio nigdje drugdje, nego upravo u Grčkoj*, piše ovaj bljedoliki ljepotan u pismu koje je nedavno pronađeno u Londonu, u ostavštini njegova prijatelja Daviesa Scropea, ženskara, pijanice i kockara, s čijim je novcem Byron i krenuo na svoje putovanje po Španjolskoj, Portugalu, Grčkoj, ondašnjoj Albaniji i Bliskom istoku.

Kao student doveo je na sveučilište u Cambridgeu medvjeda da se zajedno s njim sprema za profesorski natječaj.

Godine 1821. ovaj se romantični pjesnik i melodramatični pozer, podrugljivac i sentimentalac, lijepi muškarac koji tvrdi da nikada nije zaveo nijednu ženu, buntovnik i narcisoidni ljubitelj sebe sama, pridružuje revoluciji u Italiji, druguje s karbonarima* i kuću mu stalno drže pod prismotrom.

Dvije godine kasnije priključuje se grčkoj revoluciji i pomaže je i novcem i savjetima. *Naprijed! Hrabro! Ne bojte se! Slijedite moj primjer – zadnje su njegove riječi.*

---

* *Karbonari* – članovi tajnog talijanskog revolucionarno-demokratskog udruženja koje se borilo za ujedinjenje Italije (nap. ur.)

Postoji zajamčeno sredstvo da čovjek oko sebe okupi gomilu – treba samo jako vikati, pisao je Hippolyte Taine u povodu Byronova stila, ne shvaćajući zapravo da je to glavna oznaka Byronova života, slikovita i bučna gesta.

Nema u mene ni nade ni straha s onu stranu groba, piše on prijatelju Hobhouseu 10. kolovoza 1811., u trenutku kad mu se utopio dragi i bliski prijatelj Charles Skinner Mathews čiju je smrt u šali, videći ga kako slabo pliva, jednako kao i svoju, na neki način bio naslutio i prorekao.

Osjećaj gorde nadmoći i posvemašnjeg prezira rađao je na drugu stranu stanje samodopadljive klonulosti i umora koji se na licu cijele te rano ostarjele mladeži zapažao tako lako i bio joj tako svojstven. Byron, nespokojni taj histrion, naprotiv, živio je u akciji. Njegovi su sportovi bili jahanje, plivanje, ronjenje i pucanje, boks, kriket i – lijepe žene. Pisao je brzo, ponekad još dok se svlačio nakon dolaska kući s raznih plesova i maskerade, što svjedoči o nemaru i brzini, jednako koliko i o strasti i opčinjenosti pisanjem. Možda to i nije najbolje,

Ali za srce naglo mir je pako.

Ch. H. III, 42

Posve je shvatljivo da je opća zasićenost, s obzirom na Byronovu prirodu i njegovo prerano životno iskustvo, neizbježna,

*Osjeti Childe da sitost njega davi,
Stvar gora nego nesreća i kuga.*

Ch. H. I, 4

rađa akciju, želju za bijegom koji je zapravo nemoguć,

*Koji Prognanik pobjeć može
od sebe?*

Ch. H. I, VI *Za Iñez*

želju za akcijom, a Byron je tako živio i umro, nemajući vremena da ostari,

*Starit, zar ima od tog veće boli?
Što nam u čelo brazdu dublju zada?
Mrtve sve vidjet koje srce voli
I sam na svijetu biti ko ja sada.*

Ch. H. II, 98

stoga na usta svoga Childea Harolda, kao odgovor na prethodne stihove, u istoj strofi uzvikuje:

*Tecite dani mahnito! od kada
Vrijeme sve duši drago mi ukrade,
I s jadom Starosti mi smiješa dane mlade.*

Ch. H. II, 98

Koliko god je u trenutku kad je u newsteadskoj opatiji vino ispijao iz srebrom okovane lubanje nekoga bezimenog fratra, u tom činu bilo nečega od svjesno hinjene hamletovske poze, Byron se često, govoreći o svijetu, o nadmoći pjesnika i njegovoj gotovo božanskoj ulozi u univerzumu, znao uzdići do stvarnih šekspirovskih gledanja, pa mu je čovjek

Sumnje i smrti čedo, kom je slamka nada

Ch. H. II, 3

i

... njihalo, kog smijeh i suza vlači

Ch. H. IV, 109

a ratnici, bez obzira iz kojih vremena,

*... sprave to su davne
Slomljeni alat, što ih tiran sije
Bez broja, put kad svoj popločat htije
Srcima ljudskim – zašto? – za san prosti.
Obujmit zar će to zbog čeg se bije?
Il nazvat svojim ped tla gdje se gosti,
Osim tog gdje na kraju past će, kost do kosti?*

Ch. H. I, 42

Byron se često zna hamletovski zamisliti nad tamom groba,

*Lubanju uzmi otud i razvali:
Zar Bog hram ima unutar te zdjele,
Kad čak ni crvi izbu trulu tu ne žele?*

Ch. H. II, 5

zna napisati gnomički duboke i sjevremeno aktualne stihove,

Tisuću ljeta treba da se stvori Država; tren je sruši,

Ch. H. II, 84

zna sa svoje manfredovske visine barda, pjesnika-vizionara, Napoleonu nadmoćno dobaciti:

Osvajač zemlje i rob njezin ti si!

Ch. H. III, 37

dijeleći mu cijelim nizom strofa u III. pjevanju trajnu povijesnu i šekspirovski dijalektičku lekciju. Premda je Haroldova, dakle Byronova nošnja, kako uspjelo ističe M. Šrepel, *samo domino na krabuljnom plesu, ona krije mladića s ognjenim čuvstvom, oštrim razumom, tamnim dojmovima životnim i sa neobičnom ljubavlju k slobodi*. Ova sloboda, koja se najprije manifestira kao *sloboda naroda*, sloboda svih potlačenih naroda, evoluirala postupno u širi misaoni pojam sveopće *slobodne misli*. U tom rasponu Byron nerijetko zna, po imperativu svoga temperamenta i svoga načina, anarhično ustvrditi: *Ja sam pojednostavio svoju politiku. Ona se sastoji u tome da osudim na smrt sve vlade koje postoje*.

On nije čovjek svoga naroda, nego svoga doba, napisao je u svojoj studiji već prije spomenuti Šrepel. A Byronovo doba, doba je američke, industrijske i francuske revolucije, zatim vrijeme napoleonovskih ratova, krvavih bitaka kod Albuere, Talavere, Austerlitz, Trafalgar i onoga velikog završnog prizora kod Waterlooa, što ga je Byron tako plastično slikovito i tako uspješno dočarao u svome *Childeu Haroldu*. Oba prva pjevanja ovog spjeva pokazuju s kolikom je žestokom ironijom Byron mislio i pisao o engleskoj vanjskoj politici i s kolikom je žestinom govorio o tada najaktualnijim društvenim i političkim pitanjima Europe. Ona su nam danas, iz perspektive našega vremena, poprilično daleka i blijeda, nezanimljiva, otprilike onako kao punski ratovi kakvu gimnazijalcu, pa nam se može učiniti da se Byron pomalo samodopadno i nepotrebno nad njima pjeni, da je svoje djelo nepotrebno opteretio aktualnostima koje danas ne možemo shvatiti bez obimna komentara u fusnotama. Sve je to bez dvojbe na svoj način točno, ali mi moramo shvatiti da je Byron i želio i morao svojom pjesničkom riječju biti prisutan u zbivanjima svoga vremena iz čije je krvave pragmatike znao izvući i iskazati i neke trajno valjane poruke i misli:

*tko žudi
Slobodu, mora sam se za nju biti
Desnicom valja da se za nju trudi.*

Ch. H. II, 76

*Nek bijele kosti i krv kiša pere,
Na poprištu nek sve se groze sjate:
Da djeca naša to što vidjesmo mi, shvate!*

Ch. H. I, 88

znajući uza sve to ostvariti retke trajne ljepote i liričnosti, uspijevajući vrlo često pronaći onu pravu jedinu riječ, *zvjezdani*, npr. kada u IV. pjevanju *Childea Harolda* govori o Galileju.

U estetskom i književnom pogledu bilo je to doba romantizma, onoga širokog literarnog, i ne samo literarnog zbivanja što je u Europi započelo s pojavom sentimentalizma, s Jeanom Jacquesom Rousseauom, Madame de Stael, Klopstockom, Lessingom, Wielandom, Bürgerom, Goetheom i Schillerom, Macphersonom i njegovim *Osijanom*, Chattertonom, Blakeom i Robertom Burnsom, a oslanjalo se na djela Shakespearea, Spencera, krvave, mračne škotske balade, Scotta, Wordswortha i Coleridgea te njihove *Lirske balade*. Pojavom Byrona, koji je u neku ruku postao stjegonošom i rodonačelnikom goleme i brojne obitelji romantičara što se, sve tamo od grupa u Jeni (oko 1800.) i Heidelbergu (1808.), preko grupe u Stuttgartu (između 1810. i 1830.), protezala od Francuske (Hugo, Musset, George Sand, A. de Lamartine, A. de Vigny, Mérimée), preko Italije (Manzoni, Leopardi, Silvio Pelico), Rusije (Puškin, Ljermontov), Poljske (Mickiewicz, Slowacki, Krasinski), Češke (Kollar, Karol Maha), Mađarske (Petőfi), Švicarske, Rumunjske i Grčke, sve do naših strana (Prešeren, Jenko, Kopitar, Mažuranić, Preradović, Vraz, Njegoš, Jakšić), stvoren je bajronizam i prototip romantičnoga junaka koji, da bi to uistinu bio, u sebi mora nositi prezir prema konvencionalnom licemjernom moralu, mora izazivati sudbinu osjećajući se na neki način obilježenim i predodređenim za tragičnu kob, mora se posebno odijevati i bježati od društva u egzotičnu divljinu, najčešće na Istok, mora prezirati bližnje, ali se ponekad i žrtvovati za njih, mora ljubiti slobodu i potajno u sebi patiti od krivnje, vjerovati u idole pomalo mračne i maglovite, mora posjedovati poseban osjećaj za misteriozno, nadnaravno i teatralno, mora patiti od *Etne osjećaja* i od *Vezuva strasti*.

Bilo je to doba kada, kako piše naš A. G. Matoš, *cijela legija snobova čezne za dalekim krajevima, pišu nostalgijske pjesme, i žene se rastaoljaju, jer im muževi ne žele za njima u Španiju, u Italiju, u Carigrad. Gospođice pate od adrijaticizma, od florencitisa, od venecitisa*. Svijet je pun fatalnih ljudi koji s jedne strane ljubav proglašuju jedinim ciljem egzistencije, a s druge su puni apsurdnoga *spleena* i Schopenhauera koji je, kako to izvanredno definira Maucaily, *iz godine u godinu, iz mjeseca u mjesec ponavljao da je sudbina svih biti bijedan, da je sudbina izvanrednih biti izvanredno bijedan; da sve želje kojim smo prokleti podjednako vode bijedi; ako nisu zadovoljene, bijedi razočaranja, ako pak jesu, bijedi zasićenosti*. Njegovi junaci su ljudi koji su različitim ciljevima došli do istog cilja očajanja, ljudi koji su siti života, koji su na ratnoj nozi s društvom, koji su u svojoj boli potpomognuti jedino nepobjedivom ohološću, sličnoj oholosti Prometeja na stijeni ili oholosti Satane u užarenom latoru, ljudi koji mogu svladati svoje muke snagom svoje volje, i koji do kraja prkose svoj sili zemlje i neba. Takav junak je i Childe Harold.

Svoj spjev Byron je počeo pisati 1809. god. za boravka u slikovitoj, egzotičnoj i tada zaista posve nepoznatoj i Bogu iza leđa smještenoj Albaniji, gdje mu je gostoprimstvo pružio Alipaša od Janine, stvarni, utjelovljeni njegov mladenački Zelucco. Byronov hodočasnik putuje najprije Portugalom i Španjolskom gdje se divi ljepoti zemlje i opisuje krvava ratišta, smrt na bojnom polju i smrt u koridi, značaj muškaraca i ljepotu žena. Zatim preko Malte dolazi u zemlju bogova, omiljenu i toliko sanjanu Grčku. Dok se Keats u Britanskom muzeju divi i uči na onim istim vazama, urnama i mramorima što ih je u Englesku, ploveći preko *mora nesklonoga*, dovukao lord Elgin, Byron se pjeni i bjesni nad barbarским oskvrnućem djevičanskih grčkih spomenika. Nakon toga, *kršćanskom svijetu kazavši zbogom*, putuje u Albaniju i Tursku, pa zatim opet natrag u Grčku, te u Englesku. To je sadržaj prva dva pjevanja ovog spjeva koji je istodobno knjiga dnevnika, povijesti, satire i politike, životopisnih pojedinosti i epigrama, samoraščlanjivanja i smjelih karakterizaci-

ja velikana iz prošlosti i suvremenosti, slobodarskoga revolta i literarnih aluzija, običaja i zabava, sklop banalnoga i suptilno uspjelog.

Nedavno sam započeo jednu pjesmu u Spenserovu stilu i strofi, u kojoj namjeravam dati potpun mah svojoj sklonosti, biti šaljiv i patetičan, deskriptivan i sentimentaln, nježan i satiričan, prema raspoloženju, navodi Byron dra Beattiea u predgovoru I. i II. pjevanja svoga spjeva, koja su ga, kada su se 29. veljače 1812. pojavila u Londonu, preko noći učinila slavnim, pa je onda s pravom mogao u pismu svome prijatelju pjesniku Thomasu Mooreu napisati: *Probudio sam se jednog jutra i otkrio da sam slavan.* Byronu je tada bilo 25 godina.

Childe Haroldov *Laku noć*, najpoznatiji je, najviše spominjan i svakako najčešće preveden lirski fragment ovog spjeva. Umetnut između 13. i 14. strofe prvog pjevanja, on je zapravo izvanredna sjetna kantilena koja u neku ruku sadrži sukus romantičarskog pogleda na svijet. On nam otkriva jednu od najsvojstvenijih crta bajronizma, onaj prividni nehaj i prezir prema svijetu i životu koji evoluiru u posvemašnju čežnju za beskonačnim, u poriv što ga Fichte definira kao *nagon za nečim potpuno nepoznatim, koji se očituje samo nekom potrebom, nekom nevoljkošću, nekom prazninom koja teži z'a ispunjenjem a ne kaže odakle*, i koja se ne da utažiti ničim osim ljubavlju.

Nijećući, jednu za drugom, ljubav prema majci, ljubav prema ženi i ljubav prema domovini, Byron – Harold, ta karakteristično romantičarski rascijepljena osoba, ta dva *ega*, dva pola iste nepomirene i nepomirljive ličnosti koja se neprestano kritički sumnjičavo promatraju, taj promatrani promatrač otkriva se pred nama kao pomalo djetinjast i ironičan fantasta koji, kako piše Schiller u svome djelu o *naivnom i sentimentalnom pjesništvu* – *ne zlorabi prirodu nego slobodu, dakle razvija se iz sposobnosti koja je sama po sebi vrijedna što-vanja i beskrajno se može usavršiti, koji se napokon ruši u beskrajnom padu u bezdanu dubinu i može završiti samo potpunim uništenjem.* Byron upravo to i radi: beskrajno, svojim životom i djelovanjem usavršava tu sposobnost, težeći s jedne strane prometejskim sintezama, rušeći s druge okove svakog sustava, predajući se istodobno potpuno čarima života.

U trećem pjevanju, koje je 1816. godine napisano u Veneciji, Byron nas vodi preko Waterlooa kroz Njemačku u kojoj, putujući kroz divnu i slikovitu dolinu Rajne, nježno čezne za svojom polusestrom Augustom koju je volio cijeli svoj život, a zatim u Švicarsku, opisuje Lemansko jezero, noćnu tišinu i svu jarost ljetne oluje u planinama, piše apoteozu Rousseauu, Voltaireu i Gibbonu, a zatim nam s Alpa daje tek naslutiti Italiju, zemlju svojih snova, kojoj je u cijelosti posvećeno četvrto pjevanje *Childea Harolda*, napisano 1818. godine.

Razmak između I. i II. pjevanja, te između III. i IV. razdoblje od šest odnosno osam godina, veliko je ljudsko i pjesničko iskustvo Byronovo. Childe Harold se postupno sve više pretvara u Don Juana, a Byron sve više u satiričara, gubeći tako postupno jednu od najosnovnijih komponenata romantičarskog pjesnika. Satirički pristup zahtijeva, kako to ističe Marius Bewley, postojanje svijeta i društvenog poretka, neovisnih o pjesničkoj percepciji. Satira u Byrona, u ovom slučaju, ne postaje samo oblik društvene kritike, nego istodobno biva i oblik vrlo suptilnog mazohizma.

U svojim djelima, pogotovu u *Childeu Haroldu* i *Don Juanu*, Byron je, uza sve oscilacije stila i ukusa, ostvario stranice neprolazne vrijednosti i ljepote. Da je kojim slučajem bio slikar a ne pjesnik, slikao bi zacijelo kao Delacroix, da je bio skladatelj, stvarao bi najvjerojatnije poput Chopina. Ovaj hromi Titan, Caligula, Heliogabal i ovaj Henry VIII, kako su ga zbog raskalašena života često znali nazivati, pjesnik je za kojega se zadnjih godina sve više zanimaju i u Engleskoj i izvan nje, stvaralac je koji svejedno ostaje najmarkantni-

jom i najzanimljivijom ličnošću svoga stoljeća, čovjek je koji je tako muški i istodobno tako djetinjasto samodopadno znao kazati:

Sàm stojim ja i stajah – zapamćen il ne!

Ch. H. III, 112

Luko Paljetak

Hodočašće Childea Harolda

ROMAN

Svijet je jedna vrsta knjige iz koje smo, ako smo vidjeli samo svoju zemlju, pročitali samo prou stranicu. Ja sam ih prolistao prilično velik broj i našao da su sve jednako loše.

To istraživanje nije ostalo neplodnim. Mrzio sam svoju domovinu. Sve neuljudnosti različitih naroda među kojima sam boravio, izmirile su me s njom. Da nisam iz svojih putovanja izvukao nikakvu drugu korist osim te, ne bih žalio ni troška ni truda.

KOZMOPOLIT¹

---

¹ *Kozmopolit* – naziv istoimenog djela kojem je autor Joseph Cherad, grof de Montbron (1761-1852); djelo je nastalo u Parizu 1798, Byron odlomak citira u izvorniku.

Predgovor

(Prvom i drugom pjevanju)

Sljedeća pjesma najvećim je dijelom napisana u krajevima koje pokušava opisati. Započeta je u Albaniji, a dijelovi koji se odnose na Španjolsku i Portugal spjevani su prema autorovim zapažanjima u tim zemljama. Toliko treba reći glede točnosti opisa. Prizori koje pokušava ocrtati iz Španjolske su, Portugala, Epira, Akernanije i Grčke. Tu se, za sada, pjesma zaustavila; o tome kako bude prihvaćena ovisi hoće li se autor usuditi svoje čitatelje povesti do glavnoga grada Istoka, kroz Joniju i Frigiju: ova dva pjevanja čisti su pokušaj.

Uvedeno je izmišljeno lice kako bi se djelu dala stanovita povezanost; ona, uza sve to, ne teži tome da bude dosljedno provedena. Neki moji prijatelji, do čijeg mišljenja visoko držim, primijetili su da bi ovaj izmišljeni lik, "Childe Harold", mogao izazvati sumnju kako se pod njim krije neka stvarna osoba; neka mi se dopusti da to, jednom i za svagda, opovrgnem – Harold je čedo mašte, stvoreno u već spomenutu svrhu. U nekim vrlo beznačajnim pojedinostima, u onim potpuno lokalnim, moglo bi se naći osnove za takvu primjedbu, ali u glavnim točkama, nadam se, nema baš nikakve.

Gotovo je nepotrebno spomenuti da je naziv *Childe*, kao u *Childe Waters*, *Childe Childers* itd., upotrijebljen zato što je suglasniji sa starom strukturom versifikacije koju sam usvojio. "Laku noć", na početku prvog pjevanja, nadahnula je pjesma "Laku noć Lorda Maxwella",² objavljena u *Pograničnoj poeziji*³ koju je objavio gosp. Scott.

U prvom dijelu, koji se bavi Pirinejskim poluotokom, mogla bi se naći kakva neznatna podudarnost s različitim objavljenim pjesmama sa španjolskim motivima,⁴ ali to može biti samo slučajno; jer, s izuzetkom nekoliko završnih strofa, cjelina ove pjesme napisana je na Levantu.

Spenserova strofa,⁵ prema mišljenju jednog od naših najuspješnijih pjesnika, dopušta svaku raznolikost. Dr Beattie⁶ primjećuje sljedeće: *Nedavno sam započeo jednu pjesmu u*

---

² Pjesma *Laku noć lorda Maxwella* govori o borbama u Škotskoj. Sir James Johnstone porazio je 1593. godine Johna Lorda Maxwella. Njegov sin osvetio se 1608. godine. Ubio je Jamesa Johnstonea i stoga morao pobjeći u Francusku.

³ *Minstrelsy of Scottish Border* (Pogranična poezija) – antologija Škotskih narodnih pjesama što ih je skupio Sir Walter Scott i objavio 1802. godine.

⁴ To su najvjerojatnije pjesme *Vision of Don Roderick W. Scotta*, i *Battle of Talavera* Johna Wilsona Crokera (1780-1857).

⁵ Strofa kojom se služio engleski renesansni pjesnik *Edmund Spenser* (1552-1599), autor spjeva *Faerie Queen* (Vilinska kraljica), sastavljena od 9 stihova s rimama *ababbcbcc*.)

Spenserovu stilu i strofi, u kojoj namjeravam dati potpun mah svojoj sklonosti, biti šaljiv i patetičan, deskriptivan i sentimentaln, nježan i satiričan, prema raspoloženju; jer, ako ne griješim, metar koji sam prihvatio, dopušta jednako sve ove vrste kompozicije. — Ohrabren u svom mišljenju takvim autoritetom, i primjerom nekih od najvećih talijanskih pjesnika, neću se opravdavati zbog pokušaja sličnih varijacija u sljedećem sastavu; zadovoljan što će, ako ne uspiju, neuspjeh počivati prije u mojoj izvedbi nego u osnovi, utvrđenoj djelom Ariosta, Thomsona⁷ i Beattiea.

London, veljače 1812.

---

⁶ James Beattie (1735-1803) — škotski pjesnik i filozof, autor nekoliko filozofskih eseja i epa *The Minstrel* (1771), jednog od značajnijih djela engleskog predromantizma. Ep je pisan u spencerovskoj strofi.

⁷ James Thomson (1700-1748) — engleski pjesnik, jedan od utemeljitelja engleske sentimentalne poezije, autor djela *The Seasons* (Godišnja doba); Byron vjerojatno misli na njegovo djelo *The Castle of Indolence* (Dvorac nehaja) pisano u spencerovskim strofama.

Dodatak predgovoru

Čekao sam sve dok gotovo svi naši časopisi nisu istresli svoju uobičajenu porciju kritike. Ispravnosti većega dijela njihovih kritika nemam što prigovoriti; ne bi mi priličilo prigovarati njihovim vrlo blagim pokudama koje bi, vjerojatno, da su bile manje ljubazne, bile iskrenije. Zahvaljujući stoga svima i svakome od njih na njihovoj širokogrudnosti, usudujem se primijetiti samo jedno. Između mnogih prigovora opravdano upućenih ništavnom značaju "lutalice Childea" (za koga ja, unatoč mnogim sumnjama, i dalje tvrdim da je izmišljeno lice), bilo je ustvrđeno da je on, osim svoje anakroničnosti, i vrlo *neviteški*, jer su vremena Vitezova bila vremena Ljubavi, Časti i tako dalje. Međutim, činjenica je da su dobra stara vremena, kada je *l'amour du bon vieux temps, l'amour antique*⁸ cvala, bila najrazudanija od svih mogućih stoljeća. Koji u to imalo sumnjaju mogu konzultirati Sainte-Palaye⁹ *passim*,¹⁰ a posebno sv. II, str. 69. Viteški zavjeti nisu se držali bolje od bilo kojih drugih zavjeta; i pjesme trubadura nisu bile pristojnije, a zacijelo su bile manje profinjene nego Ovidijeve. U *Cours d'amour, parlemens d'amour, ou de courtesie et de gentillesse*¹¹ ima mnogo više ljubavi nego udvornosti i plemenitosti. Vidi o tome Rolanda¹² kao i Sainte-Palaye. Što god se drugo moglo primijetiti najneljubaznijoj ličnosti Childea Harolda, on je do sada, po svim svojim osobinama bio savršen vitez – *Ne sluga, nego vitez hramovnik*. Uzgred rečeno, bojim se da ni Sir Tristan ni Sir Lancelot¹³ nisu bili bolji nego su morali biti, premda su bili vrlo poetične ličnosti i pravi vitezovi *sans peur*,¹⁴ premda ne *i sans reproche*.¹⁵ Ako povijest utemeljenja Reda podvezice¹⁶ nije izmišljotina, vitezovi toga reda nosili su kroz nekoliko stoljeća znamen jedne grofice od Salisburyja, koja nije ostala u osobitoj uspomeni. Toliko o viteštvu. Burke¹⁷ nije morao žaliti što su ta vremena prošla;

---

⁸ Ljubav iz dobrih starih vremena, ljubav drevna.

⁹ *Sainte-Palaye* – M. de la Curne de Sainte Palaye, autor djela *Memoires sur l'Ancienne chevalerie* (Zapisi o drevnom viteštvu), Pariz 1781.

¹⁰ *Passim* (lat.) – mjestimice.

¹¹ Ljubavno udvaranje, ljubavni razgovor ili udvornost i plemenitost.

¹² *Rolland* – President Rolland d'Erceville, pisac djela *Recherches sur le prerogatives des dames ches les Gaulois, sur les cours d'amours*, Pariz 1787.

¹³ *Tristan, Lancelot* – vitezovi Okruglog stola.

¹⁴ *Sans peur* – bez straha.

¹⁵ *Sans reproche* – bez zamjerke, bez mane.

¹⁶ *Red podvezice* – jedan od najstarijih engleskih viteških redova koji je, prema legendi, osnovao kralj Edward III. negdje između 1346. i 1347. godine. Tada se, naime, nasred dvora spotaknula i pala na pod grofica od Salisburyja. U toj delikatnoj prilici, dvorjanima koji su zurili u njene noge i maliciozno se smješkali, ona je rekla: *Honni soit qui mal y pence* (Sram ga bilo tko zlo pomisli). Te su riječi postale geslo Reda a podvezica njegov znak.

¹⁷ *Edmund Burke* (1729-1797) – engleski političar i publicist, teoretičar engleskog konzervatizma.

uostalom Marie-Antoinette¹⁸ bila je jednako toliko kreposna kao i većina onih u čiju su se čast lomila koplja i obarali vitezovi.

Još od prije Bayardovih,¹⁹ pa sve do Sir Joseph Banksovih²⁰ dana (najkreposnijih i najslavljenijih od svih starih i novih vremena), malo iznimki može se naći za ovu tvrdnju; i bojim se da bi nas malo istraživanje podučilo da ne žalimo za onim nakaznim lakrdijama srednjega vijeka.

Sada ostavljam *Childea Harolda* da proživi svoj vijek onakav kakav jest; bilo bi puno ugodnije, a nesumnjivo i mnogo lakše naslikati kakav ugodniji značaj. Bilo bi lako prikriti njegove mane, navesti ga da više radi a manje iskazuje, ali on nije nikada bio zamišljen da bude uzor, osim da pokaže kako rana izopačenost misli i morala vodi prezasićenosti u prošlim užicima i razočaranju u novim, i kako su čak i ljepote prirode i draži putovanja (izuzevši ambiciju, najsnažniju od svih uzbuđenja) za dušu tako ustrojenu izgubljene, ili prilično krivo usmjerene. Da sam nastavio s ovim spjevom, taj bi se značaj produbljivao što bi se više približavao kraju; jer obris koji sam jednom mislio ispuniti baveći se njime, bio je, uz neke izuzetke, nacrt kakva modernog Timona,²¹ i možda poetskog Zeluccoa.²²

London, 1813.

---

¹⁸ *Marie-Antoinette* – francuska kraljica, supruga Louisa XVI, pogubljena na giljotini 1793.

¹⁹ *Bayard* – Pierre du Terrail (1476-1524) – francuski vojskovođa, legendarni vitez "bez straha i mane".

²⁰ Sir Joseph Banks (1743-1820) – engleski istraživač i botaničar. Njegov je herbarij jedan od najznačajnijih; danas je u Britanskom muzeju u Londonu.

²¹ *Timon* – glasoviti atenski čovjekomrzac, glavno lice Shakespeareove tragedije *Timon Atenjanin*.

²² *Zelucco* – naslov romana danas posve zaboravljenog engleskog pisca *Johna Moorea* (1729-1802). Unatoč Byronovoj tvrdnji, jedva da postoji kakva sličnost između Byronova *Childea Harolda* i Mooreova *Zeluccoa*.

ZA IANTHE

Nit one zemlje kud nedavno lutah,
Premda im po ljepoti ravne nije,
Ni snoviđenja, kada srcem gutah
Obličja što ih žudi, al tek snije,
Ni san ni java sličnu ti ne krije:
Vidjev' te jednom zar da težim ja
Slikat tvoj čar što mijenja se dok zrije –
Tko ne vidje te, nije za nj stvar ta;
A onaj tko te vidje, što taj reći zna?

Ah! budi uvijek kao što si sada,
Nek te ne izda nikad proljet mila,
Lijepa u licu, čista srca, mlada,
Na zemlji slika ljubavi bez krila,
Bezazlena nad Nadom da bi bila!
Zacijelo ona što sad nježno gleda
U tebi mladost što ti sja iz žila,
Budućih njenih ljeta dugu slijedi,
Pred čijom rajskom bojom svaka tuga blijedi.

O mlada Peri¹ sa Zapada! – za me
Stariji dvaput bit neg ti, jest sreća;
Motre te oči bestrasne mi same
I mirno prate čar tvoj što se vèća;
Sretan, ja neću vidjet ga bez cvijeća;
Sretniji što, dok mlada srca pate,
Moje će izbjeć smak što ga obèća
Tvoj pogled tim što divljenje mi prate,
I, s bolom, pit još slađe Ljubavi će sate.

Oh! nek taj pogled koji, ko gazèli,
Sad stidljivo je lijep, sad smjelo sja,
U zjeni blista, osvaja što želi,
Padne na ovaj list, mom stihu dâ
Osmijeh zbog kojeg zalud čežnja sva
Da više sam neg prijatelj ti sad:

---

¹ *Peri* – perzijski naziv za neku vrstu posrednice između Boga i ljudi, ono što bi se u nas moglo reći vila.

To red je; nemoj pitat zašto ja
Spjev stvoru tako mladom dat sam rad,
Već ljiljan jedan vijencu mom daj, čist i mlad.

S imenom ti se stih moj tako spaja;
I sve dok pogled bude bacat zjena
Na Haroldov spjev, Ajantu² sred sjaja
Spazit će prvo, znat do zadnjeg trena:
Kad kućne čas mi da tē hvale sjena
K liri tog što te slavio tvoj bijeli
Privuće prst, najljùpkija od žena,
To je što hoće spomen ná me cijeli;
Više bi Nada, manje zar Drugarstvo želi?

---

² *Ianthe* (čitaj: iànati; u značenju *Ajanta*; u grč. mit. žena Ifidova) – Lady Charlotte Harley, kasnije Lady Charlotte Bacon, druga kći Edwarda, petog lorda od Oxforda. God. 1812, kad su joj ovi stihovi bili posvećeni, nije još bila napunila jedanaest godina. Byron je dao da mu se izradi njen portret.

PRVO PJEVANJE

1.

O ti! božanskog roda, iz Helade
Muzo!³ što volja pjesnika te sklada!
Jer sramno mnoga lira već te krade,
Neću te s brijega svetog zvati sada:
Ipak ti lutah uz potok što pada;
Da! s uzdahom sred pustih Delfa sjèdih,
Gdje, osim zelenca slabašnog, muk vlada;
Neće trun moj probudit Devet blijedih⁴
Da časte mi tu priču – kojom te uvrijedih.

2.

U Albionu⁵ bješe mladić jedan
Što se vrlinom nikakvom ne krijepi;
Već bančenju najbučnijem je predan
I vikom sneno uho noći čepi.
Jao! to zbilja besramnik bje lijepi,
Sav ogrezo od grijeha i od vina;
Jer on za malo zemnih stvari hlepi
Osim svog bludnog društva, konkubina
I pjanaca iz društva nižeg ili fina.

3.

Childe Harold on bje: – ali otkud ime
To i podrijetlo, nije zgodno reći;
Slavni su, dosta kazuje se time,
U davno doba ugled bje im veći:

---

³ *Muzo!* – i Byron, poput klasičnih grčkih i rimskih pjesnika, počinje svoj spjev zazivanjem muze Polihimnije, zaštitnice poezije.

⁴ *Devet blijedih* – misli se na devet umornih, izblijedjelih muza, zaštitnica umjetnosti.

⁵ *Albion* – latinski naziv za Englesku.

Al s nekog svoga⁶ zao glas će steći,
Koliko god su nekoć moćni bili;
Ni heraldi⁷ u grobni prah im zréci,
Ni cvjetna proza, ni stih što se sili,
Zbrisali zlòće nisu, nit su zločin skrili.

4.

Na podnevnom se suncu Harold peko
Uživajuć ko muha svaka druga;
Ne misleć dok dan kratki ne bi kleko
Da studen srh ga može snać i tuga.
Jedva što próđe trèćinu svog kruga,
Osjeti Childe da sitost njega davi;
Stvar gora nego nesreća i kuga:
Odvratnost k rodnom kraju mu se javi,
Pustijem neg je zaklon isposnički pravi.

5.

Jer dug se hodnik grijeha za njim gubi,
Al kajao se nije za svoj blud,
Čezne za mnogim al tek jednu ljubi,⁸
Ta pripast mu, vaj! neće uz sav trud.
O, sretna! cjelov izbjegnu mu hud
Što bio bi okaljao joj čast;
Zapusti čar njen, prosti tražeć svud,
I stre njen vrt da drač mu može cvast,
Domaćeg kuta nikad da ne spozna slast.

6.

Childe Harold, dakle, u srcu bje tužan,
I pobjeći bi òd te družbe pjane;
Kaže se, tmurni plač je nekad nužan,
Al zaledi mu Ponos suze slane:
Osamljen nujno snatreć lutat stane,

---

⁶ *Al s nekog svoga* – odnosi se na Byronova pretka Williama Byrona (brata Byronova djeda, zvanog "Ludi Jack") koji je 1766. u dvoboju bez svjedoka ubio svog rođaka i bio osuđen, a počinio je i više drugih zločina i vjerojatno bio pomalo poremećen.

⁷ *Heraldi* – ovdje u značenju kroničari.

⁸ *Al tek jednu ljubi* – odnosi se na prvu nesretnu Byronovu ljubav Mary Chaworth. Pjesnik ju je sreo u 14. godini. Ona je tada imala 16. Njena izjava: "Zar mislite da bih ja ikada mogla išta osjećati za ovoga "šepavog dječaka", ostavila je cijeloga života dubok trag u njemu, kako se to npr. vidi iz Byronove pjesme "San". Mary se 1805. udala za Johna Mustersa.

I otići iz rodnog kraja teži
U vruće zemlje moru s one strane;
Zatrovan čežnjom, žudi on bol svježi,
Za vidik drugi čak i s mrtvim bi da leži.

7.

Junoša póđe iz očinskog dvora;⁹
To ogromna i časna bješe zgrada;
Stara toliko ko da sad past mora,
Al stup joj svaki čvrst još bje i tada.
O, samostane, kojim podlost vlada!
Gdje sujevjerja jednom bješe stan
Paphoskih cura¹⁰ smijeh i poj sad pada;
Fratrima ko da njihov svanu dan,
Ne lažu li ti kojim taj red svet je znan.

8.

Ipak bi često sred radosti lude
Bol čudna prošla Haroldu kroz čelo
Ko spomen ljut na neke kavge hude
Il prevarenu strast što vreba vrelo:
Nitko to ne zna, nit bi mu se htjelo;
Ne bje on prosta, otvorena duša
Što lakše joj je kad bol kaže smjelo,
Nit savjet druga i utjehu sluša,
Unatoč bolu što ga, jači od njegov, kuša.

9.

Ne voli njega nitko: premda zbira
Razuzdan svijet u dom sa svake strane,
Dobro on znade laskavce te s pira;
Te bezdušne muktaše vječno pjane.
Ne vole njega čak ni – kurtizane –
Raskoš i sjaj, tô privlači tek ženu,
Gdje tog je tu lak Eros¹¹ cvasti stane;

---

⁹ *Očinski dvor* – Newstead Abbey, stara opatija koju je Henry VIII. poklonio jednom Byronovu pretku. Byron ju je kasnije prodao da bi podmirio troškove.

¹⁰ *Paphos* – grad na Cipru gdje je nekada bio glasoviti hram Afrodite, božice ljubavi.

¹¹ *Eros* – bog ljubavi; ovdje u značenju ljubav.

Djeve, ko moljci, nalijeću k plamènu,
I Mamon¹² vlada tu gdje Seraf¹³ bolno svenu.

10.

Majku je Harold – nezabòravljenu,
Imao – ne htje oprost se s tom;
Ljubljenu sestru, ali kada krenu
Na put svoj mučan, ne vidje se s njom:
Ne kaza zbogom drugu bilo kòm.
Ali od gvožđa grud mu bila nije:
Vi, koji znate što je snagom svòm
Ljubiti dràge, znate kako rije
Bol rastanka grud kojoj lijek htješe bit prije.

11.

Nasljeđe, kuću, dom i zemlje svoje,
I gospe vedre, slast što bje mu svaka,
Čiji plav pogled, pram, dlan snježne boje
Poljuljali bi svetost pustinjaka,
Čim tažila se njegova glad jaka;
Pehar na kom od vina bješe kora,
I sve što vodi do užitka laka,
Bez suza pusti on, da prođe mora
I zemlje bezbožne, pa preko èkvatora.¹⁴

12.

Napeta bjehu jedra, vjetrić blag
I sretan što iz doma njega vuče;
Išceznu brzo bijelih hridi trag
I nesta sav u valima što huče:
I grižnja, možda, tad se u nj uvúče
Što ode, ali grudi njemu kriju
Šutljivu miso, usnice se muče
Ne pustit glas, a drugi suze liju,
Nemuževno, dok vjetri bezobzirni vijuju.

---

¹² *Mamon* – u semitskoj mitologiji personifikacija bogatstva i pohlepe za materijalnim dobrima.

¹³ *Seraf* – u Bibliji anđeo iz najvišeg od 9 anđeoskih korova.

¹⁴ Byron je prvotno namjeravao posjetiti Indiju.

13.

Ali kad sunce k moru tonut stade,
On primi harfu koju nekad prije
Znao bi trznut, premda pjev ne znáde,
Kad vidje tuđih uši da tu nije:
Oko nje prste svoje tada svije
U sumrak tamni pojuć zbogom svoje,
Dok brod pod snježnim jedrom morem plije
I obale se brze usput roje,
Svoj zadnji "Laku noć"¹⁵ s elèmentima poje.

I.

Adieu, adieu!¹⁶ moj rodni žal
U plavom tone dnu;
Uzdiše vjetar, urla val,
I galeb kriči tu.
Za suncem što u more pada
Sad i mi ćemo poč;
Njemu i tebi zbogom sada,
Rodno tlo – Laku noć!

II.

Sunce će skoro dić se gore
Da jutru život dâ;
I pozdravit ću svod i more,
Al zemlju neću ja.
Pust sada lijepi moj je dom,
Zapušten u taj čas
Korov na zidu raste mom;
Uz dver mi cvili pas.

---

¹⁵ *Laku noć* – Childe Haroldov *Laku noć* nema gotovo nikakve sličnosti s pjesmom *Laku noć* Lorda Maxwella, kako to Byron tvrdi u predgovoru I. pjevanju, premda ta pjesma počinje stihom: *Adieu madame, my mother dear* (zbogom gospo, moja majko draga).

¹⁶ *Adieu, adieu!* – (franc.) zbogom, zbogom!

III.

"Priđi mi, priđi, pažu mali,¹⁷
Zbog čega plačeš ti?
Zar bojiš se što huče vali
Il stog što vjetar vri?
Obriši svoje suzno oko;
Brz je i jak naš brod;
I ne bi nâjbrži naš soko
Stići mu mogo hod."

IV.

"Nek vjetar zviždi, val nek bije,
Ne plaši taj me šum;
Ipak, Sir, nek vam čudno nije
Što tužan moj je um;
Jer oca svog napustih ja,
I majku osim tog,
Jedini drug su ta mi dva,
I ti – i gore Bog.

V.

Blagoslov otac meni dade
Ne kazujuć bol svoj;
Majka još gore trpi jade
Dok ne vratim se k njoj." –
"O dosta, dosta, drago dijete!
Suze ti teku već;
Da sam ja duše lako svéte,
Plako bih, moram reć.¹⁸

---

¹⁷ *Pažu mali* – to je bio Robert Rustiton, jedan od Byronovih najamnika. *Poveo sam Roberta sa mnom*, pisao je Byron svojoj majci, *drag mi je, jer, poput mene, slični na osamljenu životinju*. Byron ga je, videći kako je tužan zbog toga što je napustio svoje roditelje, vratio u Englesku čim su stigli u Gibraltar.

¹⁸ Ovdje u originalnu rukopisu dolazi slijedeća strofa koju je Byron prilikom tiskanja djela izostavio:

*Moja je majka vrlo dama,
I ne voli me k tom;
Kaže mi da sam izvor srama
Cijelomu rodu svom:
Da sestru imam, držah prije,
Što plač sad možda briše;
Al lice njeno mi se krije
Tri godine i više.*

VI.

Priđi mi, priđi, vjerni slugo,¹⁹
Zašto si tako blijed?
Plaši te Francuz, il što drugo?
Divljega vjetra led?" –
"Misliš da strah me u tom trenu,
Sir, nisam tako mlak;
Miso na ostavljenu ženu
Licu blijed daje znak.

VII.

Žena i djeca uz dom tvoj
Kraj jezera mi stoje,
Što će im reć, bol krijuć svoj,
Kad oca zovne kòje?" –
"O dosta, dosta, slugo moja,
Ne korim ja tvoj jad;
Ja, što sam nešto lakšeg soja,
Smijuć se bježim sad."

VIII.

Tko vjerovati suzi žene
Il ljubavnice smije?
Nov²⁰ osuši joj smjesta zjene
A suzna bje čas prije.
Za radost ne marim posvèma
Ni propast blisku tako;
Žalim što odlazim a nema
Ničeg za čim bih plako.

IX.

I sad na svijetu ja sam sâm
Sred pučine nâjveće:
Za kim da jecam kada znam
Da za mnom nitko neće?
Možda će pas moj lajat samo,
Stranac će jest mu dat;

---

¹⁹ *Vjerni sluga* – William Fletcher, koji je Byrona u zlu i dobru služio punih dvadeset godina, sve do Byronove smrti.

²⁰ *Nov* – novi ljubavnik

Al kad se opet vratim tamo
Na me će režat stat.²¹

X.

S tobom, moj brode, daj da plovim,
Nek nosi val me taj
K zemljama bilo kojim novim,
Samo ne u moj kraj.
Zdravo, o zdravo, morske milje!
A kad vas budem proć,
Zdravo, vi pustinje, vi spilje!
Rodno tlo – Laku noć!

14.

Brod dalje, dalje leti, kopna nesta,
Kroz nèsan Biskaj urla vjetar jak.
Četvrti próđe dan, a petog mjesta
Niknuše nova, vedriji bje svak;
Pokaza se planine Sintre²² znak
I Tag što hitar u more se toči
Da zlatni obol svoj mu dade lak,
Luzitanski tad peljar na brod skoči
Vodeć ga uz obale gdje još kosac kroči.

15.

O Kriste! ničeg ljepšeg vidjet nije
Od tog što Nebo ovoj zemlji dade!
Kakav plod soćan na stablima zrije!
Kakav se pogled s brijega svakog krade!
Al ćovjek sve to rukom rušit stade:
I Svemoćni kad bićem mahne ljut
Na te što protiv naloga mu rade,

---

²¹ Nakon ove, u originalnom rukopisu slijedi ova strofa:

*Razvedrit tim ću svoja njedra
Kad ostavim svoj prag,
Da budem slika momka vedra
Uz kojeg drug je drag.
Jer mladost jedva drugo znade
Do bôli, svaki dan,
Osim kad ljubljah gospe mlade,
Ili kad bijah pjan.*

²² *Sintra* – planina i mjesto pred ušćem rijeke Tejo (Tag, Tago) u Portugalu.

Na galske horde²³ trostruki će prut
Svalit i nestat će sa zemlje dušman krut.

16.

Lisabon kako prekrasno se bijeli!
Lebdi mu lik na otmjenoj toj vodi
Gdje zlatni pijesak pjesnik prosut želi,
Ka kojem lađa tisuću sad brodi
Silnih, u savez Albion jer hodi,
U pomoć Luzitancima²⁴ da pôđe:
Puku kôm se s neznanjem ponos srodi
Pa mrzeć liže dlan što s mačem dóđe
Da spasi ih od bijesa krutog galskog vođe.²⁵

17.

Ali tko god u ovaj ûđe grad
Što iz daleka sja božanski tako,
Turoban lutat po njemu će tad,
Mnoge će ružne stvari vidjet lako;
Dvorac i ćumez kriju smeće svako:
Prljavština taj nečisti svijet davi,
Nitko, siromah ili bogat jako,
Ne mari da što čisto na se stavi;
Prljavi premda, svi za kuge bjehu zdravi.

18.

Robovi jadni! rođeni s tim sjajem —
Što, Prirodo, sjaj trošiš na taj svijet?
Gle Sintru kako sa svojim je rajem
Sjela u brda i dolina splet.
Koji će kist il pero kazat smjet
Slast oka koje bludi kroz taj kraj
Ljepši neg smrtni um to može htjet
I pjesnik što je òpjevo čar taj
Da otkrio bi svijetu Elizijijski²⁶ gaj?

---

²³ *Galske horde* — Francuzi, Napoleonovi vojnici.

²⁴ *Luzitanci* — Portugalci.

²⁵ *Galski vođa* — Napoleon.

²⁶ *Elizij* — prema grč. mitologiji mjesto blaženstva u podzemnu svijetu, boravište heroja i odličnika nakon smrti.

19.

Litice strašne, samostan gdje strči,
Plutnjaka drevnih stabla na strmini
I mahovina koju žega grči,
Ponor gdje grmlje jeca u dubini,
Plavet na nježnoj smirenoj pučini,
Naranče što u lišću zlatne zriju,
Vode što s visa ruše se k dolini,
Brijeg loze pun, dol gdje se vrbe viju,
U jednoj moćnoj slici istim žarom siju.

20.

Polako kreni stazom što se vere,
Zastajkuj često, prizorom se gosti,
S viših se stijena nova ljupkost stere,
Stani kod "Gospe od bola";²⁷ tu prosti
Pokazat će ti fratri svete kosti
I razne priče stranac čut će lako:
Tu bezbožne kažnjavahu zbog zlosti,
Honorij²⁸ tu u spilji bje da tako
Stekne Nebesa praveć sam od zemlje Pako.

21.

I tu i tamo, dok se staza vere,
Vidjet ćeš mnogi križ kraj puta grubi;
Ali to nisu znaci smjerne vjere –
Spomen su da tu netko nekog ubi:
Jer gdje god žrtva vrišteć život zgubi
I proli krv od noža kakva skota,
Drven križ neka ruka digla tu bi;
Šuma i dol su puni tih sramóta
Po zemlji toj gdje zakon nije štit živôta.

22.

Na padinama i u dolu stoje
Dvorci, za odmor kraljevima prije;
Cvjetovi divlji uz njih sad se roje;
Minuli sjaj još u njima se krije.
Prinčeva zamka toranj još se vije:

---

²⁷ *Gospa od bola* – Nossa Sefiora de Pena, samostan na stijeni u blizini Sintre.

²⁸ *Honorij* – isposnik koji je u blizini samostana, o kojemu Byron govori, iskopao spilju i u njoj živio.

Tu i ti, Vathek,²⁹ Engleske ti sine,
Stvori raj sebi, jer ti znano nije
Da kada Moći obijesne tren mine
Mir krotki bludne mamce poželi da skine.

23.

Tu živio si, sreću snio samo
Pod visovima što su nad njim sviti:
Sad, kao da je proklet, stoji tamo
Ovaj tvoj lijepi dom pust kao i ti!
Od silnog drača ne možeš prić niti
Do pustih soba, vrata koja zjape;
Svim koji misle pouka će biti
Kako zemaljska dobra brzo hlape;
I mrve se kad Vrijeme zgrabi ih u šape.

24.

Gle sobu gdje se sastaje glavári!³⁰
O, britanskome oku mrski dome!
Zapisnik – kapa ludina³¹ u stvári,
Kradi te! sitni zlotvor tu u svome
Pergamentskome plaštu sjedi, k tome
Povelju drži s pečatom sa strane,
S potpisa raznih mnogo, mašuć njome,
I prezimena gospode sve znane,
Gdje upire prst Luda pa tad u smijeh plane.

25.

Pogodba je patuljast demon, pisan
Da viteze u Marialvi³² smuti,
Razbor (ako ga bješe) tu je zbrisan,

---

²⁹ *Vathek* – fantastični roman Williama Beckforda (1754-1841), u kojemu pisac sebe opisuje kao kalifa Vatheka. *Vathek je bila jedna od priča*, piše Byron u svom dnevniku, *kojoj sam se od rane mladosti divio*.

³⁰ Strofe od 24. do 26. odnose se na konvenciju u Sintri. Nakon što je Wellesley, kasnije vojvoda Wellington, potukao Napoleonova generala Junota, naložio je da se neprijatelj i dalje progoni kako bi doživio potpuno uništenje. Budući da je istoga dana bio smijenjen, novi zapovjednik engleske vojske Sir H. Burrard opozvao je Wellesleyev nalog. To je u Engleskoj pobudilo veliko nezadovoljstvo. Ovaj odlomak u originalnom rukopisu glasi drukčije i puno je oštriji, a Byron ga je iz definitivne verzije rukopisa izbacio na nagovor svojih prijatelja.

³¹ U originalu *foolscap*, neprevediva igra riječi, jer izraz znači i *zapisnik* i *kapa dvorskog lude*.

³² Konvencija nije, kako Byron misli, bila potpisana u palači markiza od Marialve, nego u Lisabonu.

Nacije radost zahvati mrak ljuti.
Pobjedno perje Ludost na tle sputi,
Diplomat steče što nije rat grubi:
Ovakav vođa zalud lovor sluti!
Joj pobjedniku, svladani ne gubi
Jer s tlom luzitanskim se spriječen trijumf sljubi!

26.

Otkad se onaj ratni sinod zbio,
Ime ti, Sintra, Britaniju jadi,³³
Kad bi se sramit znali zbog njeg, bio
Sram oblio bi sve one na vladi.
Što o tom reći naraštaj će mladi!
Zar neće rod nam smijati se, i drugi,
Kad vide borce izdane tog radi,
Pobjednici tu sad su sluga slugi,
Tu gdje će Rug još dugo upirati prst dugi!

27.

Mišljaše tako Childe dok kroz planine
Usamljениčkim svojim hodom bludi:
Vidik bje lijep, al misao mu sine
Da ode, poput laste za tim žudi:
Premda je tu naučio da sudi,
Utonu u razmišljanja on tada;
Um razboriti počeo da mu kudi
Svu rānu mladost kojom hir tek vlada;
Dok gleda zbilju, oči tamne mu od jada.

28.

Na konja! konja! dosta je već, dosta
Tog mirnog mjesta, premda duh mu blāži:
Odbaciv sjetu, opet oran posta,
Al kurva ga ni čaša sad ne drāži.
Naprijed hita besciljno da traži
Počinka, sit tog lutanja i stanja;
Prizora mnogo mora srest dok staži
U sebi žarku žeđ za putovanja,
Il grud će smirit ili iskustvom steć znanja.

---

³³ Vidi I. pj. bilj. 28.

29.

Ipak to Mafra³⁴ odgodi za tren,
Kraljice jadne³⁵ luzitanske stan;
Tu skupa bjehu crkva i dvor njen,
Misa i gozba skupa svaki dan;
Plemstvo i fratri – sitan svijet i stran!
Al Babilonske bludnice³⁶ tu zato
Dvor, gdje se bljeskom razmeće, bje zdan,
Da svijet svu krv zaboravi i na to
Poljubi Sjaj što zločin odijeva u zlato.

30.

Niz polja puna voća, preko gora
(Oh, slobodan puk kad bi znale rodit!),
Gdje radošću se oko punit mora,
Harold kroz mnoga mjesta poče hodit.
Nek lijeni misle da je ludo vodit
Tu trku, naslon svoj napustit čak,
Taj mučni put, te milje sve prebrodit,
Oh! tu planinski ugodni je zrak
I čar što ga upoznat neće Život Lak.

31.

Pustija brda pomalo se jave
I manje bujne udoline tada;
Na obzorju se duge ravni plave!
U beskraj, sve dok pogled oka pada,
Španjolska leži gdje pastiri stada
Pasu i kupac zna ta runa meka –
Al pastir janjce mora branit sada:
Jer i tu evo dušmanina prijeka,
I svak sve mora branit, il ga Ropstvo čeka.

32.

S Luzitanijom sestra gdje se sreće,
Zar protivna dva carstva međa dijeli?
Tu, kraljica gdje kivna k drugoj kreće,

---

³⁴ *Mafra* – samostan koji je kao zavjetni dar podigao Juan V. Jedan od najljepših portugalskih samostana. Nazivaju ga portugalskim Escorialom.

³⁵ *Jadna kraljica* – Marija I. (1734-1816). Poludjela je nakon uzastopne smrti svog muža, sina i is-povjednika, te je 1816. god. umrla u Brazilu.

³⁶ *Babilonska bludnica* – tako su, aludirajući na Bibliju, protestanti nazivali katoličku crkvu

Zar moćni tok svoj Tajo stavit želi?
Zar mrkih Sierra splet se diže cijeli?
Ili zid kakav u Kini se vije? –
Ni visok zid, ni rijeka što se bijeli,
Ni strašna hrid, ni splet planinski nije
Ko ta hrid Španjolsku što dijeli od Galije.

33.

Među njima tek srebrn potok teče
I jedva ima neko ime svoje,
Suprotne premda kraljevine siječe.
Nagnuti na štap tu pastiri stoje
I valove što mreškaju se broje,
Što dijele ljuta protivnika dva;
Seljaka nema tu, gord plemić to je:
Španjolac dobro razlikovat zna
Sebe i Luzitance, roblje na dnu dna.

34.

Granica prije neg se prođe tâ,
Tu Guadiana³⁷ valja tmaste vale
Bučna, široka, snažna, tamna sva,
Takvu je od davnina pjesme hvale.
Viteza nekad tu su čete stale
I maurske u punom sjaju svome:
Stale su tu u trku, tu su pale;
Kršćanske kreste i turbani k tome
Na krvavoj toj vodi gdje se vojske lome.

35.

Španjolska lijepa, pustolovna, gorda!
Gdje je stijeg što ga Pelagije³⁸ vije
Kad Cavin³⁹ otac-izdajnik, i horda

---

³⁷ *Guadiana* – rijeka u Španjolskoj i Portugalu.

³⁸ *Pelagije* – član gotske kraljevske obitelji koji je nakon bitke kod Xeresa dela Frontiera uspio sačuvati svoju nezavisnost sklonivši se u utvrde Asturije. Potomci njegovih sljedbenika, nakon nekoliko stoljeća, okrunili su svoju borbu osvojenjem Granade, nakon čega su Mauri istjerani iz Španjolske.

³⁹ *Cava* – Florinda, kći grofa Julijana, jednog od prvih doglavnika gotskog vladara Roderika (vladao Španjolskom od 770-771) koju su Mauri zvali Caba ili Cava. Nakon što ju je Roderik silovao, njen otac Julijan, uvrijeđen zbog oskrvnuća kćeri i nezahvalnosti svog vladara, zaboravivši, kako Byron ističe, na svoju patriotsku dužnost, sklopio je savez s Musom, doglavnikom afričkog kalifa, i na čelu vojske sastavljene od Saracena i Maura kojom je zapovijedao glasoviti Tarik, na-

Tu dóđe gotsku krv da tlo im pije?
Gdje krvava je zastava od prije
Sinova tvojih, pobjednička tada,
Kad izgnaše pljačkaše, gdje se krije?
Križ crven bljesnu, polumjesec pada⁴⁰
Dok Afrikom krik žena maurskih svud vlada.

36.

U pjesmi slavna djela zar ne zvone?
Ah! takva, vaj! junaka sudba prati!
Kad granit puca i kad spomen tone
Tužni pjev pučki trajnost će mu dati.
Ponose! pogleda s neba dolje svrati,
Gle kako Moćni usred pjesme stoje!
Zar Stih će, Stup, il Plam te čuvat znati?
Il štovat moraš prost glas što te poje,
Kad Laska s kojom spiš i Povijest zlo ti kroje?

37.

Na noge, djeco Španjolske! Svi! Spravno!
Vitezi, drevna božica⁴¹ vas kliče
Al žedno koplje ne nosi, ko dávno,
Nit bojnim perom u nebu sad miče:
Sada u dimu žarkih munja riče
I gromko zbori kroz stroj koji bije:⁴²
"Preni se! ustaj!" – svakim pucnjem više.
Reci, zar glas joj jak ko nekad nije
Kad se Andaluzijom poj njen čuo prije.

38.

Hej! ne čuješ li kopita tih bat
I bitke jek na proplanku što vlada?
Zar ne vidiš kog sablja poče klat,
Ne spasavaš li brata koji strada
Od tirana i slugu mu? Plam pada,
Smrtni plam s neba: – ruši se na stijenje
I kazuje da tisući smrt zada;

---

pao Španjolsku. Roderik je poražen u bitki kod Segoyele i smaknut a Mauri su osvojili gotovo cijeli Iberski poluotok.

⁴⁰ Stih se odnosi na osvojenje Granade (1492) i istjerivanje Maura iz Španjolske.

⁴¹ *Drevna božica* – Minerva, božica rata.

⁴² *Stroj koji bije* – top.

Na sumpornom šilòku smrt se penje,
Krvav Boj drobi nogom sve, i narod stenje.

39.

Gle! kako navrh planine Div stoji
Na suncu mu se krvav sjaji pramen
I smrtni snop iz ruku mu se roji,
Gdje pogled baci spali sve, tlo, kamen;
Nemiran tutnji, čas tih a čas plamen
Rigajuć opet – uz željeznu nogu
Razaranje mu čuči, toga znamen;
Tri naroda su jutros tu da mogu
Najslađu stvar mu prolit pred oltar, krv mnogu.

40.

To sjajno okom vidjeti je, Bože!
(Za onog kome drug ni brat tu nije)
Tê navezène rupce što se glože,
Oružje razno što u zraku sije!
Te ratne pse što žele da što prije
Jurnu na plijen i keseć zube laju!
Svi trče, malo njih cilj čekat smije;
Nagradu prvu Grobu uvijek daju,
A Smrt im ni za šalu ne zna broj na kraju.

41.

Tri vojske žrtvu tu su dati spravne;
Molitva na tri jezika se zbori;
U zraku lebde zastave tri slavne;
"Pobjeda", "France", "Spain", "Albion" se ori!
Saveznik, dušman, žrtva, da se bori
Za sve, a uvijek zaludan boj bude,
Tu je – ko da ih doma smrt ne mori
Biti plijen vrani Talavere⁴³ žúde,
I gnoj tom polju gdje se, da ga steknu, trude.

42.

Tu gnjit će – lude Ambicije slavne!
Jest, Slava kiti tlo što prah im krije!

---

⁴³ *Talavera* – Talavera de la Reina; bitka kod Talavere odigrala se 1809. godine. Tu je Wellesley (Wellington) jedva potukao Napoleonova generala Victora.

Sofizam⁴⁴ prazni! sprave to su davne,
Slomljeni alat, što ih tiran sije
Bez broja, put kad svoj popločat htije
Srcima ljudskim – zašto? – za san prosti.
Obujmit zar će to zbog čeg se bije?
Il nazvat svojim ped tla gdje se gòsti,
Osim tog gdje na kraju past će, kost do kosti?

43.

Oh, Albuera!⁴⁵ slavno polje jada!
Dok niza te na konju Putnik hiti,
Tko bi naslutit mogo da tu tada
Protivnici će zajedno krv liti!
Mir mrtvim! Kad bi nagrađeni biti
Svi mogli suzom slave trajna glasa!
Dok drugi dođu gdje su pali i ti,
Tvoje će ime izgovarat masa
I sjat će ti u pjesmi slaboj, kratka časa.

44.

O ratnicima dosta! Nek životom
Igraju se i daju ga za slavu:
Slavu što neće ih oživjet pòtom,
Premda. za jednog mnogo njih dâ glavu.
Tužno je nijekat namjeru im zdravu,
Tih plaćenika za dom što se bore
I mru, a živi bili bi za pravu
Bruku; u svađi stradali il, gore,
Kao pljačkaši divlji što u mraku mòre.

45.

Brzo se Harold na svoj pust put spremi
K Sevilli gordoju koja još ne pade:
Još slobodna – plijen kojem pljačkaš stremi!
Brzo se, brzo, k njoj Osvajač kráde
Da nogom sažga njene lijepe zgrade.
Tren neizbježan! Zalud kob je gnati
Tamo gdje Očaj koti svoje mlade,

---

⁴⁴ *Sofizam* – hotimice izveden pogrešan ili lažan zaključak.

⁴⁵ *Albuera* – bitka kod Albuere (jezero u Španjolskoj u blizini Valencije) odigrala se 1811. godine. Tu su Englezi i Španjolci pod vodstvom lorda Beresforda potisnuli Napoleonova generala Souлта.

Inače još bi Tir⁴⁶ i Troja stâti
Mogli, i cvast Vrlina svud, a zločin spati.

46.

Svak nesvjestan sudbine što im prijeti
Tu pjeva, slavi, banči kao lud;
U zabavama čudnim vrijeme leti,
Zbog rana zemlje ne plače tu grud;
Ne ječi Bojni zov već Ljubav svud
S rebekom⁴⁷ zvoni; Ludost vjernim vlada;
Mladook tu u ponoć šeta Blud;
Okružen tihim zlima Glavnog grada
Najgori Porok steže taj zid koji pada.

47.

Ne radi tako seljak – on i žena
Ne skidaju svoj pogled teški, gléde
Ne gori li im vinograd tog trena
Opustošen sav od rata i bijede.
Kastanjete, kad granu prve blijede
Zvijezde, fandango⁴⁸ ne svira sad spretni:
Ah, monarsi! da tû vam radost htjede
Tko otkrit, ne bi bili tako sjetni;
Bubanj bi zaspo tad i ljudi bili sretni!

48.

Kakvu sad pjesmu strasni mazgar poje?
Romancu, ljubav, molbu zar je čut,
Ko nekad kad bi putovanje svoje
Kratio zvekćuć zvoncima uz put?
Ne! sad on "Viva el rey!"⁴⁹ pjeva, krut
Zastajuć tek Godoya⁵⁰ da bi kleo,
Rogonju Karla i dan onaj ljut

---

⁴⁶ *Tir* – grad i luka na obali današnjeg Libanona, antičko trgovačko središte.

⁴⁷ *Rebek* – glazbalo sa samo dvije žice, nalik na violinu. U Španjolsku su ga najvjerojatnije donijeli Mauri.

⁴⁸ *Fandango* – svirač fandanga, španjolskog plesa andaluškog porijekla.

⁴⁹ *Viva el rey* – španj., živio kralj; *Živio kralj Fernando* bio je u ono vrijeme refren gotovo svih pjesama u Španjolskoj.

⁵⁰ *Godoy* – Principe de la Paz, potomak stare ali propale plemićke obitelji. Postao je moćni kraljičin ljubavnik i stoga bio vrlo omražen čovjek. Španjolci mu pripisuju uzrok ondašnje propasti svoje zemlje.

Kada taj mladić Kraljicu je sreo,
Kad s krvavim Izdajstvom taj se preljub spleo.

49.

Ravnica, gdje dalèko kao kruna
Hrid je i kula maurska se bijeli,
Od kopita je konjskih rana puna;
I trava vatrom spržena tu veli
Da dušman svu Andàluziju preli:
Tu bješe logor, vojska, plam je sjao,
Na zmajsko gnijezdo išo seljak smjeli;
Još gordo bi ga on pokazat znao;
I vrh što često bješe uzet, pa bi pao.

50.

I koga god tu putem sretneš, toga
Kokarda⁵¹ krasi crvena na glavi,
Znak, kòga izbjeć a pozdravit kòga.
Jao tom što se bez nje vani javi
I ná se taj znak vjernosti ne stavi:
Oštar je nož i iznenada bije;
Ljuto bi Gal se pokajo u stravi
Da nož pod plaštem skriven preslab nije
Za sablju i za dim iz topa što se vije.

51.

Na svakoj kosi visoke Morene⁵²
Baterija po jedna stoji ljuta;
I kud god smrtno oko pogled skrene,
Brdski top, dio razrušena puta,
Oštrice kolja, rov gdje voda pluta,
Smještene čete, straža koja bdije,
Skladište što ga skriva stijena kruta,
Slamnata streha koja konje krije,
Tanadi hrpa, fitilj koji svud se sije.

52.

Slute što ima bit: — al taj što zna
Despote srušit i u prah ih dat,

---

⁵¹ *Crvena kokarda* — kokarda s natpisom Fernando Séptimo (Ferdinand VII).

⁵² *Morena* — Sierra Morena, planinski masiv u Španjolskoj.

Zastade za tren prije neg znak dâ;
Udostoja se za trenutak stat:
Čete mu tuda put će probit znat;
Zapad Bič svjetski⁵³ mora priznat sad.
Španjolska! tužan to će biti sat,
Lešinar galski⁵⁴ kad zasiti glad,
Dok gledaš kako djeca hrle ti u Had.

53.

Zašto da mru? ti mladi, gordi, smjeli,
Da veće carstvo Vođi silnom grade?
Zar korak grob od predaje ne dijeli?
Španjolske pad i nož što mahat stade?
Zar Sila koju štuje on zna jade
Otklonit im, zar molbu čuje bar?
Zar zaludne su sve te prsi mlade?
I savjet mudar, rodoljubni Žar,
Čelično srce, Hrabrost, Veterana mar?

54.

Zar Španjolska zbog toga, budna, svuda
Na vrbe nijemu gitaru sad stavi,
I, bespolna, za skriven nož se uda,
Na sav glas pjeva, ratna djela slavi?
Tâ, koja ranu gledaše u stravi
Nekad, od glasa sove smrtno blijeda,
Sad motri gdje se bajuneta plavi,
Sablja sja, gazeć preko mrtvih s reda
Ko Minerva, kud proći i Marsu se ne da.

55.

Vi, kojima je čudna priča njena,⁵⁵
Da ste u ljepši tren je sreli, prije,
Pod velom crnim još crnijih zjena,
Čuli njen govor što se kućom vije,
Dugu joj vlas pred kojom kist se krije
Vidjeli i njen ljupki ženski stas,

---

⁵³ *Bič svjetski* – Napoleon, aluzija na Atilu kojega su nazivali Bič božji.

⁵⁴ *Lešinar galski* – Napoleon, Francuzi.

⁵⁵ Stih aludira na *Agustinu*, junakinju opsade Zaragoze. Popevši se na bateriju gdje je pao njen dragi i nastavivši pucati iz topa privukla je pozornost sveukupne tadašnje Europe. Tada su joj bile 22 godine.

Pod Saragosom tko bi sad od vás
Vjerovao da Gorgoni⁵⁶ se smije,
Dušmane ruši, vodi strašni Slave kas.

56.

Dragi joj pada – ne plače, bez riječi;
Vođa ubijen – ona za nj će stati;
Drugovi bježe – ona bijeg im spriječi;
Uzmiče dušman – u stopu ga prati:
Tko će duh dragog ko tâ smirit znati?
Tko će osvetit vođu nakon pada?
Tko utjehu kad náda klone dati?
Tko bijesno goni Gala koji strada
Od ženske ruke, ispod podrovana grada?

57.

Španjolka ipak Amazonka nije,
Stvorena za sve ljubavne je draži:
Premda se sada s djecom uz bok bije
I s četom svojom strašnom bdi na straži,
To tek je bijes golubice što traži
Kljucnut dlan što joj mužjaku je sjena:
Ljubav i vjernost u nje više važi
Nego u drugih poznatijih žena;
Sjajni njen je duh i veća ljupkost njena.

58.

Pečat što prst ga Ljubavi joj vreli
Utisnu, ukras nježne joj je kože:
Usne, što napnu se kad ljubiti želi,
Muškarca hrabre da ih dobit može:
Kako ta divlje gleda! često ože
Zalud joj lice Phoebus⁵⁷ što je slijedi,
Od toga sjaj još nježniji ga prože!
Tko bljeđe žene sa Sjevera glédi?
Kako je jadan Lik im! mlitavi i blijedi!

---

⁵⁶ *Gorgona* – Meduza, najpoznatija od tri mitološke Gorgone. Pri pogledu na nju čovjek bi se od užasa skamenio.

⁵⁷ *phoebus* – sunce.

59.⁵⁸

Sravnite zemlje što ih pjesma slavi,
Hareme kraja gdje sad strune ja
Diram, ljepoti kličuć, kojoj prâvi
Cinik priznanje mora sam da dâ;
Hurije⁵⁹ kojim zatvarate sva
Vrata jer dašak ljubavi ih vreba,
Sa Španjolkama tamnim – da se zna,
Proroka vašeg raj tu tražit treba,
I djeve anđeoske, crnooke s Neba.

60.

Oh, Parnase! ⁶⁰ kog promatram ja sada,
Ne zanesènim očima sanjára,
Ne kao prizor što u bajku spada,
Već kako vrh ti rodno nebo para
Usred planínâ gordih divljeg čara!
Što tako pjevam zar bi čudno bilo?
Najskromniji tvoj putnik sad se stara
Privući strunom Sazvučje ti milo,
Premda ti Muza više neće razvit krilo.

61.

Često te sanjah! tko ti slavno ime
Ne zna, božanski nauk tom znan nije:
A sad te gledam, sa sramom, jer čime
Da počastim te kad glas preslab mi je.
Kad prebrojim štováče ti od prije,
Drhtim i znadem samo savit nogu;
Ne dižem glas, duh jedva uvis smije,
Zurim u kapu oblačnu ti strogu,
Sretan i nijem što gledat napokon te mogu!

62.

Sretniji ù tom od pjesnika kojim
Sudbina da dalèko žive sudi,
zar nèganut ću stat pred likom tvojim
O kom se malo zna a za njim lúdi?

---

⁵⁸ Ova je strofa napisana poslije u Turskoj.

⁵⁹ *Hurije* – po Kuranu lijepe djevojke u islamskom raj.

⁶⁰ *Parnas* – planina u Grčkoj, na kojoj, prema mitologiji, borave muze, zaštitnice umjetnosti.

Apolo⁶¹ spilju premda tu ne žudi,
I ti, dom muza, grob si njihov sada,
Neki blag duh tim mjestom ipak bludi,
Diše u vjetru, tih u spilji vlada
I staklenim ti hodom u val zvučni pada.

63.

O tebi potom. – Usred pjeva skrenuh
S puta da počast tebi odam ja;
Španjolsku, djeve njene ne spoménuh;
Kob joj za koju svak slobodan zna;
I klicah tebi dok mi suza sja.
Sad k mojoj temi – ali svêto tvoje
Tlo nek mi nešto, kakav spomen dâ;
Daj mi list jedan s vječne Dafne⁶² svoje,
I nadu da tvoj vjernik uzalud ne poje.

64.

Ne vidje ti, dok Grčka bješe mlada,
Planino lijepa, sjajniji zbor, niti
Svećenicu su Delfi⁶³ čuli kada
Da himnu takvu Pitijsku⁶⁴ zna viti,
U kojoj više ljubavi će biti
Nego u pjesmi andaluških žena
Koje skut goji što se žudnjom kiti:
Ah! da im dat je spokoj ovih sjena
Što Grčku krase, premda nesta Slava njena.

65.

Lijepa je gorda Sevilla; nek niže
Svoje bogatstvo, moć i drevnu vlast,
Al Cádiz, što se na obali diže,

---

⁶¹ *Apolo* – Apolon, sin boga Zeusa i njegove ljubavnice Lete, bog sunca i svjetlosti, nepogrešivi strijelac.

⁶² *Dafna* – kći riječnog boga Peneja, jedna od najljepših nimfa, u koju se zaljubio Apolon. Kada je vidjela da mu ne može pobjeći, zamolila je svog oca Peneja da joj promijeni lik, i on ju je, upravo u trenutku kad se našla u Apolonovim rukama, pretvorio u stablo lovora koji se spleten u vijenac davao pjesnicima u znak priznanja (poeta laureatus), na što Byron ovdje i misli.

⁶³ *Delfi* – čuveno proročište u staroj Grčkoj, poznato po dvosmislenim odgovorima Pitije, proročice.

⁶⁴ *Pitijske himne* – pjesme izvođene za vrijeme svečanosti u čast boga Apolona, održavanih u Delfima.

Prostiju traži, ali slađu čast.
Poroče! kako bludna ti je slast!
Kad mlada krv uzavri, tko će spas
Naći i izbjeći pogleda tvog strast?
Kerubska hidro,⁶⁵ plešeš oko nâs
I nudiš nam po želji svoj drag, varljiv glas.

66.

Kad Paphos⁶⁶ sruši Vrijeme – Vrijeme zlò!
Kraljicu što sve osvaja, tî svlada –
Užitak ode ali náđe tlo
Jednako vruće, môru vjerna, mlada
Venus,⁶⁷ i ničem drugom, oltar tada
Svoj usred bijelih zidova tîh stavi;
Službu na jedan hram tu ne bje rada
Ograničit, već obred njen se slavi
Na tisuću oltara, gdje sjaj blješti pravi.

67.

Od zore u noć, od noći dok svane
Nad družbom bučnom nasmijanom Dan,
Čuje se pjesma, nose cvjetne grane;
Zabave čudne, zanos vječno pjan
Svakoga draži. Onaj što tu stan
Ima, taj svemu trijeznom kaza zbogom:
Ne prestaje orgijati uz žgan
Fratarski tamjan s pobožnošću strogom,
I ljubav s molitvom tu miješa čudnom slogom.

68.

Nedjelja ide, dan za odmor svet:
Zašto ta zemlja kršćanska ga štuje?
Gle! svet je, jer tad svetkuje taj svijet:
Poslušaj! šumskog kralja rik se čuje!
Lomeći koplje on trag krvi ruje
Ljudi i kónja što ih nogom sruši;
"Još", glasovi arenom punom bruje;

---

⁶⁵ *Hidra* – mnogoglava vodena zmija; *kerub* – anđeo višeg reda, u srednjovjekovnom slikarstvu najčešće je prikazivan crvenom bojom.

⁶⁶ Vidi I. pj. bilj. 9.

⁶⁷ *Venus* – lat., Venera, rimska božica ljubavi i ljepote.

Urla puk dok se svjež drob prosut puši,
Ne trepću žene niti žale što u duši.

69.

To sedmi dan je; dan kad čovjek slavi.
Londone! to je dan kad moli svak:
Tad obrtnik tvoj čist, i građan pravi,
I šegrt, tjedni svoj gutaju zrak:
Kočije tvoje, tvoj fijaker lak
I skromna kola jure na sve strane;
U Hampstead, Brentford i u Harrow⁶⁸ čak;
Dok umoran konj nasred puta stane,
A pješak zavidan u smijeh podrugljiv plane.

70.

Jedni po Temzi voze lijepe cure,
Drugi po cesti sigurnijoj krenu;
Neki na Richmond-brijeg, u Ware⁶⁹ žure,
Mnogi na Highgate pođu u tom trenu.
Zašto, to pitaj Beocije⁷⁰ sjenu!
Zato da važnom klanjaju se Rogu⁷¹
Što Tajna ga u dlan svoj sveti djenu,
Zakletvu pred njim svi polažu strogu,
I vlaže je, i plešu dok ne padnu s nogu.

71.

Ludost svud vlada – nigdje poput tvoje,
Cádiz je lijepi, pokraj vode plave!
Krunice svoje pobožni već broje
Čim jutarnja im zvona devet jave:
Da izbavi ih, DJEVICU svi gnjave
(Jedinu mislim djevicu u gradu)
Od zločina u kojima se dave;

---

⁶⁸ Mjesta u blizini Londona.

⁶⁹ Izletišta u blizini Londona; Richmond je londonsko predgrađe s poznatom zvjezdarnicom i parkom.

⁷⁰ *Beocija* – Pindarova domovina; njen glavni grad bio je Teba, mjesto gdje je Sfinga postavila Edipu svoju znanu zagonetku.

⁷¹ *Klanjanje Rogu* – Byron aludira na šaljivu zakletvu koju su pred parom rogova morali polagati gosti gostionica Highgatea, izletišta u blizini Londona. Morali su se zakleti "da nikad neće ljubiti djevojku kad mogu ljubiti ljubavnicu, da nikad neće jesti crni kruh kad mogu jesti bijeli, da nikad neće piti malo pivo kad mogu piti veliko" i sl.

Tada u cirkus natiskan se krađu:
Star, mlad, prost, bogat, da se zabavi svi dadu.

72.

Arena čista otvorena tu je,
Tisuće ukrug i tisuće prima;
Još prije nego glas se trube čuje,
Tko kasni, mjesta više nema tima:
Doni su, grandi tu, al više ima
Dama što vješto mignut znaju, mada
Ranu su spremne izliječiti svima;
Nikome pogled njihov smrt ne zada
Ljubavnom strijelom, ko što sanjar bard se jada.

73.

Stiša se žamor – na četiri bijela
Konja, sa zlatim mamuzama, s dolje
Spuštenim kopljem, kavalita smjela
Četiri spremna uđoše u polje;
Šal im je bogat, konj vatren još bolje:
Ako se danas istakli tu budu,
Gomile usklik, góspe dobre volje
Nagrada bit će im za hrabrost ludu,
I sve što kralj je steko, naknada tom trudu.

74.

U skupom sjaju s plaštem što vijòri,
Matador,⁷² pješak, u sredini stoji
Lakonog, vrlo željan da se bori
S vladarom krda; al on počet dvoji,
Provjerava da l nema na tlu koji
Trunak što mogo smetat bi mu tada:
Pristupit kopljem izdaljeg on kroji,
Ali bez konja uzalud se nada
Koji, vaj, često trpi za njega i strada.

---

⁷² Byronu, čini se, nisu bile posve jasne uloge pojedinih sudionika koride, pa tako npr. miješa ulogu picadora i matadora itd.

75.

Tripud se truba ču; gle! znak već pada,
Diže se zasun, sav cirk nijem se koči
Od Zebnje i tišine što svud vlada.
Snažna zvijer skokom jednim brzim skoči,
Po pijesku rije dok joj divlje oči
Sjaju, al neće naslijepo da srne:
Povije katkad rogove da kroči
U prvi napad, tamo-âmo svrne
Ljutitim repom; krv joj obli oči crne.

76.

Tad stane; pogled ukoči: sad idi,
Mladiću nevješt! sada koplje steži:
Tren je da gineš ili da se vidi
Kako bik mrtav ispred tebe leži.
Sapima konj u pravi tren mu bježi;
Bik je u pjenu, ranjen je; već proli
Iz boka mu se potok krvi svježi:
Vrti se, juri kao lud od boli;
Ubod na ubod; bolna rika njega skoli.

77.

Vraća se; koplje od pomoći nije
Niti skok konja umornog sad tu;
Oružjem premda čovjek bijesno bije,
Zalud ga troši sad i snagu svu.
Konj jedan leži rasporen na tlu;
A drugi, strašno! razdrtu grud suče,
U iznutricu svi mu lako zru;
Ranjen je nasmrt, ali se slab još smûče
I gospodara svoga neranjena vuče.

78.

Poražen, krvav, bijesan i bez sape
U obranu bik na sredinu stane,
Koplja ga peku, ozljede svud zjape
Dok protivnici svoje broje rane;
Okò njeg matadori na sve strane
Crven plašt viju, mač se spreman bljeska:
Uza sve on još jednom gromko plane –
Zalud! na oči plašt mu ruka reska
Stavi – i kraj je – on se sruši preko pijeska!

79.

Baš gdje vrat snažni s kičmom mu se spaja,
U tijelu smrtno oružje se krije.
Stane – još kuša – nè da se do kraja:
Pada polako, dok se usklik vije,
Bez hropca i bez borbe tiho mrije.
Kićena kola lešinu tû dođu
Uzeti – prizor što ga prostak pije –
Četiri konja s velebnim tim pođu
Teretom što se jedva nazire kad prođu.

80.

Sirova to je zabava što mami
Španjolske djeve i Španjolce mlade.
Osvetom hrane svoje srce sami,
I krvlju, jadom drugoga se slade.
Kakva li mržnja sela mučit stade!
S dušmanom premda tuć se treba sada,
Dosta njih doma skriva se i krade,
Udarac smišlja da ga bližnjem zada
Zbog neke male svađe zbog koje krv pada.

81.

Al ljubomora próđe: svi krakúni,
Zasuni, čuvar i mudra duenna!⁷³
Sve protiv čeg se duh plemenit buni,
Sve što u kavez htjede staviti bena,
Sve pade u mrak iščezlih vreména.
Tko slobodan ko španjolska bje djeva
(Prije neg ratne lave buknu pjena),
S pletenicama, što na travi pjeva,
Dok Ljubavnica, Noći-kraljica, sjaj lijeva?

82.

Oh! često Harold zaljubljen je bio,
Sanjo da ljubi jer je zanos san;
Al ćudljivo je srce sada krio,
Jer Letine⁷⁴ još vode ne bje pjan;
I spoznao je stvarno jadan dan
Da ljubav nema bolji dar do kríla:

---

⁷³ *Duenna* – španj., dadilja.

⁷⁴ *Leta* – prema grč. mit. rijeka zaborava u podzemnu svijetu.

Premda je lijepa, nježna, teče van
Iz zdenca Sreće gorčina, i sila
Njena na cvijeće otrov pjenušav je slila.

83.

Ipak za lijepi lik slijep nije on,
Premda ga ko mudraca to sad gane;
Ne stog što filozofiji bi sklon
Mogao takav um bit: već Strast plane
Pa od sebe se smiri, ili stane;
Porok, što sam svoj bludni kopa grob,
Pokopo mu je nadu da ne gràne
Nikada više: slàsti presit rob!
Mrak stavi mu na čelo Kainovu⁷⁵ kob.

84.

Gleda još, i od mnoštva sam se kloni;
Al gledao na ljude s mržnjom nije:
Rado bi na ples i gdje pjesma zvoni;
Al otkud smijeh tom koga usud bije?
Nema tē stvari da mu tugu skrije:
Ipak s demonom vodio je rat,
I dok u gaju Ljepote bje prije,
Slučajnu ovu pjesmu počē tkat,
Lijepu ko tē što ču ih u sretniji sat.

ZA IÑEZ⁷⁶

I.

Ne smij se tmurnom čelu mom;
Više se smiješit ne znam sad:
Nek Nebo spriječi da ti k tom
Jad trpiš, uzaludan jad.

---

⁷⁵ *Kain* – prvi sin Adama i Eve; nakon što je ubio brata Abela obilježen je pečatom bratoubojice i osuđen na trajno lutanje. Byron je na tu temu napisao poetsku dramu *Kain*.

⁷⁶ Umjesto ove pjesme u prvoj verziji rukopisa nalazila se šaljivija i podrugljivija pjesma *Djevojka iz Cadiza*. Byron ju je kasnije zamijenio ovom mnogo sjetnijom pjesmom *Za Iñez*, koja je napisana u Ateni 25. siječnja 1810. god. i najvjerojatnije je posvećena njegovoj tamošnjoj ljubavi Terezi Mac-ri, kćeri engleskog vice-konzula u Ateni.

II.

Zar tu bol što mi mladost svu
I radost truje, želiš znat?
Zar hoćeš spoznat patnju tu
Kojoj ni tî lijek ne znaš dat?

III.

Nije me ljubav, mržnja nije
Gnala, Ambicija još manje
Da pustim sve što cijenih prije,
Da mrzim ovo svoje stanje.

IV.

To klonulost je kojom diše
Sve što ja sretoh, vidjeh, čuh:
Ljepota nema čara više;
Jedva mi ì ti dražiš duh.

V.

To stalni mrak je, trajna kazna
Što Vječni Žid⁷⁷ je nosi sobom;
Nikad za spokoj da ne sazna
Dok ne nađe svoj mir za grobom.

VI.

Koji Prognanik pobjeć može
Od sebe? Kamo god se stiso,
Svud, svud me prati, svud me prože
Otrov života – demon Miso.

VII.

Svi drugi još užitak piju,
Kušaju sve što odbih ja;
Oh! ushićenje nek još sniju,
Nek nè bude se iz tog sna!

---

⁷⁷ *Vječni Žid* – Ahasver; prema židovskoj legendi čovjek koji Kristu na putu za Golgotu nije dao da se nasloni na zid njegove kuće i zbog toga bio osuđen da vječno luta.

VIII.

Premda u mnoge zemlje ići
Moram, dok sjećanja me more;
Za sve što tu me može stići
Utjehu imam, vidjeh gore.

IX.

Što ima gore? Nemoj brinut –
Ne kopaj po tom; smij se samo –
Sa srca ljudskog nemoj skinut
Masku, da gledaš Pako tamo.

85.

Cádiz je lijepi, zbogom! zbogom! zdravo!
Tko zid tvoj čvrst zaboravit bi znao?
Dok sve se mijenja, ti sam stojiš pravo,
Slobodan prvi, zadnji što se dao:
Ako se negdje, prizor to bje zao,
Po ulicama rodna krv ti lila,
Izdajnik jedan to je samo pao:⁷⁸
Ne Plemstvo, zemlja tu je plemstvo bila!
Pred tuđinom se samo noga Plemstva svila!

86.

Sin Španjolske je takav, i kob zemlje!
Mre za slobodu jer slobodu traži,
Bez kralja puk, za državu što drijemlje;
Vazal se bori a glavaru draži
Bijeg je, i vjernost Izdaji i Laži;
Zemlju što život dala mu je voli,
Ponos ga u boj za Slobodu snaži;
Natrag u bitku tjera ga, sokòli,
Rat, rat, još krik se čuje: "Rat do na nož goli!"

87.

Vi, što bi htjeli više znat o Špancu,
Čitajte kakav to je boj pun krvi:
Sve što učinit Osveta zna strancu,
Dušmanu ovdje ljudski život mrvi:
Od sabalja i bodeža sve vrvi,

---

⁷⁸ Byron aludira na smrt Solanoa, guvernera Cadiza, u svibnju 1809.

Rat uzima sve što se tamo nađe —
Da brani sestru i ženu, da prvi
Krv ugnjetaču prolije još slađe —
Da dušmanina takvog najljuća smrt snađe!

88.

Teče li suza ganuća za mrtve?
Pogledaj pokolj što se poljem stere;
Krvavi dlan što žene su mu žrtve;
Tada mrtvace psu daj da ih dere,
Tad lešinaru daj da leš im ždere,
Premda ne vrijedi ni da ga se late;
Nek bijele kosti i krv kiša pere,
Na poprištu nek sve se groze sjate:
Da djeca naša to što vidjesmo mi, shvate!

89.

Još nije strašno svršilo se djelo;
Legije nove s Pirineja žure:
Mračni se, tek što nije započelo,
Ne zna se kraj. U Španjolsku sad zure
Svi pali; ako slobode joj ure
Kućnu, bit više slobodno će nego
Pizzaros⁷⁹ uze: čudno mirne bure
Kolumbije⁸⁰ su, mir je na nju lego,
A maticu je zemlju Zločin zato stego.

90.

Ni rijekom krvi tē kod Talavere,
Ni u Barossi⁸¹ čudom onog boja,
Ni gomilama mrtvih Albuere
Španjolska nije stekla prava svoja.
Slobodna kad će Masline bit hvoja?
Kad će se riješit jâda što je tru?
Koliko dâna treba, nema broja,
Dok Franak⁸² tat ne ostavi je svu
I stablo se Slobode udomaći tu!

---

⁷⁹ *Francisco Pizzaros* (1475-1541) — okrutni osvajač Perua.

⁸⁰ Pod nazivom Kolumbija Byron ovdje podrazumijeva cijelu Latinsku Ameriku.

⁸¹ *Barossa* — u krvavoj bitki kod Barosse Englezi su pobijedili Napoleonova maršala Victora.

⁸² *Franak* — Francuz, Francuzi, Napoleonovi vojnici.

91.

A tebe, družo!⁸³ – zaludan dok plač
Iz srca vri mi i u pjesmi kruži –
I da uz moćne srušio je mač,
Ponos Drugarstvu nè da da stog tuži:
Nema te, nitko lovor da ti pruži,
Zaboravljen si, tek te grud ta znáde,
Bez krvi s mrtvim slavnim kob te združi
Dok Slava krunu mnogim manjim dade!
Što uzrok je da ti ovako mirno pade?

92.

Najviše cijenjen, najranije znan!
Drag srcu kom ne osta ništa draže!
Premda te gubi beznadni moj dan,
U snovima nek lik mi tvoj se kaže!
Jutra bi suzom željela da taže
Svijest što od boli vlastite se budi,
Mašta nad lijes tvoj beskrvni se naže,
Gdje bje, moj trošni lik se vratit trudi,
I s òplakanim tûžni skupa leći žudi.

93.

Ovo je dio puta Haroldova:
Vi, što bi htjeli više o njem znati,
Više tog reći strana će vam nova,
Bude li pisac znao načrčkati.
Je l preveć? Strogi kritičaru! shvati:
Strpljenja! čut će sve se što on spazi
U krajevima kud ga usud klâti:
Gdje spomenika drevnih stoje trâzi,
Od prije nego Grčku, i njih, barbar zgazi.

---

⁸³ *A tebe, družo* – John Wingfield Byronov prijatelj, oficir koji je, kao i Byron kasnije, umro od groznice u Coimbri, 1811. godine.

DRUGO PJEVANJE

1.

Nebeska djevo, dođi! – al, ti, znam,
Ne nadahnu još nikad smrtni poj –
Božice Uma! tu tvoj bješe hram,
I jest, uz strašne vatre bijes,¹ i boj,
I vrijeme koje zbrisa obred tvoj:
Al gore neg rat, plam i ljeta spora,
Krûto je žezlo i vlast strašna, soj
Svih slijepih za taj sveti sjaj što mora
Budit o tebi svijest u svakog boljeg stvora.

2.

Drevna Ateno! uzvišena! gdje,
Gdje je sad snaga i duh tvojih ljudi?
Próđe – u sjaju sna što nekoć bje:
Prvi u trci koja Slavi žudi,
Bili su, prošli – zar tek to? da čudi
Na školskom satu jedino još đake!
Mač borca, plašt sofista tu nač' trudi
Svatko se zalud, s ruševine svake
U magli ljeta plijesan zbrisa moći znake.

3.

Sine svanuća,² gràni! âmo idi!
Al nemoj dirat golu urnu tu:
Dođi – grob jednog naroda sad vidi!
Grob bogova gdje vatre davno mru.
I bozi gasnu – nove vjere zru:
Bje Zeus – Prorok³ sad – doć' druge tada
Još će dok čovjek spozna zbilju svu

---

¹ Byron misli na požar što ga je izazvala eksplozija turske municije za vrijeme mletačke opsade Atene 1687. god.

² *Sin svanuća* – sunce.

³ *Prorok* – Muhamed.

Da zalud tamjan gori i krv pada,
Sumnje i Smrti čedo kôm je slamka nada.

4.

Vežan za zemlju, k nebu oči kráde —
Zar nije dosta, jadniče, znat moći
Da jesi? Zar uz dar što ti se daje
Da živiš, živjet još bi ti i poći
Ne znajuć gdje, u koji kraj, već proći
Sa zemlje tako i sjaj neba steći?
Zar još ćeš bol i radost snit u noći?
Pogledaj na svoj prah pa krila mèci:
Više od prodike ta urna će ti reći.

5.

Ili Heroja palog raskrij grob;
Na pustom žalu spî gdje šúme vali:
On pade i puk oplaka mu kob;
Sad nitko ga od tužnih tih ne žali
Nit su se bdijuć ratnici tu zbrali
Gdje polubozni vidani su, vèle.
Lubanju uzmi otud i razváli:
Zar Bog hram ima unutar te zdjele?
Kad čak ni crvi izbu trulu tu ne žele!

6.

Gle joj luk srušen, skršen zid joj svaki,
Sobe joj puste, vrata što se ruše:
Da, Slavoljublja dvor tu bješe laki
Nekoć, hram Misli i palača Duše.
Pogledaj duplju svaku punu tmuše,
Taj vedri kut gdje Um i Mudrost diše,
I Strasti što se na sav nadzor glúše:
Zar sve što svetac, mudrac, sofist piše,
Taj grad nastanit može, popraviti ga više?

7.

Sine Atene,⁴ mudro reče prije!
"Sve što znam jest da ništa ne znam ja."
Čemu bijeg od tog, od čeg bijega nije?

---

⁴ *Sin Atene* — Sokrat; njegova je glasovita izreka: *Znam da ništa ne znam.*

Svak bol svoj ima, slabić tek od sna
Što um mu truže zlom sâm stenjat zna.
Slijedi što Slučaj ili Usud biva;
Aheron⁵ čeka nâs da mir nam dâ:
Tu nema sitom gostu silom pîra,
Već šutnja stere ležaj dobrodošlog mira.

8.

Ako pak, kako tvrde svêti sâmi,
Negdje daleko zemlja dûša ima,
I stog se nauk Saducejski⁶ srami,
I sofist koji tašto sumnju prima;
Bilo bi lijepo štovat skupa s tima
One što muke smanjili su nama!
Čut tê, što bje nas strah da kraj je njima!
Gledat sve silne sjene tu, iz Sama⁷
I Baktre,⁸ mudre, pune pravednoga plama!

9.

Ti! – čija ljubav mi i život nesta,
Ljubiti i živjet zalud tu me stavi –
Blizak mom srcu, zar tî živjet presta
Kad živi spomen sja u mojoj glavi?
Sanjat ću da ću sresti te na javi,
Viziju zvat u moje prazne grudi:
Bude li Spomen čuvo lik tvoj pravi,
Uza sve ono što Budućnost nudi,
Što duh tvoj blagi znadoh, to mi dosta budi!⁹

---

⁵ *Aheron* – prema grč. mit. rijeka mrtvih u podzemnu svijetu.

⁶ *Saduceji* – političko-religiozna hebrejska sekta koja je pod djelomičnim utjecajem helenističke kulture u oštrom sukobu s farizejima i nijeće neka tradicionalna vjerovanja.

⁷ *Sam* – Samos, grč. otok u Egejskom moru.

⁸ *Baktra* – područje zapadne Azije koje danas pripada Turkestanu i Iranu.

⁹ Byron je ovu strofu napisao u Newsteadu u listopadu 1811. god. nakon što je čuo za smrt svoga oksfordskog druga i prijatelja, glazbeno vrlo nadarenoga mladog Eddlestonea, koji je preminuo u 21. godini. U pismu gospođici Pigot od Southwella, pisanom u lipnju 1807, Byron ovako opisuje Eddlestonea: *On je točno dva sata mlađi od mene, gotovo moje visine, vrlo tanak, lijepa izgleda, tamnih očiju i svijetle kose. Moje mišljenje o njegovu umu vi već znate; nadam se da nikada neću doći u priliku da ga promijenim.*

10.

Pusti da sjednem na taj kamen prag
Mramorna stupa tog još čvrsto zdána;
Saturnov sine!¹⁰ tu bje tron tvoj drag:
Jači od sviju! Daj da s ovih strana
Otkrijem skritu velebnost tvog stana.
Ne mògu: neće vratit Mašte oči
Ono što Vrijeme zbrisa jednog dana.
Ipak tu svaki gord stup uzdah toči;
Neganut Turčin sjedi, pjevajuć Grk kroči.

11.

Al tko je od pljačkáša svih tvog hrama,
Gdje Palada još bdije, otet smio
Zadnje ostatke vlasti joj, bez srama;
Tko najgori je, zadnji tat to bio?
Kaledonijo!¹¹ to bje sin tvoj mio!¹²
Engleska! volim da tvoj nije: stoga
Čuvaj tlo gdje je duh slobode bdio;
Premda oskvrnut svetišta znaš mnoga
I vuć' ih dugo preko mora nèsklonoga.

12.

Al moderni se Pikt¹³ tim nisko hvali,
Rušeć što Turčin, Got¹⁴ ni Vrijeme nije:
Hladan ko hridi mu i rodni žali,
Jalova mozga, srca što led krije,
Zar taj um smisli, zar ta ruka smije
Nosit ostatke te Atene jadne:
Porod njen slab je da se za njih bije,
Majčina bol na nj dijelom ipak padne
I tad tek spozna lance Despotske on hladne.

---

¹⁰ *Saturnov sin* – Zeus.

¹¹ *Kaledonija* – stari naziv za Škotsku

¹² Ovdje počinje Byronov napad na lorda Elgina (1766-1841), Škota koji je kao engleski ambasador kod Porte sakupio mnoštvo grčkih starina, osobito s Partenona. One su danas u Britanskom muzeju i tvore čuvenu Elginovu zbirku.

¹³ *Pikti* – prastanovnici Škotske.

¹⁴ *Goti* – istočnogermanski narod porijeklom iz Skandinavije i s obala Baltika. Dijele se na Istočne (Ostrogote) i zapadne (Vizigote). Zapadni su Goti pod Alarikom osvojili Rim (410), osnovali državu u Galiji, zatim u Španjolskoj, gdje su ih pokorili Arapi 711. godine.

13.

Što! zar se jezik britanski reć' trsi
Da Albion plač voli u Ateni?
Premda zbog tebe rob njen stiska prsi
I šuti da Europa ne crveni;
Kraljica mōra, Britanija plijeni
Zadnji plijen zemlje tē što krv je guši:
Tâ, koju svak zbog pomoći joj cijeni,
Ostatke rukom harpije¹⁵ joj ruši
Što tiran ostavi i čemu Vijek se skruši.

14.

Palado, gdje ti bje Egida!¹⁶ kojom
Alariku¹⁷ i Propasti strah zada?
Gdje Pelejev sin¹⁸ što je sjenom svojom
Onoga dana izbio iz Hada¹⁹
Na svjetlo s mahom strašnim što s njeg pada!
Zar Pluton²⁰ sad Heroja pustit nije
Mogao da pljačkaša novog svlada?
Dokon on luta uz Stiks²¹ što se vije
I ne brani taj zid kom štit je bio prije.

15.

Hladno je srce, Grčka, što je gluho
Kad ljubavnik nad dragim prahom tuži;
Tupo je oko koje gleda suho
Tvoj srušen zid, tvoj hram za kojim pruži
Engleska ruke, premda više služi
Na čast joj čuvat te ostatke zbrane.
Proklet čas kad su krenuli još duži
Bol da ti daju, da te opet rane
Noseć ti bogove u sjeverne zle strane.

---

¹⁵ *Harpije* – kćeri morskog boga Taumanta i Ocenide Elektre; odvratne, smrdljive krilate žene s ptičjim tijelom.

¹⁶ *Egida* – štit Zeusa i Atene s glavom Gorgone, obrubljen zmijama.

¹⁷ *Alarik* – Alarik I (370-410), kralj Vizigota. Njega su, prema legendi, s Akropole koju je bio osvojio, potjerali Minerva i Ahilej.

¹⁸ *Pelejev sin* – Ahilej.

¹⁹ *Had* – grčki bog podzemna svijeta; pojam se kasnije raširio i na sam podzemni svijet.

²⁰ *Pluton* – rimski bog podzemna svijeta, istovjetan s grčkim Hadom.

²¹ *Stiks* – jedna od rijeka podzemnog svijeta.

16.

Al gdje je Harold? zar ga gubim, dakle,
Skitnicu tmurnog što se morem klâti?
Njega su malo brige drugih takle;
Ljubljene nema da sad lažno pati;
Prijatelj stiskom ruke ga ne prati,
Dok hladni stranac drugdje ide sada:
Tvrda je srca da se čar u nj vrati;
Nije ko nekad osjetljiv, bez jada
Napusti on taj kraj gdje rat i zločin vlada.

17.

Tko jedrio je kad po moru plavom
Taj vidje, mislim, prizor poput snova;
Kad lahor svjež je, kakav jest, nad glavom
Jedro, fregata hrabra čvrsta kova;
Jarbol, žal, zvonik bježi zdesna, prova
Ocean blistav ispod sebe reže,
Konvoj je nalik jatru labudova,
Najteže lađe hrle čilo, svježe,
Tako im vedro vali ispred pramca bježe.

18.

I gle taj mali ratni svijet tu skriven!
Topovi, pokrov mrežâ što se nižu,
Zapovijed mukla, glas u jedan sliven,
Kad na riječ uvis topovi se dižu:
Čuj, bodar poklik nostromov! dok kližu
Konopi se kroz dlan mornara: mladi
Školarac kadet stoji blizu, stižu
Grdnje i hvále svud dok lulu gladi,
A tog mladića sluša posada, i radi.

19.

Bez mrlje bijela paluba se sije,
Ozbiljan časnik stoji tu na straži:
Gle mjesto ono sveto gdje se krije
Kapetan sâm, gord; muk je njemu draži,
Svi ga se boje – razgovor ne traži
S kim mlađim ako ugled vlastit neće
Da izgubi, jer bez njeg mu ne važi
Vlast ni glas: al Britanac rijetko skreće
Od zakona što strog mu snage daje veće.

20.

O puhni, vjetre, potjeraj brod bolje!
Dok zrake krupnog sunca posve svenu;
Tad glavno jedro mora svit se dolje
Da trome lađe dalje lijeno krenu.
Ah! jade teški, tupi lijeni trenu,
Tratiš ćuh na ta korita što plove!
Milje se gube dok svjetla ne zenu,
Otežuć sjetno, a val voljan zove,
Hitra se jedra stežu zbog klada ko ove!

21.

Mjesec se digo; prekrasne li noći!
Dugi trak svjetla pleše preko vala;
Sad uzdisat će momci, djeve moći
Vjerovat: tu nek kob nam pruže žala!
Ū to je ruka Ariona²² stala
Budit sklad što je pomorcima drag;
Grupa slušača vedrih tu se zbrala
Uz ples na neki poznat napjev blag,
Bezbriznih, ko da gaze slobodno žal nag.

22.

Obala strma tjesnac Calpe²³ tvori;
Europa tu i Afrika se gléde!
Zemlje, gdje crne djeve su i Môri,²⁴
Slične u sjaju Hekate²⁵ su blijede:
Na španjolskoj gle strani nježno slijede
Strmen, pa hrid, pa mrka šuma živa,
Jasne kroz tamu što već na njih sjede;
Al Mauritanija²⁶ poput diva
S planine ruši sjenu sve do mora siva.

---

²² *Arion* – pjesnik i pjevač iz Metimne na otoku Lezbu, rođen oko 600. pr. Krista. Dok je na brodu plovio u Korint, mornari su se dogovorili da ga ubiju i opljačkaju. Kako su se bojali da ih ne izda, pozvali su ga da odluči: da počinu samoubojstvo na brodu ili da skoči u more. Arion je izabrao drugo, ali prije nego će skočiti, zamolio ih je da još jednom zapjeva i zasniva na svojoj liri. Kad je završio pjesmu skočio je u more, ali se nije utopio. Njegova pjesma privukla je jato dupina. Jedan od njih uzeo ga na leđa i odnio na obalu.

²³ *Tjesnac Calpe* – Gibraltarski tjesnac.

²⁴ *Môri* – Mauri.

²⁵ *Hekata* – grčka i rimska božica mjesečine i čarolija.

²⁶ *Mauritanija* – dio zapadne Afrike, nasuprot Španjolskoj.

23.

Noć je kad Miso osjećaj nam prene
Da voljesmo i da je ljubav bila:
Samotno srce, žaleć žar što vene,
Premda bez drûga, sanja drûga mila.
Tko želi da ga pogne ljeta sila
Kad Mladost, Ljubav i Radost se splete?
Vaj! kad se duša s dušom nije slila
Nema što srušit ruka smrti klete!
Ah, sretna dob! tko ne bi opet bio dijete?

24.

Duh nagnut na bok lađe s jedne strane,
Motreć Dijànu²⁷ što na valu sije,
Nadu i ponos zaboravljat stane,
U doba prošlo nesvjesno se vije.
Tužnih tu nema, drago nešto krije,
Od sebe draže, svatko, što mu budi
Misao koja tajnu suzu lije;
Bol iznenadna! kad se srce trudi,
Iako zalud, da se otkine iz grudi.

25.

Sjedit na hridi, gledat slap što pada,
Sanjareć lutat rubom šumske sjene
Gdje sve je nad čim ljudski stvor ne vlada,
Gdje smrtnik nikad ili rijetko skrene;
Pêti se sam kroz neprohodne stijene
Sa stadom divljim što ne pozna tor;
Nagnut nad ponor gdje se vode pjene;
Samoća nije to već razgovor
S Prirodom, pogled u njen razotkriti dvor.

26.

Ali sred mnoštva, vreve, ljudske buke,
Čut, vidjet, imat, osjećati, znati,
Lutat sam, žitelj svijeta bit, pun muke,
Blagoslov ne znat ni primit ni dati;
Miljenik sjaja mrzeć sve što pati!
Nitko se neće, tî što rod se broje,
Kada nâs nesta, manje smijati znati,

---

²⁷ *Dijana* – staroitalska božica svjetlosti, lova i prirode; ovdje u značenju – mjesec.

Ti što nam hine, pužu, traže svoje;
To znači biti sam; samoća to je, to je!

27.

Ljepši je život božjem pustinjaku
Kakav na pustom Atosu²⁸ se sreće,
Dok na visini bdi u noćnom mraku
I gleda more plavo, nebo veće,
Tko u taj sat se tamo nâđe, neće
Napustit lako ovo sveto mjesto;
Tad teško čar taj ostavi i kreće,
Sebi sudbinu takvu želi često
I mrzi svijet na kog je mislit bio presto.

28.

Prôđemo dug, jednolik put, taj drum
Pregažen često na kom traga nije;
Prôđemo mir, oluju, mijenu, šum,
Svaki hir vala što se s vjetrom bije;
Radost i bol što pomorac ih krije
Usred svog morem opkoljenog grada;
Ružno i lijepo, protivno, dok lije
Val se, i vjetar diže se i pada,
Dok jednog jutra – tlo! i sve je dobro tada.

29.

Al otoke Kalipse²⁹ nijemo proći
Nećemo, sestre sredozemne pjene;
U zaklon tu još putnik može doći,
Božica presta plakat i sa stijene
Besploidno čekat da k njoj onaj skrene
Što poći smrtnoj dragoj više voli:
Sin joj tu skoči s hridi nadvijène
Kad ga na skok taj strogi Mentor³⁰ skoli;
Uzdahnu dvaput nimfa, s dvostruke tē boli.

---

²⁸ *Atos* – planina u Grčkoj, poznata po brojnim manastirima.

²⁹ *Otoci Kalipse* – misli se da je Gozzo bio otok Kalipse, kćeri Titana Atlanta, nimfe s mitskog otoka Oigigije. Homerov opis Oigigije jedan je od najslikovitijih u cijeloj *Odiseji*.

³⁰ *Mentor* – pratitelj Odisejeva sina Telemaha.

30.

Vlast njena próđe, slava njena blijedi:
Ne vjeruje tome: momče, pažljiv budi!
Kraljica smrtna na tom tronu sjedi,
Nova Kalipsa tamo ti se nudi.
O, slatka Florence!³¹ kad bi mogle grudi
To srce imat, to bi bile tvoje:
Sapeta grud mi uzalud se trudi
Oltaru tvom dat bijedne žrtve svoje,
Nè traži da oćútiš bar trun patnje moje.

31.

To misli Harold, u oči te žene
Dok gleda i bez želje sjaj im sreće,
U njemu samo divljenje se prene:
Ljubav ne želi, al ta blizu lijeće,
Zna da taj vjernik bit će njen i neće,
I da je davno obožavat presta,
Pa strijelu više u grud mu ne meće:
Zalud ga tjera sad da ljubi smjesta,
Dobro zna mali Bog da drevna vlast mu nesta.

32.

Florenci lijepoj stvarno, čudom pravim,
Taj što za svim još uzdisat zna, vèle,
Opre se, tvrd za sjaj u njenim plavim
Oćima što ih strepeć svi srest žele,
Tu nadu, kob, tu kaznu koju dijele;
Sve što od roblja traže lijepe zjene:
Ćudi se ona kako nisu splele
Mládca zelèna tako ćari njene,
Što, premda namršte ih, rijetko ljute žene.

33.

O tom je hladnom srcu znala malo,
Kog šutnja skriva ili ponos steže,
Što je zavodit vrlo dobro znalo

---

³¹ *Florence* — žena britanskog poslanika Spensera Smitha; rođena je u Carigradu gdje je njen otac baron Herbert bio austrijski ambasador. Bila je vrlo lijepa, ekscentrična i zanimljiva, nesretno udata žena. Byron ju je sreo na Malti 1809. godine. Tada je imala nepunih 25 godina. Bila je umiješana u neku zavjeru protiv Napoleona te je morala napustiti Veneciju. Njen je život bio pun pustolovina i opasnosti. Ona je Byronova "nova Kalipsa".

I nadaleko bacat svoje mreže;
Ono od podle potjere ne prêže
Dokle god plijen je vrijedan lova bio:
Al Haroldu to bješe sad sve teže;
I da je ludo pogled taj plav snio,
U družbu ljubavnika plačnih ne bi htio.

34.

Malo taj, mislim, pozna ženske grudi
Tko s uzdahom steć želi ljubav njenu;
Zar mari ta za srce kog zalúdi?
Obaspi hvalom svog idola zjenu;
Ne preponizno, jer će u tom trenu
Prezret ti trud, čak i tvog stiha čar;
Ako si spretan, nježnost skrij; za ženu
Drskost još uvijek najbolja je stvar:
Ljuti je pa je tješi, okrunit ćeš žar.

35.

To star je nauk; dokaz mu je Vrijeme,
Tko najbolje to zna, taj više žali;
Kad sve se stekne za čim žudnje streme,
Za takvu cijenu dobitak je mali:
Čast izgubljena, mladost i duh scvali,
To je tvoj plod, ti sretna Strasti! to je!
Ako se mladoj nadi krilo spali,
Dokraja ipak rane joj se gnjoje
I ne liječe se kada ljubav prôđe svoje.

36.

Bjež! ne daj mi u mojoj pjesmi dužit
Jer nam je kroz planine mnoge hodit,
Uz mnoga razna žala jedrom kružit
Kud će nas Tuga a ne Mašta vodit —
U zemlje što ih smrtna glava rodit
Ne može nit u mislima ih kriti;
Nit će se u Utòpiji³² dogodit,
Gdje uče što je čovjek, što će biti;
Ako se učit dâ taj pokvarenjak siti.

---

³² *Utopija* – Nigdina, idealna zemlja; djelo koje je napisao Thomas Moore (1478-1535).

37.

Priroda mila još je mati nježna
Iako vječno mijenja lik svoj blag,
Ja sin njen pit iz njedra bih joj snježna,
Sin, kog ne odbi, al ne posve drag.
Najdraži njen mi divlji lik je drag
Kad svu glatkoću staze njene stresu:
Da i noć gledah njenog smiješka trag,
Što srele samo moje zjene jesu,
Tražih je još i voljeh još više u bijesu.

38.

Albanska zemljo! gdje Iskander³³ granu,
Putokaz mudrih, uzor mladih svijuju,
I imenjaka mu³⁴ pred kim često panu
Dušman, i djela viteška mu siju:
Albanska zemljo! dadiljo gdje zriju
Ti divlji ljudi! da te gledam daj!
Križ pada, tu minareti se vijuju,
Blijed polumjesec u dol baca sjaj
Na grad gdje, oko svakog, čempresov je gaj.

39.

Childe Harold jedreć pusto mjesto³⁵ minu
Penelopa³⁶ gdje gledala je more;
I ugleda, zbjeg ljubavi, planinu,
Lezboski onaj grob o kom još zборе.
O tamna Sappho!³⁷ grudi tê što gore
Vječitim plamom zar neće stih spasit?
Zar mru i ti što život vječni tvore?
Ako li liru može on ukrasit,
Taj jedini Raj gdje se Čovjek može skrasit.

---

³³ *Iskander* – tursko ime za Aleksandra Velikog.

³⁴ *Imenjaka mu* – Skenderbeg, albanski nacionalni junak (1405-1468), posljednji knez koji se pokušavao oduprijeti prodoru Islama na Balkan. Bio je muhamedanski odgojen a obraćen na kršćanstvo. Podržavali su ga mnogi pape njegova vremena. Dvadeset godina odupirao se u utvrdi Kroja napadima sultana Murata II, ali se napokon morao predati. Još jednom, kratko vrijeme pred svoju smrt, utvrdio se u Kroji, boreći se tada protiv sultana Muhameda II. Njegovom smrću napokon je skršen albanski otpor.

³⁵ *Pusto mjesto* – otok Itaka.

³⁶ *Penelopa* – Odisejeva vjerna žena.

³⁷ *Sappho* – glasovita grčka pjesnikinja s početka VI. st. pr. Krista. Živjela je na otoku Lezbu.

40.

Jesenja nježna grčka bješe noć,
Rt Leucadski³⁸ zre Childe iz dalèka;
Žuđen kraj što ga ne bi htio proć:
Ratova prošlih tu ga prizor čeka,
Actium, Lepant, Trafalgar;³⁹ on prijeka
Srca to gleda neganut jer nije
(Neslavna njega rodi zvijezda neka)
Volio rat ni boj gdje krv se lije,
Već mrzio je zanat hrabrog kôm se smije.

41.

Ali kad spazi večernjicu zvijezdu
Iznad te bolne leukadske stijene,⁴⁰
Pozdravi ljubav u tom zadnjem gnijezdu,
U njem se, vidje, nešto čudno prene:
I dok brod gordi klizi ispod sjene
Planine drevne i visoke one,
Gleda on vale što se sjetno pjene
I, kao uvijek, sav u misli tone,
Blaže mu bjehu oči, čelo blijedo klone.

42.

Dan sviće: mrka brada Albanije,
Vrh Pind⁴¹ i stijene Sulija⁴² s njim, smeđe,
Napol u magli što ih snijegom mije,
U nizu, rujne ili nešto bljeđe
Niču; i oblak otkriva, kad prijeđe,

---

³⁸ *Leucadia* – otok u Jonskom moru. S jedne se njegove hridine, zbog nesretne ljubavi, u more bacila pjesnikinja Sappho. Današnji mu je naziv Santa Maura.

³⁹ *Actium, Lepant, Trafalgar* – mjesta gdje su se odigrale čuvene pomorske bitke. Kod *Actiuma* se sukobila Oktavijanova i Antonijeva vojska 31. god. pr. Krista. Antonije je poražen i, kako piše Byron u pismu majci 1809, *izgubio svijet, u malom zalivu gdje jedva dvoje fregate mogu manevrirat*. *Lepant* je morski tjesnac gdje se 1571. odigrala poznata bitka u kojoj su poraženi Turci, nakon čega opada njihova moć na moru. U toj bitki Cervantes je izgubio lijevu ruku. *Trafalgar* je rt na atlantskoj obali Španjolske. Tu je 21. listopada 1805. britanska flota pod zapovjedništvom admirala Nelsona naničala težak poraz francuskoj i španjolskoj floti.

⁴⁰ Vidi II. pj. bilj. 38.

⁴¹ *Pind* – planinski masiv između Epira i Tesalije; najviši vrh Smolikas (2633 m), u antici jedan od vrhova posvećen Apolonu i Muzama.

⁴² *Stijene Sulija* – planina u zapadnom dijelu Epira, gdje je izbila pobuna protiv Ali-paše. Ali-paša od Janine osvojio je Suli (grad i istoimeni kraj) uništivši junački otpor njegovih stanovnika, Sulio-ta, 1803. godine.

Boravište gorštaci gdje se kriju;
Tu luta vuk i orlu tu su međe,
Ptica, zvijer, ljudi divlji tu se viju,
Oluje kupe se i svù godinu biju.

43.

Sad Harold sam se napokon tu náđe,
Kršćanskom svijetu kaza dugi zbogom;
Drznu se tad i u kraj neznan záđe
Kom dive se, gdje nitko nè bi nogom:
Hrabro kob čeka, s potrebom ne mnogom;
Ne plaši ga pogíbelj nit je želi:
Prizor bje nov unátoč vidu strogom;
To stvori slađim beskrajni put cijeli,
Podnošljiv zimski vjetar i žar ljetni vreli.

44.

Tu crven križ, jer još mu tu je trag,
I tužno mu se òbrezani ruga,
Ne zna za ponos svoj, svećenstvu drag;
Tu prezren je i pop i vjernik sluga.
Zlo Praznovjerje! maska ta, il druga,
Idol, križ, djeva, prorok, mjesec mlad,
Svejedno koji simbol iz tog kruga,
Dobit je za svećenstvo, svijetu jad!
Tko zlato vjere zna od troske lučit sad?

45.

Ambracije,⁴³ gle, zaliv gdje smrt snađe
Jedan svijet cijeli, jedne žene ràdi
Ljupke i krhke!⁴⁴ U boj dvojben lađe
Azijski kralji⁴⁵ i vođ rimski mladi
Vodiše tu u smak, kad strast ih svadi:

---

⁴³ *Ambracija* – zaljev kraj grada Actiuma, poprište bitke između Oktavijana te Antonija i Kleopatre. Vidi II. pj. bilj. 39.

⁴⁴ *Žena ljupka i krhka* – Kleopatra; vidi IV. pj. bilj. 104.

⁴⁵ *Azijski kralji* – povjesničari tvrde da je Antonije u spomenutoj bitki kod Actiuma imao pod svojim zapovjedništvom 13 kraljeva. U bitki je Oktavijan pobijedio Antonija. Za vrijeme bitke Kleopatra je pobjegla prva a Antonije joj se pridružio. Napuštena je vojska tada većim dijelom prišla Oktavijanu.

I Cezara se drugog trofej⁴⁶ može
Tu vidjet, mrtav ko dlan što ga zgradi:
Anarhi carski što bol ljudsku množe!
Da stječu svijet i gube, što im daješ, Bože?

46.

S granica mrkih ove zemlje tmasne
Pa sve do usred Ilirije stane
Harold planine mnoge gazit krasne,
Kroz krajeve za povijest jedva znane;
Atika tako prekrasne poljane
Nema; nit hvalit divne Tempe⁴⁷ smiju
Ljepotom se; i sâm se Parnas zgrane,
Premda je svet i drevniji od svijju,
Zbog mjesta što ih štire obale te kriju.

47.

Aheruzijsku vodu⁴⁸ i Pind próđe,
Ostavi glavni grad tē zemlje, tada
Dalje na svoje putovanje póđe
K albanskom silnom vođi⁴⁹ čija vláda
Bezakonja je zakon; jer on svlada
Krvavom rukom puk taj burni, smjeli;
Poneka četa tu i tamo pada
Preziruć vlast mu, s brda svojih, strijeli
I prkosi, bez zlata predat se ne želi.

---

⁴⁶ *Cezara drugog trofej* – na drugoj strani zaliva, spomenutog u II. pj. bilj. 43, ruševine su grada Nicopolisa i hipodroma što ga je August podigao u čast svoje pobjede.

⁴⁷ *Tempe* – uzvisina u Tesaliji u Grčkoj između planine Ose i Olimpa, kroz koju teče rijeka Peneios.

⁴⁸ *Aheruzijska voda* – najvjerojatnije jezero kod Janine, grada u sjeverozapadnom Epiru.

⁴⁹ *Albanski silni vođa* – Ali-paša od Janine (1741-1822), okrutni albanski feudalac koji je 1788. god. podvrgao Janinu pod svoju vlast a 1803. podčinio Suliote (vidi II. pj., bilj. 42.) Oslanjajući se na Rusiju i Francusku, upravljao je zemljom neovisno od sultana. Godine 1820. morao je predati Janinu, a dvije godine kasnije pao u borbi protiv Grka. Byrona, koji je kod njega boravio tri dana, primio je vrlo gostoljubivo.

48.

Monaška Zica!⁵⁰ tu iz tvoje sjene
Tlo omiljeno sveto! s tvoga čela,
Okolo, gore, dolje, kud se krene
Čarobno sve je, dúga svud je sjela!
Svuda su hridi, šume, gore, vrela
I svod nàjplavlji što taj sklad ne gúši:
Podalje huči bujica što bijela
Kazuje da slap moćan tu se ruši
Kroz stijene, koji strah i spokoj pruža duši.

49.

Sred gaja, koji brijeg taj kitnjast kruni,
Koji, da nisu još više planine
Okò njeg, lanac taj što vidik puni,
Ponòsit bi se mogo zbog visine,
Manastir s visa bijelim zidom sine:
Kaluđer živi tu, ni grub za gosta,
Ni škrtá srca; svatko tko tud mine
Dobro je došo; tu će ostat dosta
Ako mu draga čista, priroda prosta.

50.

Za najvrucih tu dana mir nek nađe,
Tu stara stabla šire sjene svježe;
Tu će mu vjetar hladit grud još slađe,
S neba će samog disat lahor: leže
Duge ravnice dolje – oh! dok seže
Okò, nek pije slast; jer tu ne siječe
Ognjena zraka, bolesti sve bježe;
Tu poklonik nek legne, nek mu teče
Odmornom, dok ih gleda, jutro, podne, večé.

51.

Mračan i golem, pred očima bljesnu
Amfiteátar vulkanski tu tada,
Himarske Alpe, s lijeva pa na desnu:
Pod njim dol leži živahan pun sklada;
Drveće šumi, jele, vode, stada
Pasu; tu crni Aheront se vije!

---

⁵⁰ *Monaška Zica* – samostan i selo 4 sata udaljeni od Janine. U dolini teče rijeka Kalamas (nekadašnji Aheron) i nedaleko od Zice tvori lijepi vodopad.

Posvećen smrti nekad. Ako Hada⁵¹
Ovo je slika, Pluto,⁵² nek se skrije
Elizij⁵³ tvoj, jer meni potreban tu nije.

52.

Ne kvare gradske kule pogled tamo;
Janine nema, premda blizu čeka,
Skrivèna brdom: ljudi malo samo
Tu je, seoce, koliba dalèka:
Ali, uz svaki ponor koza neka
Brsti; za stado rasuto se brine
Pastirčić s bijelom strukom, hoda mèka
Gazi i gleda odòzgo s visine,
Ili u spilji čuči dok brz pljusak mine.

53.

Dodona!⁵⁴ gdje je onaj gaj tvoj drevni,
Proročko vrelo, proročište slavno?
Gdje je dol gdje se čuo Zeus gnjevni?
Gdje Gromovnika svetište je davno?
Sve zaborav je, sve – zar čovjek javno
Žali svoj život što bježi, i jada?
Stoj, ludo! primi kob bogova spravno:
Zar mramor bi i hrast nadživjet sada?
Kad narod, svijet i jezik pod udarcem pada!

54.

Epir se gubi, gore sve su niže;
Uperen stalno uvis pogled može
Počinut u dolini toj gdje stiže,
Gdje Proljeće zelenilom sve prože:
Čak i tu divni prizori se množe,
Gdje izljevava se neka rijeka živa
I šume uz nju krošnjama se glože,
Dok sjena im u bistroj vodi pliva,
Ili na mjesečini ponoćni san sniva.

---

⁵¹ Vidi II. pj. bilj. 19.

⁵² Vidi II. pj. bilj. 20.

⁵³ Vidi I. pj. bilj. 24.

⁵⁴ *Dodona* – Zeusovo svetište i proročište u Epiru; u Byronovo doba bilo je nepoznato gdje se točno nalazi; otkriveno tek 1876. godine.

55.

Sunce za silni Tomerit⁵⁵ tek pade,
Dok divlji nagli Laos⁵⁶ s rikom slazi;
Noćna se sjena već prikradat stade,
Kad, iduć stazom obalom što plazi,
Minarete ko meteore spazi
U Tepeleniju⁵⁷ Childe Harold, bijele,
Čiji zid gleda vodu; dok im gazi,
Glasove začu on ratničke smjele
Što s vjetrom rastu iznad te doline cijele.

56.

On tihu kulu gdje je harem próđe
I kroz lúk vrata širokih proslijedi,
Te razgleda stan ovog silnog vođe,
Gdje priča sve koliko moć mu vrijedi.
Despot u čudnoj raskoši tu sjedi
Dok žurba silna traje cijelog dana,
Čeka rob, eunuh, vojnik, svetac blijedi;
Iznutra dvor a tvrđava izvàna:
Izgleda da tu stižu ljudi sa svih strana.

57.

Spreman, bogàto osedlan, red konja
Stoji i ratne opreme, i frk
Glasan se čuje kroz dvorišta donja;
Gore, svijet čudan hodnik krasi mrk;
Kroz vrata često ždrijepca svog u trk
Protjera Tatar pod čalmom što sije va;
Tu Turčin, Crnac, Albanac i Grk
Kupe se, vlada svud šarèna vreve,
Dok ratni bubanj muklo ne javi kraj dneva.

58.

Divlji Albanac kome suknja krije
Bedra, uz saruk, s puškom mu srebrènom
I ruhom zlatom protkanim, što sije;
I Makedonac u šalu crvènom;
Delhijac mrk sa sabljom savijènom

---

⁵⁵ *Tomerit* – u davnini planina Tomarus.

⁵⁶ *Laos* – rijeka u Epiru, danas Vojuša.

⁵⁷ *Tepeleni* – rodno mjesto Ali-paše od Janine, grad u sjevernom Epiru.

I strašnom kapom; Grk živahan, mio;
Nubijac s glavom svom iznakaženom;
Bradati Turčin, šutljiv, što je bio
Moćni gospodar svega, da bi blag bit htio,

59.

Izmiješan tu je; u grupe se sklanja
Šarene, posvud vrema vlada luda;
Tu gord Musliman pobožno se klanja,
I netko puši, netko sam vrluda;
Albanac gorde glave kruži tuda;
Grk tiho šapće naklapanja mnoga;
Čuj! s džamije se glas razliježe svuda,
Mujezin više s minareta svoga:
"Velik je Bog!" – i – "Nema boga osim Boga!"

60.

Baš tad bje doba ramazanskog posta
I pokora po cijeli dan tu traje:
Ali u suton, čim se smrači dosta,
Zàvlada radost, sve je puno graje:
Sve je u žurbi, uposlana sva je
Posluga, sprema stol za gozbe duge:
Izgleda zalud pust trijem građen da je,
Ali iz soba čuješ glas bez tuge,
Dok tamo-amo trče robovi i sluge.

61.

Ovdje se čuti ne može glas žene:
Čuva se, brani, krije iza zara,
Ispunja samo jedan grudi njene,
Svikla na kavez, za bijeg nema mîara;
Jer ima ljubav svoga gospodara,
I majčinstvo joj sretnu brigu budi,
Sve drugo blijedi, brigu joj ne stvara!
Slade se čedu svom sva predat trudi
Što ne zna za zlo, niti napušta joj grudi.

62.

U paviljonu mramornom žubòri
Šedrvan žive vode prepun sklada,
I ugodnu svježinu svuda tvori,
I bludan spokoj na diváne pada,
Tu leži Ali,⁵⁸ muž rata i jada:
Ipak iz crta nitko nazret neće,
Dok blagost na tom starom licu vlada
I dostojanstvo daje mu još veće,
Djelo što pod njim vreba i pečat zle sreće.

63.

Nije da ta mu brada što se bijeli
Strastima mladih ljeta slabo služi;
Nàdvlada ljubav starost – Hafiz⁵⁹ veli
I Teian⁶⁰ pjeva s pravom – ali rúži
Sve ljude zločin što se slabo druži
Sa samilošću, starcu smeta prvi,
Ovom dva zuba tigrovska on pruži;
Krv traži krv, i čitav život vrvi,
I sve što krvlju počne završi u krvi.

64.

Sred mnogih stvari novih uhu, zjeni,
Nogama trudnim putnik odmor daje,
Muslimanski sjaj vidje što ga plijeni,
Al zasiti se brzo kada pade
U taj stan Moći i Obijesti, zgrade
Raskošne gdje se vreva grada gubi:
Slađi bi bio da za skromnost znáde;
Ali Mir lažne radosti ne ljúbi,
I Pompa uz Užitak, skupa, slast im ubi.

65.

Náгла su djeca Albanije, mada
Vrlina puna, zrelost treba njima.
Zar dušmanin im leđa vidje kada?

---

⁵⁸ *Ali* – Ali-paša od Janine. Vidi II. pj. bilj. 48.

⁵⁹ *Hafiz* – nadimak jednog od najvećih perzijskih pjesnika, Šams-ud-dina Muhameda (1320-1389), autora poznatog *Divana*, jedne od najpoznatijih i najljepših zbirki istočnjačke poezije.

⁶⁰ *Teian* – Anakreont, grčki pjesnik iz VI. st. pr. Krista, rodnom iz Teosa u Joniji. Pjeva o životnom veselju, slavi vino i ljubav.

Tko tako dobro muke rata prima?
Utvrdne rodne sigurne su svima
Tek kòliko u nevolji im vrijede:
U gnjevu strašan, svak riječ čvrstu ima;
Kad Hrabrost i Zahvalnost ih povède
U krv, svi, bez uzmarka, vođu svoga slijede.

66.

Vidje ih Childe u kuli njenog vođe
Gdje hrle hrabro u sjaju u rat:
I vidje zatim, kad im u vlast dóđe,
I on sâm žrtva nesreće, u sat
Tužan kad žešće pritisnut zna tat:
Al oni su mu krov nad glavom dali,
Pitomiji ga ne bi htjeli dat,
Čak i zemljaci podalje bi stáli –
U kušnji, prijateljja broj je vrlo mali!

67.

Zbilo se jednom da jak vjetar brod
Baci mu k oštrom stijanju Suli gòre,
Kad pusto bješe sve i crn sav svod;
Opasno bješe tlo, još gore môre;
Mornari teško odluku da stvore
Gdje pristat, dvojeć gdje se zamka krije:
Pristaše ipak, dok se s dvojbom bòré
Da će tî, kojim Frank ni Turčin nije
Mio, obnovit zanat koljački od prije.⁶¹

68.

Zaludan strah! tih Suliota ruke
Kroz stijene ih i blato vodit znaše,
Bolje od ropskih, al grublje, bez muke
Sušiše im odijelo, vatru žgaše
I svjetiljku, i puniše im čaše,
Davahu hranu; pròstu, sve što ima:
Znači da dobročinstva se ne plaše –

---

⁶¹ Byron je 9. studenog 1809. iz Prevese otputovao u Patras na lađi Ali-paše. Zbog lošeg vremena iskrkali su se u Timari i odjahali u Volondorako, gdje je Byrona lijepo primio jedan od albanskih glavara i dao mu pratnju od 30 Albanaca koji su ga kopnom koje je vrvjelo od razbojnika, otpratili natrag u Prevesu, odakle je drugom galijom otplovio u Vincu a zatim u Utraki i 29. studenog stigao u Misolungi, gdje je 14 godina kasnije umro od groznice.

Tu trûdni zaklon, tûžni pomoć prima,
Sretnijima za pouk, za sram lošim svima.

69.

Baš, nà kraju, kad odluku on stvori
Da napusti taj gorski kraj pun čuda,
Put pritisnuše pljačkáši najgori,
Ognjem i mačem harajući svuda;
Stog vjernu četú skupi da ga tuda,
Akàrnanijom vodi, koja nije
Nevična borbi nit se plaši truda,
Dok ne vidje gdje Ahelos⁶² se vije
I spazi Etoliju što se za njim krije.

70.

Gdje pust Utràki svija se u krugu
I trudni vali spokojno se siju,
Kako su tamne krošnje svježem lugu
Kad se u ponoć na grud lúke sviju,
Dok zapadni se vjetri šapćuć liju,
Ljubeć, ne mršteć, mir plave dubine: —
Da drag je gost tu, Haroldu ne kriju,
Neganut ne htje prizor taj da mîne
Jer mu užitak pruža čar noćne tišine.

71.

Na ravnu žalu noćna vatra gori,
Gozbi je kraj, u krug se vino reda,⁶³
Da se tu tko neòpazice stvori
Zgranuo bi ga prizor koji gleda;
Najtišem satu noć još proći ne da,
Narodne igre četa plesat stade;
Palikar⁶⁴ svaki sablju baci s reda,
I, muž do muža, ruku drugom dade,
U kolu pojuć čudno, kao da se jade.

---

⁶² 62 *Ahelos* — rijeka u Etoliji; *Akamanija* — pokrajina u zap. dijelu srednje Grčke, između rijeke Ahelosa i mora; na sjeveru dopire do zaljeva Arte; *Etolija* — pokrajina na zap. dijelu srednje Grčke.

⁶³ Albanski muslimani ne odriču se vina.

⁶⁴ *Palikar* — skraćena od grčke riječi *palikari*; opće ime za vojnika; doslovno znači momak.

72.

Childe Harold blizu stajao je tada
I gledao bez zlovolje u cio
Taj ples i zanos, nevin, surov mada:
Zaista prost za oko nije bio,
Barbarski premda, čedan čar je krio;
I dok na licu plamen im je sjao,
U hitroj kretnji sjaj se okom lio,
Pram dug im divlji do pasa je pao,
Dok svak je napol pjevo a napol se drao:

I.

Tamburđi, Tamburđi!⁶⁵ uzbuna je tvoja
Za hrabroga náda, obećanje boja;
Sva djeca planína na taj zov se kupe,
Himar, Ilir, mrki Suliot, svi hrupe!

II.

Tko je hrabar kao mrk Suliot smjeli,
S čupavim kožúhom, suknjom što se bijeli?
On vuku i orlu pušta svoja stada
I ko potok s hridi u dolinu pada.

III.

Zar Himare⁶⁶ sin će, što ni drugu svome
Ne prašta, oprostit dušmaninu zlome?
Zar će sustat puške sigurne što prijete?
Od dušmanskih grudi zar je ljepše mete?

IV.

Sad Makèdonija šalje hrabri soj;
Svak ostavlja za tren spilje i lov svoj;
Crven šal će još crvènjiji bit, prije
Nego boj se svrši, sablja za pas svije.

---

⁶⁵ *Tamburđi!* – albanski, bubnjaru!

⁶⁶ *Himara* – grad i pokrajina u Albaniji, nedaleko morske obale; cijeli kraj je vrlo gorovit i lijep.

V.

Tad gusari Parge⁶⁷ što su uz val skriti,
Blijede Franke ućeć što znači rob biti,
Na žalu će veslo ostavit i lađu,
Da zarobljenika u šikari nađu.

VI.

Ne tražim užitke što ih bogat grabi,
Sablje će mi steći što kupuje slabi;
Mlâdu će mi dati s kosom kao svila,
Mnoge djeve otet iz majčina krila.

VII.

Ljubim lijepo lice koje ima djeva,
Uspava me usnom, utješi kad pjeva;
Nek donese liru što zvuk skladan stvara,
I poje o smrti svoga gospodara.

VIII.

Prisjeti se trena kad Prevesa pade,⁶⁸
Gle krik pobjednika, pobijedenih jade;
Krovove što plamte, plijena pune šake;
Poštedjesmo lijepe a poklasmo jake.

IX.

Milost ne znam, zá me straha ne imáde;
Tko služi Vezíra, taj za njih ne znáde:
Polumjesec koji proroku⁶⁹ nam sjaše
Još ne vidje vođe poput Ali-paše.

---

⁶⁷ *Parga* – luka, veza Albanije s Krfom.

⁶⁸ *Prevesa* – grčki grad koji je Ali-paša oteo Grcima i Francuzima. Kada ga je zauzeo dao je odsjeći glave 200 građana tog grada.

⁶⁹ Vidi II. pj. bilj. 3.

X.

Sin mu Muktar⁷⁰ crni na Dunav sad ide,
Svi Džauri⁷¹ drhte kad rep konjski vide;⁷²
Kad Delije jurnu s obala u kas
Malo Moskovita⁷³ tu će naći spas!

XI.

Seliktaru!⁷⁴ vadi sablju našeg vođe;
Tamburđi! ti zoveš da se u boj pođe.
Planine, što k moru vidjeste nas ići,
Mi pobijedit ćemo il će smrt nas stići!⁷⁵

73.

O Grčka! tužni ti ostáče moći!
Besmrtna premda više nisi; pala
A silna! Za kim djeca će ti poći
Da svikla ropstvu skršit bi ga znala?
Nisu ti kao ona šaka mala
Boraca voljnih da se u smrt krene,
Sred Termopila⁷⁶ grobnih što je stála —
Oh! tko ohrabrit duh će taj što vene
I doć ti s Eurote⁷⁷ u grob, da te prene?

74.

Duše slobode! navrh Phyla⁷⁸ kada
S Trasibulom⁷⁹ i družima ti stade,
Zar slutio si strašni čas što sada
Na Atičku ti râvan mrakom pade?

---

⁷⁰ *Muktar* — najstariji sin Ali-paše, paša od Bejruta. Kad su Rusi napali turske pokrajine sjeverno od Dunava, Ali-paša ga je poslao protiv njih.

⁷¹ *Džauri* — nevjernici, tj. oni koji ne pripadaju islamskoj vjeri.

⁷² *Konjski rep* — tug, je bio oznaka Ali-paše kao znak dostojanstva.

⁷³ *Moskoviti* — Moskovljani, u ovom slučaju Rusi općenito.

⁷⁴ *Seliktar* — sabljonoša, onaj koji nosi pašinu sablju.

⁷⁵ Stihove ove pjesme Byron je uzeo iz različitih albanskih pjesama koje je bilježio.

⁷⁶ *Termopili* — klanac u Tesaliji u Grčkoj, gdje je 480. pr. Krista u borbi s Perzijancima hrabro izgignulo 300 Spartanaca predvođenih legendarnim Leonidom.

⁷⁷ *Eurota* — danas Iris, najveća rijeka na Peloponezu, u blizini Sparte.

⁷⁸ *Phyle* — uzvišica odakle se lijepo vidi Atena. Uz pomoć malog broja pristaša 404. pr. Krista zauzeo ju je Trasibul i Atenu oslobodio tiranije tridesetorice oligarha.

⁷⁹ *Trasibul* — vidi prethodnu bilješku.

Tirana sada trideset ne vade
Lanac, već svaki gad ga ná te prti;
Ne diže tvoj se sin, tek psovati znáde,
Dršćuć pod Turskom rukom; slabić strti,
Na riječi i na djelu nejak, rob do smrti.

75.

Sva osim lika, izmijenjena! tko,
Kad vidi plam taj što sja iz svih zjena,
Tko ne bi držo da grud taknu to
Vječni tvoj plam, Slobodo izgubljena!
Sanjaju mnogi da su blizu trena
Što natrag će im dati djedovinu:
Oružje vape srca ponesèna,
A sami neće da u boju ginu
I s tužne liste Ropstva ime svoje skinu.

76.

Nasljeđem roblje! znate li, tko žudi
Slobodu, mora sam se za nju biti –
Desnicom valja da se za nju trudi.
Zar će vam pomoć Gal il Moskovíti?
Ne! Jest, vrat mogu dušmanu vam sviti,
Al sjat Slobode oltar neće vama.
Helota⁸⁰ sjeno! na dušmane híti!
Grčka! vladare mijenjaš, ista sáma;
Prođe ti slave dan, al ne i ljeta srama.

77.

Grad od Džaura otet za Aláha,
Preòtet može Džaur Otomanu,
I Saraj-kula visoka bez straha
Primiti Franka,⁸¹ gosta u tom stanu;
Il Vahaba zli nakot⁸² koji banu
I svet plijen ote s Prorokova groba,
Put probit može na Zapadnu stranu:
Al ovdje neće doć slobode doba,
Nego će godinama rob tu rađati roba.

---

⁸⁰ *Heloti* – stanovnici Helosa, grada u Lakoniji, koje su Spartanci pretvorili u roblje.

⁸¹ *Frank* – u orijentalnom smislu označava svakog Zapadnjaka, Europejca.

⁸² *Vahaba zli nakot* – religiozno-politička sekta unutar islama, čiji je osnivač Muhamed ibn Vahab (1703-1787). Sekta osuđuje novotarije u islamu i zahtijeva prvobitnu čistoću i povratak *Kuranu*.

78.

Ipak gle radost pred korizmu sine,⁸³
Pokoru, koju zakon sveti⁸⁴ spravi,
Da teret smrtnih grijeha čovjek skine
Molitvom noćnom, postom dnevnim: prâvi
Pokajnik prije nego kostrijet stavi,
Vjera par dana veselja je dala
Svakom, da tajno uživa i slavi
U šarenome plesu masken-bala,
I pridruži se vedroj vrevi Karnevala.

79.

A tko užitak kao ti zna pružit,
Stambule! carstva tog carice prije?
Sofiju premda turban stade kužit,
I Grčka zalud u njen oltar zrije:
(Vaj! bol njen još se mojom pjesmom lije!)
Vedar njen pjesnik jednom bje, jer duh
Slobodan bje, sad lažno svak se smije;
Ne vidjeh nikad prizor nit zvuk čuh,
Kakav na Bosforu mi plijeni vid i sluh.

80.

Glasna na žalu bješe vedra vreva,
Glazba se mijenja ali zvuk njen traje,
I šum vesála odmjeren s njom pjeva
A titrav val joj sladak žamor daje:
Kraljica plime povrh složna sjaje,
I kad blag lahor stade mreškat vale,
Kao da s trona slazi, jače sva je
Zasjala, slike blistat su joj stale
Kao da val pjenušav vatrom kupa žale.

81.

Barke se mnoge usred pjene vide
A kćeri zemlje igraju na kraju,
Počinut doma nikom se ne ide,
Dok drhti dlan i vlažne oči sjaju
Plamom kom teško odoljeti znaju,

---

⁸³ *Radost pred korizmu* – karneval koji prethodi korizmi. Byron je takav karneval vidio u Carigradu gdje je boravio od 13. svibnja do 14. srpnja 1810. godine. O tome pjeva u strofama 79-82.

⁸⁴ *Zakon sveti* – vjera.

Vraćaju stisak stiskom ruke spretne:
Ljubavi mlada! zar za mudre haju
I cinike tu tvoje ruže cvjetne,
Tâj tren, tâj, spas je žiću za sve dane sjetne.

82.

Al u toj gužvi vedre maskerade
Zar mnogim srce tajna bol ne mōri,
Što napol čak se i kroz masku krade?
Tima to mōre što blago mrmōri
Ko da o tuzi uzaludnoj zbori;
Tima ta strast, što obuze te ljude,
Mīsli i prezir rađa što ih kori:
Kako tî mrze smijeh objesti lude,
I ruho vedro mijenjaj za mrtvačko žude!

83.

To mora pravi sin Grčke da ćuti,
Ako u Grčkoj koji sad još diše:
Ne taj što brblja o ratu, a šuti
U miru ropskom, i tek suze briše,
Dok leđa mu pred tiranom se sviše,
U ruci držeć ropski srp, ne ćordu:
Ah! Grčka! manje ljubi te kōm više
Dala si – krv i rod i prošlost gordu
Otáca, rug za tvoju izrođenu hordu!

84.

Lakademonci⁸⁵ kada smjelost steknu,
Epaminondas⁸⁶ kada Tebu zdáde,
Djeci Atene kada srca breknu,
Muževe kad ti Grčka majka dáde,
Obnovit ćeš se; prije nemaš nade.
Tisuću ljeta treba da se stvori
Država; tren je sruši: a zar znáde
Čovjek obnovit sjaj njen što ne gori,
I krepost, dok se Vrijeme i Kob s njime bori?

---

⁸⁵ *Lakademonci* – Lakademonjani, Spartanci.

⁸⁶ *Epaminondas* – tebanski državnik i vojskovođa (oko 420-362. pr. Krista). U doba njegove vladavine Teba je za kratko vrijeme stekla prevlast nad Grčkom.

85.

Kako si ipak lijepa u svom bolu,
Bogova palih zemljo, divnih ljudi!
Brda pod snijegom i zelen u dolu,
Znak su da raskoš Priroda ti nudi:
Tvoj stup, tvoj hram kog sruši usud hudi,
S junačkom tom se zemljom miješa sada,
Kojoj plug mnogi prosti para grūdi:
Spomenik svaki, djelo smrtnog rada,
Sve redom, osim znane Vrednote, tu strada;

86.

Osim gdje kakav samotani stup plače
Nad palom braćom iz jednake stijene;⁸⁷
Osim gdje hram se Tritonijin⁸⁸ tače
Rta Colonna,⁸⁹ i sja iznad pjene;
Osim gdje borca kakvog kriju sjene,
Gdje je na grōb mu travni pokrov pao
I stari, ali zaborav ne; skrene
Tu stranac tek da, obziran bi, stao,
Ko i ja, pogledao, da uzdahne: "Jao"!

87.

Ipak je plav tvoj svod i divlje gore,
Gaj je tvoj nježan, njive su zelene,
Ko smijeh Minêrvin⁹⁰ masline ti zōre,
Hymettus⁹¹ med još dariva iz stijene;
Tu pčela gradi slatke kule njene,
Slobodna luta kroz brda ti čista;
Apolon⁹² ljeto u zlato ti djene,
S Mendelija⁹³ se mramor tad sav blista;
Slobode, Slave nema, al je Narav ista.

---

⁸⁷ Iz *jednake stijene* – kamenolom na planini Pantelicus, danas Mendeli, odakle se vadio mramor za atenske spomenike.

⁸⁸ *Tritonija* – kći Tritona, sina boga mora Posejdona.

⁸⁹ *Rt Colonna* – rt Sunion na jugu Atike.

⁹⁰ *Minerva* – rimska božica, jednaka s grčkom božicom Atenom.

⁹¹ *Hymettus* – planina u Atici, poznata po svom medu i mramoru.

⁹² Vidi I. pj. bilj. 59.

⁹³ Vidi II. pj. bilj. 86.

88.

Gdje god se stane tlo je sveto svuda;
Na tebi nigdje ružan lik da sine,
Svuda se stere silno carstvo čûda
I sve se priče Muza stvárnim čine,
Dok zamori se oko koje pline
Krajem gdje dom svoj náđe san naš davni;
Niz brijeg i dol, kroz njive i doline
Stupa moć koja svaki hram tvoj sravni:
Atena drhti, stoji tek Maraton⁹⁴ slavni.

89.

Sunce i zemlja, al ne i rob,⁹⁵ isti
U svem su osim tuđeg gospodara;
Još čuva među svoju i glas čisti
To poprište, perzijanska kud hara
Horda, u smrt što grčki mač je stvara,
Kao tog jutra što je Slavi díka,
Kad Maraton bje ime puno čara;
Tko šapne ga, već pred njim raste slika:
Polje, vojnici, bitka, juriš pobjednika,

90.

Bijeg Mèdijaca,⁹⁶ slomljen luk bez strijela;
Vatren Grk, koplje s kojega krv pada;
Planine iznad, More, Zemlja cijela
Dolje; Smrt sprijeda, Uništenje zâda!
Takav bje prizor – što tu osta sada?
Što je tu svet znak za ta djela stâra,
Osmijeh Slobode, plač Azije tada?
Oskvrnjen grob i opljačkana žara,
Prah što ga, stranče grubi, konj pod tobom stvara.

91.

Ipak ostatku tvoga prošlog sjaja
Poklonik sjetan al uporan hrli;

---

⁹⁴ *Maraton* – selo sjeveroistočno od Atene, u čijoj se blizini na Maratonskom polju 490. godine pr. Krista zbila znana bitka između Grka i Perzijanaca. Miltijad je tu porazio Perzijance a rob Diomedon je, prema predaji, vijest donio u Atenu pretrčavši 42,2 km, nakon čega se srušio mrtav; po tome današnji naziv maratonska trka.

⁹⁵ *Kob* – Byron aludira na Diomedona. Vidi prethodnu bilješku.

⁹⁶ *Medijci* – Perzijanci.

I putnik što na jonskom vjetru zdvaja,
Pozdravit borbe i pjesme kraj vrli;
Povijest i jezik tvoj će neumrli
Još dugo buditi u mladeži sanje;
Mladiću nauk! starcu čast! što grli
Mudri a pjesnik poštuje ne manje,
Kad Palada⁹⁷ i Muza kažu strašno znanje.

92.

Dom žudi srce koje iz njeg pòđe
Ako uz oganj bješe tko mu mio;
Tko osamljen je neka ovdje dòđe
Bude li, srodnu zemiju gledat htio.
Grčka, to nije kraj gdje smijeh bi srio:
Al taj kog Tuga mori tu nek stane,
Zaboravit će gdje je rođen bio
Kad spusti se niz svete delfske strâne
Ili u dol, gdje Pers⁹⁸ i Grk su pali, bane.

93.

Nek takav u kraj ovaj sveti stigne
I pustim čarom tim nek mirno krene;
Ostatke pazeć – neka dlan ne digne
Da nakazi ih već unakažene!
Oltar tu nije zato da ga plijene:
Poštuj ostatke jednom poštovane;
Da ne bude nam na imenu sjene,
Da cvatiš tu gdje poče mlade dane,
Dok život tvoj i ljubav poštenjem se hrane.

94.

Ti, kojem ovaj predugački poj
Neslavnom pjesmom dokolicu siti,
Sred pjesnika ćeš glas izgubit svoj,
Glasnijih, kojih sve će više biti:
Pusti da lovor uveli njih kiti –
Ne pòtiče duh sukob takav grubi,
jer svađu a ni hvalu neće, niti
Prići dâ srcu nježnom što ga snubi,
Ni jednog nema kad ni jednoga ne ljûbi.

---

⁹⁷ *Palada* – božica Atena.

⁹⁸ *Pers* – Perzijanac.

95.

Ode i ti, ti ljubljena i mila!⁹⁹
Što mladost te i ljubav veza za me;
Što ne bi nitko dala si mi bila,
Nevrijedan premda ja sam tebe same.
Što je moj život? tebe kriju tame!
Neće, kad s puta dođe, pozdrav čuti
Taj što zbog sati prošlih pun je čame —
Oh da ih ne bje il da tek ih sluti!
Kad dođe nek ga novi ne odvuku puti!

96.

Oh! ti što ljubiš, ljubljena i draga!
Kako kroz misli sebična Bol vrti
I prošlost kojoj nek nestane traga!
Al Vrijeme će mi tvoju sjenu strti.
Sve što si mogla, sve mi uze, Smrti!
Majku i drugu,¹⁰⁰ sad od drugu više;
Nikad ti brži strelice vrh krti
Ne bješe, nit se boli s bolom sliše
Da malih životnih me radosti još liše.

97.

Moram li opet potonut u masi
I slijedit to što Mir tražit ne želi?
Gdje vreva zove i smijeh jak se glasi,
Lažan u srcu, grčec obraz cijeli,
Čineći dvaput jadrnijim duh sveli;
Ipak na licu što se silom smije
Hineć užitak il bijes krijuć vrela,
Smijeh dube brazdu kud se suza lije,
Il u grč usnu lažno nacerenu svije.

98.

Starit, zar ima od tog veće boli?
Što nam u čelo brazdu dublju zada?
Mrtve sve vidjet koje srce voli
I sam na svijetu biti ko ja sada.

---

⁹⁹ Byronu je majka umrla 1. kolovoza 1811. Byron je u Englesku stigao dan nakon njene smrti. Njenoj je uspomeni posvećen i dio 96. strofe.

¹⁰⁰ Byronov prijatelj Charles Skinner Matthews utopio se 5. kolovoza 1811, samo četiri dana nakon smrti Byronove majke.

Pred Suceom daj da poklonim se tada
Za razdvojena srca, strte náde:
Tecite dani mahnito! od kàda
Vrijeme sve duši drago mi ukráde,
I s jedom Starosti mi smiješa dane mlade.

TREĆE PJEVANJE

Da bi vas ovo zanimanje prisililo da mislite na drugo, zaista nema drugog lijeka, osim vas i vremena.

*Pismo pruskog kralja¹ D' Alembertu,
7. rujna 1776.*

1.

Jesi li majci slična, lijepo čedo!
Jedina kćeri srca mojeg, ADA?²
U plavim sam ti očima smijeh gledao
Kad rastasmo se³ – ali ne ko sada,
Već s nadom. – Prenuh s trzajem se, vlâda
Oko mene svud more; na visòku
Vjetri glas dižu: odlazim ja, mada
Ne znam gdje; ali prođe tren kad oku
Albion pružo bol je i radost dubòku.

2.

Još jednom! Jednom još na more plavo!
Val kao konj što svog jahača zna
Poda mnom skače. Urliku tom zdravo!
Kamo god hoće nek me brzo gna!
Premda ko trska drhti snast i sva
Jedra se krše kad ih vjetar šine,
Naprijed moram; kao drač sam ja
Bačen sa stijene da kroz pjenu pline
Kud god ga baci val i dah oluje rine.

---

¹ *Pruski kralj* – Fridrich II. Veliki (1740-1786); *D' Alembert* – Jean le Rond D'Alembert (1717-1783), franc. prirodoslovac, matematičar i filozof, s Diderotom izdavao *Enciklopediju*.

² *Ada* – Augusta, Byronova kći, rođena 10. prosinca 1815. godine. Augusta je i ime Byronove polusestre (vidi III. pj. bilj. 28). Ime Ada bilo je uobičajeno u Byronovoj obitelji od davnine. Ada se 1835. god. udala za baruna Kinga. Imala je troje djece. Umrla je rano kao i njen otac, u 37. godini.

³ *Kad rastasmo se* – Byrona je žena, nakon skandala zbog njegove incestuozne ljubavi s polusestrom Augustom napustila i povela sa sobom kćer Adu koja je tada imala samo 35 dana. Pjesnik se nadao da će mu se žena s djetetom vratiti, ali mu je tast Sir Ralph Milbanke 2. veljače 1815. pisao da mu se žena više neće vratiti. Byron tako više nikada nije vidio svoju kćer.

3.

Pjevah u ljeto života o Jednom
Što luta prognan od vlastite duše;⁴
Nastavljam sad s tom temom, davnom, vrijednom,
Nosim je sobom ko vjetar što puše
I nosi oblak: iz te priče ruše
Stare se misli i suh plač se sreta
Što ostavlja trag jalov i pun tmuše,
Po kojem teško prevaljena ljeta
Gaze života zadnji pijesak – pust, bez cvijeta.

4.

Otkad za mladu strast znam – smijeh il jad,
I srcu mi i harfi struna puče,
I obje škripe: možda zalud sad
Pjevati kušam ko što pjevah juče.
Ipak me, premda tužan, taj pjev vuče;
Da probudi me iz tog mučnog drijema
Sebične tuge i sreće – jer sūće
Zaborav na me – nije, premda nema
Za drugog značaj, to mi nezahvalna tema.

5.

Taj, što u svijetu tuge stârim biva,
Zbiljom, ne dobom, roneć u dubinu
Žića, pa čūda nema za nj; kog živa
Ljubav i bol, čast, slava, borba minu
I ne može u srce mu tišinu
Trpljenja kao nož zlost: taj reć može
Zašto duh bježi u spilje, a plinu
U njem još slike i čvrsti se množe
Oblici, premda stari, koji dušu glože.

6.

To stvarat je i stvarajući dostić
Življenje dublje, mašti našoj tada
Dajući oblik, pružajući postić
Zamišljen život, ko što činim sada.
Što sam ja? Ništa: ali ti ne, mlada
Dušo mog uma! s kojom svijetom kružim,
Nevidljiva a budna, moj sjaj pada

---

⁴ *Jedan što luta* – Childe Harold.

U tvoj duh, s tvojim rođenjem se družim,
Čuvstvujem s tobom čuvstvo nemoćan da pružim:

7.

Al moram mislit manje divlje: – mislih
Predugo, mračno, dok ne posta sâm
Moj um, u viru vrelom snága svisljih,
Vrtlog gdje mašta ruši se i plam:
Te, nevičan da srcu uzde dam,
Otrovah život svoj. Sad sve je kasno!
Premda sam drugi, isti ja sam, znam,
Jak snosit što ni vrijeme ne bi lāsno,
I ne žaleći Sudbu gorki plod grist slasno.

8.

Preveć je o tom: – al to sve već próđe,
I na to doba tihi pečat pade.
Odsutan dugo HAROLD opet dóđe;
On, čije grudi ćute samo jade,
S ranom što nit se liječi, nit smrt dade;
Ipak mu Vrijeme, što podliježe mijeni,
Dob i lik mijenja i dušu: i krade
Iz duha plam, iz uda snagu plijeni;
I čaša se života tek uz sam rub pjeni.

9.

Prebrzo svoju ispi on i náđe
Da gorak talog bje; al snova nali,
S čišćega vrela, k tlu svetijem záđe
Smatrajuć izvor vječnim; zalud! svali
Nevidljiv lanac na nj se, koji pâli
I žulja vječno, neprimjetno steže
Premda ne zveckea, težak, šuti ali
Kida dok s bolom vuče ga i reže,
U stopu prateći ga kroz prizore svježe.

10.

Oprezno hladan združio se bio,
Siguran tobož, opet s bližnjim svima,
I držao da čvrst mu duh je cio,
Neranjivoga uma štit da ima,
Što, ako radost ne, ni jad ne prima;
Da on sam može u mnoštvo da stane
Nezapaženo, tražeć među tima

Dolične mîsli, ko sred zemlje strane
Gdje Priroda i Bog čudesima ih hrane.

11.

Tko može ružu gledat da ne želi
Njom okitit se? tko će obraz mio
Promatrat i sjaj što ga nježno preli
Ne ćuteć da star srcem nije bio
Nikad? tko slavu što je oblak svio
Sanja ne žudeć k zvijezdi joj se dići?
Harold još jednom u vrtlog se slio,
U vir vrtòglav, htijuć Vrijeme stići,
I k ljepšem nego kada mlad bje, cilju prići.

12.

Al brzo spozna da za ljudsko stado
Pogodan nije; s kojim malo ima
Zajedničkog, nevičan da rado
Podvrgne misli, premda duh mu njima
Obuzet prije bješe; on ne prima,
Nepokoran, nad umom svojim vlast
Duhova s kojim snagama se svima
Bori; gord u samoći, gdje zna cvast
Čist život, i bez ljudstva gdje diše u slast.

13.

Gdje brda strše, tu on náđe drûga;
Gdje more hući, tu se dom za nj krio;
Gdje svod je plav i gdje se sjaji dúga,
Sa strašću lutat znao je i htio;
Pustoš, val, šuma, spilja, taj svijet cio
Priatelj bje mu; jednaki jer zbore
Jezik, još čišći no što mu je bio
Rodni, kog zna zapustit dok sjaj tvore
Sunčane zrake iznad jezera i gore.

14.

Kao Kaldejac⁵ zvijezde gledat stade,
Dok tamo bića nastanio nije
Sjajna ko one; dok zaborav jade

---

⁵ *Kaldeja* – stari semitski naziv za Babiloniju.

Zemaljske, svijet i slabost ljudsku krije:
Da u tom letu duh svoj držat smije
Bio bi sretan; ali glina guši
Vječnu mu iskru na sjaj kôm se vije
Zavidna, vezu ko da bi da sruši
Što vezuje nas s nebom koje nam se skruši.

15.

Al usred ljudskih nastambi on posta
Nemiran, tmuran, umoran i sveo,
Sokol što kríla podrezanih osta
A beskrajni mu zrak je dom: al smeo
Nije se, opet za boj bješe zreo
Ko ptica koja zatočena lúdi
Bijuć o kavez psima dok vreo
Trak krvi perje ne skvasi, jer žudi
U bijesu, duh taj sputan, progrist svoje grudi.

16.

Samoizgnànik Harold opet luta,
Bez tračka nade al s manje tegóba;
Da živio je zalud, ta svijest ljuta,
Da kraj je svemu s ove strane groba,
Osmijehom skri mu Očaj što ga próba,
Što, premda divlji – ko na trúpu lađe
Kad tone, pa u piću, dok tjeskòba
Smrtna svud vlada, posada spas nađe –
U njemu davnu radost budít zna još slađe.

17.

Stoj! – jer ti gaziš jednog Carstva prah!⁶
Jednoga Sloma plijen tu zemlja krije!
Zar poprsja tu nema da taj krah
Označi? stúpa gdje se trofej vije?
Ne; al stog lakše istina se štije,
Kakvo tlo prije bje nek takvo traje; –
Na kakvu žetvu crven dažd se lije!
Prvo i zadnje od svih polja, sva je
Zar dobit Pobjeda ti ta što kralja daje?

---

⁶ *Jednog Carstva prah* – Waterloo.

18.

Harold na polje lubanja tu stade,
Francuske grob, na Waterloo⁷ taj kleti!
Kako za sat môt zbrisa sve što dade
Na poklon, slavu odnoseć dok leti!
K zenitu oro tu se znao peti,
Krvavom pandžom tad o zemlju puče
Proboden kopljem pûka što se svêti;
Težnja i trud tu u ništa se sruče;
Komade lanca što je stezo svijet on vuče.

19.

Osveta shodna! Gal nek glođe bijedan
Lanac; – zar Svijet je slobodniji sada?
Zar pûci ginu da se sruši Jedan;
Il kralje uče što je stvarno vlâda?
Što! zar će Ropstvo opet kao tada
Dizat idôle prosvjećenja pale?
Zar taj što Lavu smrtnu ranu zada
Da časti Vuka? da ropski sred sale
Prijestolne klekne? Ne; daj dokaz prije hvâle!

20.

Što jedan despot pade zar je dosta?⁸
Uzalud licem teku suze slane
Jer bez svog cvijeća Europa osta⁹
Kad vinograd joj zgaziše; u dane
Pustoši, ropstva, straha, smrti râne,
Svi rodiše se, i paše, kad krene
Milijunsko se mnoštvo; slavu gane
Najviše kad se u mirtu mač djene
Kakvim je Harmod¹⁰ smako tirana Atene.

---

⁷ *Waterloo* – mjesto u Belgiji u blizini Bruxellesa, gdje je Wellington 18. lipnja 1815. pobijedio Napoleona.

⁸ Bitkom kod Waterlooa srušen je Napoleon, da bi nakon toga na vlast došao Louis XVIII, još gori, manje sposoban tiranin nego on. Na to Byron aludira u ovoj i prethodnoj strofi.

⁹ *Cvijeće Europe* – mladi ljudi koji su poginuli za vrijeme napoleonovskih ratova; prema stihu iz jedne škotske balade.

¹⁰ *Harmod* – Harmodius i Aristogiton; Atenjani koji su 514. pr. Krista ubili atenskog tiranina Hiparha, sakrivši bodeže u grane mirte.

21.

Zabave noćne zvuk se čuo, grad
Belgijski glavni¹¹ skupio je tada
Ljepotice i Kavalire; sklad
Svjetiljki kupa ženska lica mlada
I muška hrabra, srca tuku; kada
Glazba se digne sve u zanos tone,
Zjena u zjeni ljubavi se nâda,
Svadbena zvona kao da romòne.¹²
Al mir! čuj dubok glas! ko mrtvačka da zvone!

22.

Zar nisi čuo? – Ne; to vjetar bije
Il kamenim se putem kola kreću;
Plešimo! nek užitku kraja nije;
Nema sna kad se Strast i Mladost sreću
I Vrijeme loveć hitrom nogom lijeću –
Ali čuj! – opet teški zvuk taj niče
Ko da mu oblak jeku stvara veću;
I jasnije se, smrtno, bliže miče!
Na oružje! to sada – to sada top riče!

23.

U udubljenju prozora te sale
Brunswicka kobni vođa¹³ bje; on ču
Prvi od svih da topovi to pale,
Proročkim uhom što Smrt sluti zlu;
I kad stog svi nasmijaše se tu,
Još bolje tad u srcu taj zvuk znade
Što oca¹⁴ mu na odar baci, svu
Osvetu što krv ište tražit stade,
Jurnu u boj, i, boreć ispred svih se, pade.

---

¹¹ *Grad belgijski glavni* – Bruxelles.

¹² Noć uoči bitke vojvodkinja od Richmonda priredila je u Bruxellesu veliki ples. To je povijesna istina. Popularno uvjerenje da vojvoda od Wellingtona nije znao što se zbiva, povijesno nije točno. Vojvoda je već prije bio saznao za Napoleonove operacije, ali nije želio otkazati ples zbog građana Bruxellesa, kako bi se izbjegla panika. Vijest o bitki stigla je oko ponoći te su se časnici počeli naglo opraštati od svojih dama i napuštati ples. Glavni časnici su, svejedno, ples napustili već oko 10 sati. Nije se radilo o bitki kod Waterlooa, nego o onoj kod Quatrebrasa (16. lipnja 1815). Byron borbe od 16. i 18. lipnja spaja u jednu bitku.

¹³ *Brunswicka kobni vođa* – Frederich William, vojvoda od Brunswicka, poginuo u bitki kod Quatrebrasa 16. lipnja 1815, vodeći njemačku pomoć Englezima.

¹⁴ *Otac* – Otac vojvode od Brunswicka ubijen je kod Auerbaha 1806. godine.

24.

Ah! nasta strka tada âmo-tamo,
Kapnuše suze, rastu žmarci jada,
I blijede lica što sat prije samo
Rumenjela su od laske što pada;
I rastanci su nagli, takvi kada
Mlada se srca cijepaju, i svako
Uzdiše kao nikad; tko se nada
Da iste oči više srest će lako
Kad nakon divne noći tê, da sviće tako!

25.

Uzjahuje se žurno: ratne čete,
Konji i kola klopoćući hrupe
Naprijed i u divljoj žurbi lete
Da se što prije u bojni red skupe;
Iz daljeg raste tutanj paljbe tupe;
A blizu bubanj ratni bije, diže
Vojnike prije zore, dok u grupe
Građani nijemo skupljaju se, bliže,
I šapću blijedih usni: "Dušman! Stiže! Stiže!"

26.

Divlje, visòko "Zbor Cameron"¹⁵ jeknu!
Lochiela¹⁶ zov ratni, što ga čuše
Albyn¹⁷ i dušman Sakson:¹⁸ – kako sjeknu
Kroz noć ta pjesma čiji zvuci ruše
Divlje se, oštro! Dahom kojim puše
I puni gajde, puni i gorštáke
Hrabrošću rodnom, glasi njeni buše
Uši im pjevom što slavi junáke,
Sve Donalde im slavne i Evanse jake!

---

¹⁵ *Zbor Cameron* – Svaki klan škotskih ratnika imao je svoju zbornu pjesmu koja se na gajdama svirala i za vrijeme bitke. Dvanaestoj škotskoj regimenti zapovijedao je tada John Cameron. Njihov zbor je stoga bio *zbor Cameron*.

¹⁶ *Lochiel* – sir Evan Cameron of Lochiel, glasoviti Evan Dhy, Crni Evan (1629-1719). Borio se protiv Cromwella.

¹⁷ *Albyn* – Albion, Engleska.

¹⁸ *Sakson* – Englezi; ovdje se to odnosi na Cromwellove vojnike.

27.

Zanjihaše Ardeni¹⁹ lišće tada
Iznad njih, rosno, ko da suze lije,
Jadajuć, ako neživo što jada,
Nad hrabrim što im – vaj! povratka nije,
Što će ko trava zgaženi bit prije
Noći, nju gaze sad a ona rasti
U prvu zelen iz njih će, jer vrije
U boj ta živa hrabrost puna strasti
Što s plamenom će nadom u prah hladni pasti.

28.

Jučer života bjehu puni oni,
Sinoć u društvu lijepom još su bili,
Ponoć zov nosi što ih u rat goni,
Jutro zbor ratni – a dan u čas tili
U veličanstven bojni red ih sili!
Oblaci gromni kupe se. Kad grunu
Na zemlju glina druga past će, gnjili
Njezinoj pokrov, svi, u hrpu punu,
Jahač i konj – drug, dušman – zbiti skupa trunu!

29.

Bolja im lira slavi počast dâ:
Jednoga od njih ipak biram sprâvno,
Dijelom stog što u rodu s njim sam ja,
Dijelom što oca uvrijedih mu davno,
Dijelom što pjesmu časti ime slavno;
A on bje nâjodvažniji, gdje bje
Smrt nâjgušće kroz redove, gdje glavno
Kreševo bješe, časniju grud prije,
Howarde²⁰ vrli, tane pogodilo nije!

---

¹⁹ *Ardeni* – šuma Soigniesa, za koju se pretpostavlja da je ostatak drevne Ardenske šume koju spominje Shakespeare u svojoj komediji *Kako vam drago*, a slavi je već Tacit.

²⁰ *Howard* – Frederick Howard, najmladi sin lorda Carlislea, Byronov rođak i njegov skrbnik nakon očeve smrti. Howardov otac, lord Carlisle, bio je osrednji pisac i Byron ga je izvrgao oštroj satiri u svom djelu *English Bards and Scotch Reviewers*, gdje između ostalog za njega kaže: *Lord, rhymester; petit-maître, pamphleteer (Lord, rimator, mali pisac, pamfletist)*. Na to se odnosi 4. stih ove strofe.

30.

Mnogi je plač i jecaj zá te pao,
I slab bi bio moj da znam ga dati;
Al kad pod stablo zeleno sam stao
Što živo šumi tu gdje tî svoj strati
Život, kad vidjeh polje to gdje cvati
Cvijetom i plod obećaje, gdje kreće
Proljet da djela blaga počne tkati,
S bezbrižnim jatom ptica što s njom lijeće,
Svratih gled s tog što nosi k tom što vratit neće.

31.

Svratih ga k tebi, k tisuću njih koji
Ostavili su redom svi praznine
U srcu bližnjih, nek se upokòji
Spomen im na vas da vam milost sine;
Morat će truba anđelska da vine,
Ne Slava, tê što žude ih, iàko
Glas slave za tren melem je, ne mîne
S njim muka čežnje zaludne, i tako
Mami još gorči vapaj časno ime svako.

32.

Kroz plač se smiju tî; i, kroz smijeh, žale;
Stablo se dugo prije pâda suši;
Brod plovi i kad jarboli se svale;
Krovište padne, al dugo u tmuši
Drevnoga dvora trune; kad mu sruši
Zabat se, stoji i dalje zid krivi;
Roba nadživi okov što ga guši;
Dan teče premda sunce skrî mrak sivi;
Tako i srce pukne, ali i dalje živi

33.

Ko razbijèno zrcalo što sije
Djelićem svakim i tisuću stvara
Slîka od jedne koja bješe prije,
Istih, sve više što se više pâra;
Tako, sve pamteć, srce s puno mâra
Razbito živi; nijèmi, studen ćuti,
Beskrvno, trpeć nèsan bol dok stara
Sve oko njega, i polako žuti
Ne dajuć o tom znaka, jer se o tom šuti.

34.

U život nam se očajanje svilo,
Životna snaga otrova – ta žila
Što hrani smrtno granje; jer bi bilo
Mrijet ništa; bôli jabuka je mila
Žiću, ko s Mrtvog mora tâ što bila
Pepeljava je:²¹ kad bi čovjek htio
Računat vijek po sreći što se zbila,
Držeći da je to tek život bio,
Reci – zar bi šezdeset ljeta brojiti smio?

35.

Nabroja Psalmist²² ljudska ljeta: dosta
Bje ih; a ako ti ne brojiš krivo,
Waterloo, ti što zavidan im posta,
Skratio si ih dobro, kobna njivo!
Pamte te milijuni, djeci živo
Na usne često tvoj će odjek doći:
"Ovdje, gdje mač je sav u krvi plivo,
Bjehu i naši", reći tad će moći,
I to je mnogo, to je sve što neće proći.

36.

Najveći tu je srušen, ne nâjgori
Čovjek,²³ kog duh pun suprotnosti tre,
Te sad za stvari najveće se bori,
A sad za sitne s istim žarom sve,
U svemu krajnji! Da drukčiji bje,
Tvoj još bi bio tron, il nikad ne bi;
Hrabrost je uspon tvoj i pad: ti gle
Carski lik i sad kušaš vratiti sebi,
I potrest svijet, ti Grome koji zemlju prebi!

---

²¹ *Jabuka s Mrtvog mora* – neka čarobna vrst jabuke koja je rasla na obali Mrtvog mora. Vidi o tome Tacit, *Historia* knj. V. 7.

²² *Psalmist* – David, izraelski kralj; vladao od X. do početka XI. st. pr. Krista. Pripisuje mu se autorstvo poznatih psalama.

²³ *Najveći čovjek* – Napoleon; strofe od 36-41 odnose se na njega. Kada ih je Byron pisao Napoleon još nije bio zatočen na Sv. Heleni.

37.

Osvajač zemlje i rob njezin ti si!
Još drhti s tebe, a ime ti slávno
Tako još ne bje kao sad kad nisi
Ništa, tek šala Slave što je davno
Udvarala ti, vazal tebi, spravno
Laskajuć jaru tvome dok si bio
Sam sebi bog; i isti takav ravno
Svim kraljevstvima tromim kojim smio
Prikazat si se onda kakvim god si htio.

38.

U zlu i dobru – čovjek manje-više
Bje, bježeć, vodeć s narodima rat;
Sad kraljevi ti vrat pod potplat sviše,
Sad ko prost vojnik bje se spreman dat;
Sposoban carstvom vladat, strt ga, zdat,
Nemoćan ti bje svladat svoju strast,
Ma kako znao ljudski duh si, znat
Svoj ne bje vješt, nit suzbit rata slast,
Spoznat da Kob i zvijezdu silnu pušta past.

39.

Ipak si dušom dobro snosit znao
S prirodnim mirom prevrtljivost doba,
Nek se to nehaj, um il ponos zvao,
Dušmanu žuč je znao dat da proba.
Kad cijeli skup te skolio pun zlóba
Da izrugaju tvoj pad, sa smiješkom gledao
Ustrajno si ih, mimo, s oka oba; –
Kad sreća presta pratit svoje čedo,
Zlu što ga snađe nije pognut on se predo.

40.

Mudriji nego u dobru; jer tad
Častòhleplje ukrutilo te svako,
Pa s prezirom si gledat bio rad
Ljude i misli; mudro je ovàko
Osjećat, al ne i pokazat tako,
Oruđu što ti služi, prezir grubi,
U svoju propast obrćuć ga lako:
Nevrijedni svijet se stiče tek il gubi;
To vidje ti, i svatko tko tu stazu ljubi.

41.

Ako bje stvoren, ko na stijeni grad,
Stajat il sâm past, takav prezir ludi
Pomoć bje tek da ti ubrza pad;
Stube k tvom tronu bjehu mísli ljúdi,
Divljenje njino mać što ti se nudi;
Filipov sin²⁴ bje uloga ti, nije
(Osim da grimiz zbacio si s grudi)
Tvoj lik Diogen²⁵ što se svijetu smije;
Ciniku s krunom svijet preširok brlog krije.

42.

Ali za srce nâglo mir je pako,
I u tom tvoj je zator; plamen vreli
Ispunja dušu i stat ne zna lako
U usko svoje biće, nego želi
Doprijet preko želje koju preli;
I, jednom užgan, ne gasi se tada,
Pothvate veće traži duh mu smjeli,
Umara tek ga mir; tom kojim vlada,
Groznica ta bje kobna, sad i bilo kada.

43.

To čini lúdim tē što ljude čine
Jednako lúdim; Kralje, Osvajače,
Sofiste, Barde,²⁶ Državnike, ine
Sistéma svih i sektí Osnivače,
Sve nemirne što vrutke duha tlače
I sámi za tē koje lúde lúdi;
Nezavidnu li zavist bude! Drače
Kakve li nose! Otvore li grúdi
Od sjaja će i vlasti odúćit se ljudi.

---

²⁴ *Filipov sin* – Aleksandar Makedonski, Veliki (356-323. pr. Krista).

²⁵ *Diogen* – grčki filozof s nadimkom Cinik (413-323. pr. Krista). živio u bačvi. Kad ga je Aleksandar Veliki u Korintu upitao što želi, Diogen mu je odgovorio glasovitom rečenicom: *Ukloni mi se sa sunca*. Jednom su ga u po bijela dana zatekli sa svjetiljkom u ruci. Kad su ga upitali što to radi, odgovorio je: *Tražim čovjeka*.

²⁶ *Bard* – pjesnik.

44.

Dah im je nemir a život olúja
Na kojoj jašu da padnu na kraju,
Premda se hrane borbom koja buja,
I vijek svoj, propast preživjevši, traju,
Tonuć u suton, ti se osjećaju
Tromosti puni i boli, i tako
Mru; kao plam što trošeć se u sjaju
Svom gasi se, ko mač što trune lako,
Odbačen, rđajući neslavno onako.

45.

Naći će, tko se na planinu popne,
Vrhunce pune oblaka i snijega;
Tko ljudstvo svlada il se nada nj propne,
Gledat će mržnju onih ispod njega.
Iako sunce slave sja vrh svega
A ispod stere zemlja se i more,
Okò njeg stijenje ledeno svud lijega,
Nad golom glavom vjetri mu se ore,
Ko nagrada za muke što ga vode gore.

46.

Dalje od tih! Svijet Mudrosti se krije
U stvaranju svom ili u tvom, trajna
Priroda Majko! Tko bogatiji je
Od tebe tu gdje teče tvoja Rajna?²⁷
Tu gledao je Harold djela bajna,
Sklad svih ljepota; potok, hrid, gaj, njive,
Vinograd, krošnje, voće, polja sjajna,
I puste dvorce čije kule sive
Šalju svoj zbogom usred Propasti te žive.

47.

Tu stoje, ko što stoji vrli um,
Skršeni, nižem ne dajuć se puku,
Pusti, tek vjetra ispunja ih šum,
Il oblacima pružajući ruku.
Mladi i gordi bjehu jednom; huku
Stjegova gore, bitke dolje, čuše;

---

²⁷ *Rajna* – rijeka u Njemačkoj. Dolina Rajne poznata je po svojoj ljepoti i slikovitosti, po romantičnosti svoga krajolika.

Al borci leže u krvavu múku
A stjegonoše sad su prah pun tmuše
I zid izdržat neće snage što ga ruše.

48.

Pod kruništem, sred zidina tih, vlast
Stanovala je sa strastima svima;
Razbojnik svaki s družbom vičnom krast
Haraše tu, ponòseći se zlima,
Ne manje ravan slavnim junacima.
Što odmetnici takvi još bi htjeli
Osim da povijest mjesto dâ i njima?
Prostora više, grob iskićen cijeli?
Nada im vruća bješe, duhom bjehu smjeli.

49.

U svađama barona kakva hrabra
Djela su tamo u zaborav pala!
Ljubav, što boje im na štitu sabra,
Što s ponosom ambleme im je tkala,
Kroz sav se oklop srca probit znala;
Strast im bje divlja i bje razlog što je
Saveznike u boj i rasap zvala,
Pa mnogi grad, zbog lijepe žene kòje,
U Rajni mutnoj vidje ruševine svoje.

50.

Al Tebe, rijeko obilna i jasna!
Valovi čiji blagoslove dijele
Obali što bi vječno bila krasna
Kad ljudske ruke pustit bi je htjele,
Kad obećani plod joj ne bi žnjele
Tom oštrom kosom rata – tvoju tada
Gledat dolinu gdje se vode bijele,
Raj bi na Zemlji bio; čak i sada
Zar nije Leta²⁸ zá me taj tvoj tok pun sklada?

---

²⁸ vidi I. pj. bilj. 70.

51.

Bezbroj su bitki obale ti znale,
Al njih već nesta, slava u mrak roni,
I Klanje skupi na kup visok pale;
Ni grobova im nema, gdje su oni?
Krv prošlu opra val tvoj što romòni,
Sve bje bez mrlje, povrh tvoje zračne
Razine sjajna zraka sunca zvoni,
Al zalud preko uspomene mračne
Valjat će val se tvoj, bez snage da je načne.

52.

U sebi Harold reče to i krenu,
Ali ne gluh za sve što tu na blag
I vedar cvrkut rane ptice prenu,
Tu gdje i izgon mogo bit bi drag:
Premda mu tmurnost pokri obraz nag
I mirna strogost, koja uze mjesto
Čuvstava žarčih, ali mekših, trag
Vedrine s lica još mu nije nesto,
Već takav mu ga prizor zna izmamit često.

53.

Za nj ljubav sva ne presta još, iàko
Njegovih strasti dane prah već krije.
Zalud je hladno gledat tē što tako
Smiješe se na nas; srcu druge nije
Nego uzvratit nježnost, premda prije
Gadeć se sav svijet odbi: jer ga mio
Spomen na jedne drage grudi grije,
On osjeti, kud čitav bi se slio,
I u najljepše čase uz njih svoje svio.

54.

I nauči on voljet – ne znam kako,
Jer to za tē ko on je strano – plâvi
Mladosti cvijet što nemoćan je tako
Čak i u ranoj dobi; što li savi
Toliko duh taj što za ljude pravi
Osjeća prezir, ne koristi znat;
Al tako bje; iako teško jâvi
U osami se hladnog čuvstva cvat,
Njemu on zasja kad sve drugo presta sjat.

55.

A jedna nježna grud bje, rekoš prije,
Što s njegovom je vežu veze veće
Od crkvenih;²⁹ i, premda vječan nije,
Ta ljubav čista bje i varat neće,
Neprijateljstva svijeta ona sreće
Nepodijeljena, još se čvršće veže
U nevolji, kad žena lakše skreće;
Ta čvrsta bje, pa s obale te svježe
K tom srcu pūsti ovi pozdravi nek bježe!

I.

Drachenfels dvorac³⁰ mrk na stijeni
Nad vjūgavom Rajnom vlada
Što širokim se tokom pjeni
Uz obale kraj vinograda,
I hūmke cvjetnih grana pune,
I polje što se žitu nāda,
I gradovi što sve to krune
I bijele se sred toga sklada,
Što dvostruka mi radost, mila,
Bio bi, kad bi ti tu bila.

II.

Seljanka tamo plavih oči,
Ruku što rano cvijeće nude,
Sa smiješkom po tom rajū kroči;
I feudalni dvorci rude
Kroz lišće svojim sivim zidom,
I obrušit se hridi žude,
Svodovi gordi trošnim bridom
Niz tu dolinu okom blude;
Al tek mi jedno tu na Rajni
Treba – tvog dlana dodir trajni!

---

²⁹ *Jedna nježna grud* – Byron ovdje misli na svoju polusestru Augustu koju je duboko volio cijeloga života i posvetio joj mnogo pjesama. Zbog njihovih intimnih veza izbio je skandal, nakon čega se cjelokupno javno mišljenje u Engleskoj okrenulo protiv Byrona i ove "nedopuštene" ljubavi. Vidi III. pj. bilj. 2.

³⁰ *Dvorac Drachenfels* – dvorac čije su ruševine na vrhu Siebengebirgea iznad Rajne, u blizini Bonna. Stihovi su napisani na Rajni za vrijeme Byronova putovanja tim krajem, i posvećeni su njegovoj polusestri Augusti.

III.

Ljiljane dobivène dajem;
Premda će svenut oni svi
Prije neg dlan tvoj taknu sjajem,
Ipak ih nemoj odbit ti;
Dragi su meni oni bili
Jer znam da srest će tvoju zjenu,
I čak tu prizvat duh tvoj mili
Kad ugledaš ih kako venu,
Znajuć uz Rajnu da su brani,
I od mog srca tvome dani!

IV.

Ponosno pjeni ta se rijeka,
Čar začaranog ovog tla,
Za okukom joj svakom čeka
Ljepota nova, svježja sva:
I najnadutiju grud ta
Privukla bi za život cio;
Na svijetu neću sresti ja
Kraj koji bi mi draži bio
Samo da tvoje oči sjajne
Ukrase još mi vodu Rajne!

56.

Kraj Koblenza³¹ se, navrh nježna brijega,
Mala i prosta piramida vije,
I kao kruna stoji nasred njega;
U podnožju svom prah junaka krije,
Dušmana naših – nek to razlog nije
Ne častiti Marceaua!³² tu gdje spava
On, suze, krupne suze, vojnik prije
Već prosu žaleć sudbu tog što dava
Za Francusku svoj život i za njena prava.

57.

Kratak i hrabar, slavan život mlad
Bje mu – drug za njim i dušman je plako;
Dolično strancu jest da moli sad

---

³¹ *Koblentz* – njemački grad na obali Rajne.

³² *Marceau* – François-Séverin Marceau (1769-1796), mladi general Francuske Republike, koji je poginuo kod Alterkirchena. Generali obiju protivničkih vojski prisustvovali su njegovu pogrebu.

Za vrli duh taj da počiva lako;
On za Slobodu borac bje, a tako
Malo je onih što ne prekorače
Právo na kaznu koje ima svako
Tko mač njen nosi; njegov duh, dapàče,
Ostade čist i stoga narod za njim plače.

58.

Tu Ehrenbreitstein,³³ srušeni taj grad,
Sav crn od mina, kaže još od čega
Bje zdan kad top ga bio je i kad
Uzalud tanad tukla ga je svega:
Pobjede kula! otkud kako bjega
Dušman niz polje vidjelo se prije:
Al sruši Mir što nije Rat, krov s njega
Ljetni dažd skinu, a skinut ga nije
Olovni mogo što ga godinama bije.

59.

Zbogom ti, lijepa Rajno! Kako samo
Očaran stranac oklijeva da krene!
Kraj si gdje Samac može zavijek tamo
Lutat, il duše dvije sjedinjene;
Kad prestale bi kljucat ptice zlene
Grud što se sama kinji, to bi tu
Bilo gdje, niti vedra nit bez sjene,
Divlja al ne i gruba, Narav tlu
Znači to što i jesen za godinu svu.

60.

Zbogom ti opet! Zalud zbogom sad!
Od tebe rastat ne može se trajno;
Um oblio je tvojih boja sklad;
Ako li pogled oklijeva da sjajno
Korito tvoje napusti, o Rajno!
To je stog što te srce hvali; strâna
Zemlja je možda ljepša, sjaji bajno,
Al ni u jedno nije tako zbrâna
Ljepota, sjaj i nježnost — slava prošlih dana,

---

³³ *Ehrenbreitstein* — jedna od najjačih tvrđava u Europi. Neko ju je vrijeme opsjeđao general Marceau (vidi prijašnju bilješku) Razorena je 1801. godine.

61.

Bezbrizno silna, plodni cvjetni znak
Zrelosti skore, sjaj bijelih gradova,
Tok rijeke, ponor u kom vlada mrak,
Šume, u njima niz gotskih zidova,
Hridi ko kule visokoga krova
Čovjeku na rug stršeć; a tu k tome
Živi puk sretan ko i zemlja ova
Što teče svima u obilju svome,
Premda uz obale se njene Carstva lome.

62.

Al to se gubi. Alpe su vrh mene,
Prirode dvorci čije zide diže
U oblak glave snijegom pokrivenèe
Da tako tronu Vječnosti su bliže,
Veličju otkud stvara se i stiže
Lavina – ona grmljavina snijega!
Sve što duh širi i plaši, tu niže
Dokaz da Zemlja može, pored svega,
Dotaći Nebo dok je čovjek podno njega.

63.

Al prije neg se drznem tē visine
Promotrit, tu je kraj gdje zalud nije
Stat – Morat,³⁴ polje gordo! pogled sine
Na sablastan trag palih koje krije,
Ne čuteć sram za pobjednike prije;
Burgundci tu bez groba svuda leže,
Gomila kòsti, zauvijek da gnjije,
Spomenik sebi; – uz Stiks³⁵ oni bježe
Nepokopani i na svaku dušu reže.

64.

Dok Waterloo je nalik klanju Canne,³⁶
Maraton³⁷ su i Morat ime slično;
I Slavu čistim pobjedama hrane,

---

³⁴ *Morat* – jezero i polje u blizini Berna, gdje su, kako se priča, Švicarci 1476. god. potukli Burgundane i pobacali u jame 20000 njihovih leševa.

³⁵ Vidi II. pj. bilj. 21.

³⁶ *Canna* – u znanoj bitki kod Canne, Hanibal je 26. pr. Krista pobijedio Rimljane.

³⁷ Vidi II. pj. bilj. 93.

Što steče dlan ih skroman, srce dično,
Gordih seljaka, bratstava što vično,
Nepotkupljeni, zbog kneževskih glava
Tu mriješe; ti ne kòre zemlje lično
Zbog svetogrđa zakona što dâva
Moć kraljevima silom drakonskoga³⁸ prava.

65.

Kraj pustog zida stup pustiji stoji,
Sivi i bolni spomen davnih dana;
Zadnji ostatak ljeta što ih broji,
I zgranut gleda, ko da neka strana
Moć stvori ga u kamen a još znána
Svijest mu je; još tu stoji u tom času
Na čudo svima tijela čvrsto zdána,
Dok vršnjak njegov, ponosni, na glasu
Aventicum³⁹ se, sravnjen, po tlu rodnom rasu.

66.

Tu – oh! nek svéto ti je slatko ime! –
Julija⁴⁰ – kćerka, privržena – dade
Mladost svu Nebu; srcem Nebu time
Bliža, na grob svog oca mrtva stade.
Pravda za suze ne zna, jer da znade
Spásla bi nju; al strog bje sudac plah,
Kraj tog kòg spasit nije mogla pade.
Grob im je prost, bez kipa u taj mah,
Jedno je srce tu, duh jedan, jedan prah.

67.

Al to su djela koja vječno traju,
Imèna što ne blijede niti smiju,
Premda sa zemlje carstva nestat znaju,
I rob i silnik rode se i mriju;

---

³⁸ *Drakon* – atenski arhont i zakonodavac (kraj VII. st. pr. Krista), poznat po svojim strogim zakonima. Drakonski zakoni danas su simbol svakog strogog zakona.

³⁹ *Aventicum* – glavni grad u rimskoj pokrajini Helvetiji, današnjoj Švicarskoj, sadašnji Avenches (njem. Wiflisburg) u kantonu Waadt, 3 km južno od jezera Murten (franc. Morat); vidi bilj. 33.

⁴⁰ *Julija* – Julia Alpinula, mlada svećenica iz Aventicuma. Umrla je u 23. godini nakon što je uzaludno pokušavala spasiti svoga oca, kojega je kao izdajicu Aulus Caecina osudio na smrt. Natpis na njenu nadgrobnom spomeniku, koji je pronađen, glasi: *Julia Alpinula: Hic jaceo. Infelicis patris infelix proles. Deae Aventiae Sacerdos. Exorare patris nocem non potui: Male mori in fati ille erat. Vixi annos XXIII.*

Vrline gora, silnija od sviju
Jest, bit će, bôli nadživjet će svoje,
I besmrtna će stajat dok je griju
Sunčeve zrake, ko Alpe što stoje,
Snježne i čiste nad svim tim pod njima što je.

68.

Jezero Lemman kristalno me zove,
Zrcalo zvijezde i gore gdje svoje
Odraze čiste u dubini love
Tiho, visine daleke i bôje:
Preveć je ljudskog tu da dušu spoje
Pravo s tom snagom koju gledam sada;
Al će Samoća brzo misli moje
Skrite mi vratit, draže još od kada
U tor zatvorih sebe lutajuć sred stada.

69.

Bježat od ljudi, to ih mrzit nije:
Ne mogu s njima boriti se svi,
Nezadovoljstvo nije ako skrije
Um se u izvor vlastit da ne vri
U vrućem mnoštvu, gdje smo plijenom mi
Zaraze svoje, dok nam malo važan
Ne postane sav plač i boj, i zli
Taj svijet, gdje zlo se za zlo mijenja, lažan
I svadljiv, gdje u borbi nitko nije snažan.

70.

Tu za tren život može past u uze
Kajanja kobnog, i svu krv nam duša
U tmuni svojoj pretvorit u suze
Dok nam budućnost boji Noćna tmuša;
Životnom trkom zalud pobjeć kuša
Tko kroz mrak ide: najhrabriji žudi
K luci na moru koje se pjenùša;
Al litalica što u Vječnost bludi,
Bròdi i bròdi, njemu luka se ne nudi.

71.

Zar nije bolje, dakle, samac biti
I ljubiti Zemlju zbog zemaljskog čara?
Kraj plave Rajne što ko strijela hiti
Il' uz jezero čisto što je stvara
I hrani kao majka koja stara
Za lijepo čedo svoje se i pije
Cjelovom plač mu s lica puna žara; —
Zar živjeti ovako ljepše nije
Nego strast s mnoštvom koje pati ili bije.

72.

Ne živim sam u sebi već sam dio
Tog oko sebe; i radost za mene
Planine su, al' uvijek mi je bio
Mučan bruj grada: nema mrske sjene
Priroda za me, osim što sam njene
Putene spone kolut, da se broji
U bića nesklon, kad duh zna da krene
U let, da s nebom i s morem se spoji,
I zvijezdama, ne zalud, da na vrhu stoji.

73.

I tako sam upijen, život to je:
Na nastanjenu pustoš prošlu gledam
Kao na užas i borbu gdje s moje
Krivnje sam neke suđen da se predam
Jadu, da radim, patim; al' se ne dam
Najzad, zbog novog perja; već mi klija,
Premda je mlado, u vjetru ga redam
U krila kojim ratovat s njim prija,
Preziruć okov gline što nam biće svijja.

74.

I kad, na kraju, um se lišen nađe
Sveg tog što mrzi u sramnu obliku,
Nevezan tijelom, osim tim što slađe
Živjet u muhe i crva će liku —
Elementi kad stope se u sliku
Jednu, a prah je prah, zar neću tada
Tamniju, ali dražu svekoliku
Vidjeti stvarnost? miso bez ograda?
Duh svega? kog sam dio besmrtni i sada?

75.

Zar nisu brda, vali, nebo, dio
Mene i moje duše, a ja njih?
Zar nije zanos s ljubavlju se slio
Zbog njih u srcu mom? Zbog stvari tih
Zar da ne prezrem druge? Radije bih
Trpio nego mijenjo čuvstva ta
Za teški zemni nehaj onih svih
Čije se oči drže samo tla,
Svinute dolje, čija misao ne sja!

76.

Al to mi nije tema! Vraćam ja se
Tom što je bliže, i pozivam sve
Što urne vole promatrati da se
Okrenu k Jednom, čiji prah žar bje,
Gračanu zemlje gdje čist zrak ja, gle,
Dišem za časak – tu gost ne za dugo,
Gdje rođen taj je što od žudnje mre
Da slavan bude; cilj kom bih se rúgo,
Kojem, da dostigne, žrtvova sve drugo.

77.

Tu Rousseau,⁴¹ sofist što sam sebe muči,
Apostol patnje koji čini lije
Na strast i snagu govorničku lúči
Iz boli, prvi put tu znao nije
Govorit, dah mu zasta; premda prije
Bje vješt da ludost lijepom stvori, kriva
Djela i misli u rajske da skrije
Riječi, ko sunce čija svjetlost živa
Zabljesne oči, gdje se brza suza skriva.

78.

Ljubav mu bješe strâsti bit: – ko drvo
Kog šinu grom od eterskoga plama
On užgan bje i spaljen; to mu prvo,
I ljubav, isto bje. Al tâ što slâma
Srce mu, nije stvarna živa dama,
Ni mrtva neka koja kroz san mîne,

---

⁴¹ *Jean Jacques Rousseau* (1712-1778) – francuski pisac rođen u Ženevi, autor *Julije ili Nove Heloize* (1761). Njegova sentimentalna ljubav prema prirodi prethodi romantičarskom pokretu u Europi.

Već idealna ljepota što sama
U njemu posta stvarnost, da mu sine
Kroz žarke knjige, premda suludim se čine.

79.

Ta ljubav sebe u Juliji stvori,
Svim divljim je i slatkim *ona* kiti;
I pozdravlja k tom cjelov za kim gori
Svakoga jutra usna mu što hiti
K njezinoj, al će dodir njihov biti
Tek prijateljski; ipak on mu budi
Mozak i srce vatrom strasti siti;
Iz uzdaha tog više sreće rudi,
Možda, neg iz tog svega što prost duh imat žudi.⁴²

80.

S dušmanima je traženim boj bio
Sav vijek, il s odbijenim drugovima;
Jer mu u duhu hram se Sumnje krio,
I stoga žrtve izbra među tima,
Slijepo i bijesno boreći se s njima.
Al on bje lud – zbog čega, tko će znati?
Jer razlog može skriven ostat svima;
Lud bje od boljke il jada s kog pati,
Do mjere najgore što razumnost je prati.

81.

Jer nadahnut tad bje, iz njega pade
Ko iz Pitijске spilje⁴³ davno prije
Proroštvo od kog sav svijet gorjet stade,
Dok kraljevstva sva s lica svog ne krije:
Ne bje li to zbog Francuske? što bje
Tiranija je godina pa gine
Pod jarmom što ga nosi, sve dok nije
Na njegov glas i njegove družine
Digla se s bijesom, u kom strah prevladan pline?

---

⁴² Strofa se odnosi na Rousseauovu ljubav prema kontesi D'Houdetot (ljubavnici St. Lamberta). Rousseau je, naime, kako piše u svojim *Uspomenama*, svakoga dana pravio dugačke šetnje samo radi jednog poljupca, koji je među njima bio uobičajeni oblik pozdravljanja, i ništa drugo.

⁴³ Vidi I. pj. bilj. 61.

82.

Spomenik strašni digoše si! Slom
Nazora starih – stvâri koja zòri
U duhu doba: rastrgaše k tom
Velo i sad svem svijetu tajnu zbori.
Al se i dòbro osim zla tim sori,
Tek ruševine ostaše za njima
Da se na istim temeljima stvori
Opet i tron i tamnica, jer tima
Ambicija je bila uporna ko svima.⁴⁴

83.

Al neće trajat nit se trpjet to!
Osjeti ljudstvo moć i sruši sve.
Mogli su bolje rabit je, al zlo
Postupi jedan s drugim, sve zbog te
Hrabrosti nove smilovanje mre
U samilosti a bje ukras njen.
Ti stanovnici spilje tlake zlê
Ne bjehu orli što dan piju živ,
Je l čudo tad što, katkad, ščepaše plijen kriv.

84.

Bez ožiljka zar rana ostat može?
Srčane duže krvare, al nose
Ožiljke što ga kvare; ti što glože
S nadom se svojom, savladani, snose
Šutnju, al ne i podložnost: strast to se
Povukla samo i dah, sve dok i ti
Ne okaju; zbog čeg bi zdvajalo se.
Kazna il oprost bje, jest ili hiti –
I sporiji u jednom od tog ćemo biti.

85.

Lemane, čisti, mirni! kada skupa
Jezero ti i svijet gdje življah stavim,
Opominje me, mirom što me kupa,
Da mutne zemne vode vrelom zdravim
Zamijenim. Ovo tiho jedro pravim
Bešumnim krilom tjera moje smutnje;

---

⁴⁴ Strofa se odnosi na francusku revoluciju i Byronovo uvjerenje da će slijedeće revolucije bolje i potpunije ostvariti svoj cilj.

Rik mora ljubljah, al ti sladak s plavim
Šaptom si ko glas Sestrin⁴⁵ blag bez ljutnje,
Još ne ganu me ništa poput ove šutnje.

86.

Noćni mir svud je, mrak, al kroza nj blista
Tvoj rub i oštri vrhovi planina,
U nježnom spletu, ali lika čista
Samo je Jura⁴⁶ tamna i s visina,
Ruši se strmo; s obale svježina
Stiže i miris cvjetova što roje
Mladi se tamo; u uho tišina
S dignuta vesla toči kapi svoje,
Il zrikavac još jednom "laku noć" svoj poje;

87.

Večernji on je pjevač koji pravi
Djetinjstvom život, pjeva sebe svega;
Pokatkad ptica iz grmlja se javi
Pjesmom za tren, i muk tad opet lijega.
Kao da šapat lebdi iznad brijega,
Al to je mašta, jer rose zvjezdane
Ljubavne svoje suze iznad njega
Toče i brišu, dok prirodu hrane
Duhom svih boja što su njedru njenom dane.

88.

Vi zvijezde! što ste poezija neba!
Ako po vama čitamo sudbinu
Ljudi i carstva – tad oprostit treba
Što želje, da bi stekli veličinu,
Ništavnost našu smrtnu često minu
I traže srodnost s vama; jer se gnijezde
Tu tajna i ljepota, kroz daljinu
Štovanje tako i ljubav nam jezde,
Stog sreću, slavu, život i moć zovu: zvijezde.

---

⁴⁵ Vidi III. pj. bilj. 28.

⁴⁶ *Jura* – vapnenačko gorje u Švicarskoj.

89.

Zemlja i svod su mirni – premda bdiju,
Ne dišu kao i mi kad najviše
Ćutimo; kad nas misli obaviju: –
Zemlja i svod su mirni: sve što diše,
Od zvijezda pa do vode što se njiše
Uz sprud, u život napet sve se spoji,
Gdje se ni dah ni zrak ni list ne brîše,
Već su čest bića i smisla tog koji
Tvorac i zaštita je svega što postoji.

90.

Tad osjećaj nam beskrajnog se bûdi
U osami, gdje sâmi smo nâjmanje,
Istina što nam cijelim bićem rûdi
Čisteć nas òd nas: to je zvuk i stanje
Duše i glazbe vir gdje leži znanje
Vječnoga sklada, i čar iz njeg zòri
Kiterskom kraju⁴⁷ nalik, u to tkanje
Ljepote veže stvari sve; – to sori
I razorùža Smrt, što, kad bi mogla, mori.

91.

Nisu uzàlud Perzijanci stari
Dizali oltar na vrhuncu gòre
Najviše, i tu pravili ustvári
Hram bez zidova, da Duh onaj dvòre
Pred kim su slaba svetišta što tvore
Ljudske ih ruke. Usporedi sâm
Stup gotski, grčki, gdje idoli zore,
S Prirode carstvom, zemljom, zrakom, hram
Ne gradi da u nj samo svedeš molbe plam.

92.

Promijenio se svod! – O, kakva mijena!
Noći, olújo, tmino, kako bajna
Vaša je snaga, kao bljesak zjena
Crnih u žene! Grmljavina trajna
Od vrha na vrh, kroz planine, sjajna
Skače! Ne nastá iz jednog oblaka

---

⁴⁷ *Kitera* – otok južno od Peloponeza; na njemu su ruševine Afroditina hrama; simbol idealnog kraja.

Već svaku goru stresa jeka tajna,
I Jura šalje odgovor iz mraka
Alpama, na što glasno odziva se svaka.⁴⁸

93.

I sve je to u noći: – Noći krasna!
Za san ti nisi poslana! O dâj
Da dijelim čar užitka tvoga strasna –
Da dio tvoj sam i oluje! Sjaj
Kakav li kupa jezero, sav kraj
Fosforno more jest, i kiša pada
Plešuć na zemlju! Sad svud mrak je taj,
Sad radost svuda kroz planine vlada
Kao da slave potres taj što ću se sada.

94.

Tu, gdje pût brza Rona⁴⁹ traži, gore
Na drâge mržnjom rastavljene liče,
Što im dubine glože se i bore,
Tako da srest se, ta srca što kriče,
Ne mogu opet; premda ljubav niče
U svađenim tim dušama, bijes cvat
Njihov im smrvi, pa se dalje miče:
Umre, al mnogih hladnih ljêta sat
Ostavi im – da vode sâmi sobom rat.

95.

Sad, tu gdje Rona probi prolaz svoj,
Najjača se od svih oluja krade:
Jer tu, ne jedna, već ih čitav roj
Iz dlana ù dlan munje bacat stade
Bljeskajuć svuda; najsjajnija pade
U strmi klanac lučeci planine,
Tê sjajem svojim – ko da svjesno znâde
Da, ù te puste ponore kad sine
Ognjem sve što se skriva tu treba da zgine.

---

⁴⁸ Oluju o kojoj ovdje pjeva Byron je gledao oko ponoći na ženevskom jezeru 13. lipnja 1816. godine.

⁴⁹ *Rona* – Rhône, rijeka u Švicarskoj i Francuskoj. Izvire iz Rhônskog ledenjaka u masivu Sanct Gotthard, protječe Ženevskim jezerom i ulijeva se u Lionski zaljev.

96.

Vi! gore, rijeko, vjetri, nebo, grome,
Jezero! s noći, s munjom, s oblacima
I s dušom koja osjeća, u tome
Sve je što budnim čini me; ta plima
Glasova vaših što ih beskraj prima,
Za sve što bdi u meni – dok snim, zvoni!
Al cilj, olúje, gdje vam je! Zar tima
Nalik ste s kojim ljudska grud se goni?
Il znate neko gnijezdo, ko i orli oni?

97.

Izreć i utjelòvit kad bih mogo
Sve što u meni leži – dati mah
Mislina svojim, kad bih snage smogo,
Um, srce, čuvstva jaka, slaba, dah,
Ono što tražih i još tražim plah,
Snosim, znam, ćutim – u riječ jednu slit,
To grom bi bio, reko bih je; ah,
Ovako ja ću uvijek nećut bit,
I nijemu misao u sebi, ko mać, krit.

98.

Jutro se opet rađa, sve u rosi,
Cvjetno u licu što se vedro smije,
Mirisna daha oblake što nosi,
Životno ko da zemlja groblje nije
Zoreći u dan: pred nama se vije
Života našeg tok: i tako ja,
Lemane, mogu tu gdje žal tvoj sije
Razmišljanju se dat, ne proć, jer zna
Zadržat me, stan kada pravi mu se da.

99.

O, Clarens,⁵⁰ slatki! ljubavi ti nježne
Zipko! tvoj zrak je mlad dah misli strasne;
Stabla ti hrani ljubav; tvoje snježne
Glečere miju njene boje jasne,
Žârko ih kupa sunce koje gasne
Svjetlošću što tu zaljubljeno snije:

---

⁵⁰ *Clarens* – zaselak u Švicarskoj na Ženevskom jezeru, slavan po tome što je u njemu boravio J. J. Rousseau.

O Ljubavi te hridi zbore krasne,
Što tû od svijeta bježi da se skrije
Od sveg što nadom mami duh, pa ga ismije.

100.

Clarens! božanskim hodom tu sa svog
Trona je slazeć prošla Ljubav mlada,
Planine su joj stube; tamo bog
Sjaj je i život što svim struji – vlada
Ne samo na toj vrleti, sred sklada
Šûma, u tihoj spilji; žarkih zjena
Promatra cvijeće, dah mu cvati tada,
Mekana ljetna struja, i moć njena
Jača je od oluje za najljućeg trena.

101.

Od *njega* tu je sve; od crnog bora
Što sjena mu je na visu, i huke
Bujica koje sluša, pa do mōra
Lóza što prate stazu mu do lúke
Jezera, gdje mu krotko i bez buke
Cjeluju vode noge; tu gdje rude
Prastare šume ogrezle u guke,
Al još list, mlad ko radost, dat se trude,
I svu samoću njemu, i njegovim, nude.

102.

Samoću punu ptica, punu pčela,
Vilinskih formi, stvari s bezbroj bója
Što šire krilca nevina, vesèla,
Časteć ga zvukom slađim neg riječ koja,
Bez straha, pune života: bez broja
Vrela i gorde izvore sred sjaja
Nemirnog granja, pupoljak što svoja
Snatrenja pruža ljepoti, tu spaja
I stvori Ljubav, sve do velebnog im kraja.

103.

Tko ljubio još nije, tu nek svrati
I srce duhom napuni; tko zna
Tu tajnu još će žešće ljubiti znati;
Tu skrovište je ljubavi, gdje ta
Od pustih ljudskih jada i od zla
Svijeta se skri, jer prirodno za nju

Cvast je il mrijet; za mir ne zna, sva
Vene il raste u blaženstvu tu
Gdje s besmrtnim se sjajem takmi, vječnost svu!

104.

Ne izabra Rousseau tek tako cijeli
Taj kraj, tu čuvstva tražeć, već tu náđe
Prizor što Zanos mora da ga dijeli
S bićima Uma čistim; tamo záđe
Amor,⁵¹ u zemlju tû, da k Psyhi⁵² sâđe
Ukrasivši je ljupkošću: jer ona
Pusta je, divna, zvonka, nema slađe
Uhu i oku; tu je ležaj Rhona
Prostrla sebi, Alpe strše poput trona.

105.

Lausanne!⁵³ i Ferney!⁵⁴ vi ste ona mjesta
Gdje bjehu ljudi što su slavno dali
Ime vam; smrtni koji preko cesta
Opasnih put su vječnoj slavi zdali:
Divovi uma, oni su se znali
Titanski tûć s kolebanjima svima,
Mišlju što može s Neba grom da svali,
I plamen, ako Nebo dotle ima
Rugat se ljudskoj težnji, što tek smijeh mu prima.

106.

Jedan bje vatren, nestalan i stog
U željama prevrtljiv, al um to je
Vješt – vedar, divlji, ozbiljan il strog –
Historik, pjesnik, filozof, sve troje;
U čovječanstvu množi biće svoje,
Talenta ljudskih Protej:⁵⁵ njegov sklon

---

⁵¹ *Amor* – rimski bog ljubavi, istovjetan s grčkim Erosom.

⁵² *Psyha* – ljubavnica i kasnije žena boga ljubavi Amora, odnosno Erosa. Divna verzija ove priče postoji u djelu *Zlatni magarac* od Apuleja (II. st. pr. Krista).

⁵³ *Laussane* – glavni grad švicarskoga kantona Vaud, gdje je neko vrijeme boravio znani engleski povjesničar Edward Gibbon. Vidi III. pj. bilj. 56.

⁵⁴ *Ferney* – zamak u kantonu l'Ain, u mjestu Gex na švicarskoj granici nedaleko jezera Lemana (Ženevskog jezera). Voltaire ga je kupio i tu boravio od 1758. do 1778. godine.

⁵⁵ *Protej* – sin boga Posejdona i nimfe Naide, bog mora. Mogao se preobraziti u tuljana, lava, zmaja, panteru ili vepra, pa čak i u vodu, te nestati pod morskom površinom.

Satiri bješe – što, ko vjetar što je,
Puše kud hoće, rušeć sve ko on,
Sad zbacujući ludu, sad tresući tron.⁵⁶

107.

Drugi, polàgan, dubok, miso mući,
Mudriji svakog ljeta biva, snuje,
Razmišljajući živi, stalno uči,
Oružje svoje sve oštrije kuje
I snažnu vjeru rûgom snažnim ruje;
Podsmijeha vladar – čari tē što tako
Dušmane tjera u bijes kog strah truje,
A njega baci revnošću u Pako
Koji za svaku sumnju odgovor zna lako.⁵⁷

108.

Ipak nek mirno pepeo im spi –
Platiše kaznu, ako bjehu krivi;
Nemamo sudit – kamo l kaznit mi;
Čas mora doć kad to će znat svi živi,
Il náda što se skupa uz strah privi
U snu, na jastuk, u sumraku plavom,
Toliko znamo, prah će biti sivi;
Kad živne, ko što vjerujemo, javom,
Oprost će dobit tada, il će trpjet s pravom.

109.

Al djela ljúdi pustit ću, da čitam
Tvorca im djela, što ih ovdje rasu,
Odgodivši mi pjev, kog maštom pitam,
Da ne bi bio beskrajan. U času
Tom gusti splet oblaka Alpe zasu
I ja ga moram probit, vidjet što je
Moguće, dok najvelebnijem pasu
Planinskom bližim ove stope svoje,
Gdje tlo zrak tjera da se u zagrljaj spoje.

---

⁵⁶ Strofa se odnosi na Voltairea (François-Marie Arouet, zvani Voltaire), francuskog pisca i filozofa (1694-1778), jednog od najistaknutijih ljudi svoga doba, čijem se satiričkom duhu Byron duboko divio.

⁵⁷ Byron u ovoj strofi govori o engleskom povjesničaru Edwardu Gibbonu (1737-1794), autoru najznatnijega povijesnoga djela engleske književnosti *Dekadencija i pad Rimskog Carstva*.

110.

Hej, Italijo! dok te gledam sada,
Dušom mi bliješti sjaj prošlih vjekóva,
Otkad te skoro Kartažanin⁵⁸ svlada
Do zadnjih tvojih vođa i umova
Što proslaviše povijest tvoju snova;
Ti bje i tron i grob imperijima;
Još izvor si iz čijeg bistrog plova
Um gasi žeđ za znanjem, dok je ima,
Još teče vječno vrelo s brijega carskog Rima.

111.

Dotud sam temu obnovljenu tkao
Bez sretne kobi: – znadoh ošjetiti
Da nismo što smo bili, da bih znao
Da nismo ono što moramo biti,
Kraduč si srce; morao sam kriti
S ponosnom pomnjom mržnju što se žari,
Ljubav, strast, oćut, bol i cilj – jer svi ti
Tiran su duh što misao nam tari
I nalog strog za dušu: – Spoznah ga – ne mári.

112.

I ove riječi što u pjesmi leže
Nevina laž su možda kojom čaram –
Boja su ovih prizora što bježe,
Koje u bijegu hvatam dok se staram
Da svoju grud, il tuđu, za tren varam.
Slava je mladih žeđ, al nisam, gle,
Tako mlad za smijeh ili bijes, nit stvaram
Gubitak ni dobitak igre te;
Sam stojim ja i stajah – zapamćen il ne.

113.

Ne ljubljah svijet nit ljubljaše svijet mene;
Smradnom mu dahu ne laskah nit svijah
Koljeno pred idolima mu, zlene
Jeke mu glasno ne štovah nit smijah

---

⁵⁸ *Kartažanin* – Hanibal, kartažanski vojskovođa, sin Hamilkara Barkosa (247-183. pr. Krista); izazvao II. punski rat (218), preko Pirineja i Alpa prešao u Italiju i pobijedio Rimljane na Trazimenskom jezeru i kod Canne 216. godine (vidi N. pj., bilj. 63 i 64). Odustao od napada na Rim i vratio se u Afriku. Godine 202. porazio ga je Scipion Afrički.

Ikad se lažno; u gomili bijah
Al ne drža me svojim; kroz nju luto
Ja sam, al ne bjeh njen; njoj tuđim grijah
Razmišljanjem se, i još bih da u to
Nisam pretrpo um svoj, što sam stog se sputo.

114.

Ne ljubljah svijet, nit ljubljaše svijet mene —
Al zbogom lijepi protivnici; mada
Ne náđoh ih, ja držim da još cijene
Prâve se riječi, da bez varke náda
Još može bit, da u vrlini vlada
Samilost kojoj svaki trik je stran;
Držim da pate svi kad drugi strada;
Da barem jedan kakav jest je zdan,
Da blagost nije samo riječ a sreća san.

115.

Kćeri!⁵⁹ ja pjesmu ovu počeh tvojim
Imenom; kćeri! s njim će kraj joj biti;
Ja nè vidim te, ne čujem, al stojim
U tebi kao nitko; drug kom hiti
Godina mojih sjena ti si: sliti
Moj glas će s tvojim maštanjem se, mada
Moje će lice oku tvom se kriti,
Srce će nać ti, kad led moje svlada,
Spomen i zvuk iz praha tvojeg oca tada.

116.

Pòmoć razvitak uma tvoga, gledat
Radosti tvojih malih zoru, cvat
Tvoj skoro motrit, pokraj tebe sjedat
Dok stvâri oko sebe želiš znat
Ta čuda zá te! poljubac ti dat
Očinski nježno na koljenu svome
Tô, čini se, kob ne dade mi, tat;
Ipak to baš u biću bješe mome;
Što je tu ne znam, al jest nešto slično tome.

---

⁵⁹ Vidi III. pj. bilj. 2

117.

Premda je Mržnja tebi dužnost, znádem
Da ćeš me voljet; premda ime moje
Krit će ti da ti čari zla ne dádem,
Bez práva ná te; al svejedno to je —
Čak i da grobom razdvoje nás dvoje,
Ti ćeš me voljet; moju krv što plače
I tvoje biće, da iz žile tvoje
Uzmu — sve zalud bilo bi — dapàče,
Ti ćeš me voljet, to je od života jače.⁶⁰

118.

Ljubavi čedo — u gorčini màda
Rođena si i s bolom rasteš. Kova
Očeva ti si i jednakim mláda
Okružena si, al će tvoja nova
Vatra bit blaža, nada s više snôva.
Nek su ti slatki sni zipke! Sa žala,
S planina gdje sad dišem, duša ova
Rado bi tebi blagoslov svoj dala,
Onakav kakav, mislim, ti bi bit mi znala.

---

⁶⁰ Vidi III. pj. bilj. 3

ČETVRTO PJEVANJE

Vidio sam Romagnu, Lombardiju, Toscanu, Platinu koja paše, i onu koja dijeli Italiju, i more na jednu i drugu stranu.

Ariosto, Satira III.

Gosp. Johnu Hobhouseu¹,

doktoru književnosti, članu Kr. udruženja, itd., itd.

Venecija, 2. siječnja 1818.

MOJ DRAGI HOBHOUSE,

Nakon prekida od osam godina između sastavljanja prvoga i zadnjeg pjevanja *Childea Harolda*, završetak pjesme spreman je za objavljivanje. Na rastanku s tako starim prijateljem nije čudno što se obraćam jednome još starijem i boljem, onome što je gledao rađanje i umiranje prvog, i kojemu mnogo više dugujem za društvene koristi prosvijećena prijateljstva negoli – premda nisam nezahvalan – mogu, ili bih mogao dugovati Childeu Haroldu za bilo kakvu javnu naklonost koja se kroz pjesmu odražava na pjesniku – jednome kojeg sam poznao dugo i pratio daleko, koji je bdio nad mojim bolestima i bio ljubazan u mojoj tuzi, radostan zbog mojih uspjeha i čvrst u mojoj nevolji, vjeran savjetnik i pouzdan u pogibelji, prijatelju često prokušanom, koji me nikada nije napustio – vama.

Radeći tako, vraćam se iz maštanja u stvarnost; posvećujući pak vama završeno, ili barem u završnoj mu fazi, pjesničko djelo koje je najduže, najmisaonije i najobuhvatnije od svih mojih djela, želim odati počast samome sebi sjećanjem na mnoge godine prisnosti s čovjekom od znanosti, nadarenosti, postojanosti i časti.

Umovima kao što su naši ne priliči da laskaju ili da im se laska; ipak, iskrene pohvale uvijek su bile dopuštene glasu prijateljstva; i nije to radi vas, niti čak radi drugih, nego da dam oduška srcu koje se nije drugdje, ili donedavno, naviklo toliko susretati s dobrohotnošću koliko čvrsto odolijevati udarcima, što ja ovako želim istaći vaše vrijednosti, ili radije dobra koja sam crpao iz njihove primjene. I sam nadnevak ovog pisma, godišnjica najnesretnijeg dana u mojoj prošlosti,² što ipak ne može zatrovati moju budućnost dokle

---

¹ *John Hobhouse* (1716-1869) – vjerni Byronov prijatelj što ga je pratio na putovanju po Španjolskoj, Grčkoj i Bliskom istoku, zatim po Švicarskoj i Italiji. Pisao je o svojim putovanjima i ostavio brojne dnevnik u kojima je dosta podataka što se odnose i na Byrona.

² Tog dana, 2. siječnja 1816. god., Byron se oženio. Posveta je, dakle, napisana na drugu obljetnicu Byronova vjenčanja.

god budem sačuvao vrelo vašeg prijateljstva, i svojih vlastitih sposobnosti, bit će od sada obojici nam najmilija uspomena, ukoliko nas bude podsjećao na ovaj moj pokušaj, da vam se zahvalim za neumornu obzirnost kakvu je malo ljudi iskusilo, i nitko je ne bi mogao iskusiti ne misleći bolje o svome rodu i o sebi samom.

Bila je naša sreća da smo, u raznim razdobljima, proputovali zajedno zemlje viteštva, povijesti i priča – Španjolsku, Grčku, Malu Aziju i Italiju; i ono što su nam prije nekoliko godina bili Atena i Carigrad, nedavno nam bijahu Venecija i Rim. Pjesma također, ili hodočasnik, ili oboje, pratili su me od početka do kraja; i možda je to neka oprostiva taština koja me navodi da sa zadovoljstvom gledam na djelo koje me unekoliko povezuje s mjestima gdje je bilo stvoreno, sa stvarima što ih želi opisati; i koliko god se ono moglo činiti nevrijednim u odnosu prema onim magičnim i nezaboravnim boravištima, koliko god se udaljilo od naših prvotnih zamisli i neposrednih dojmova, ipak je, kao izraz štovanja prema onome što je štovanja vrijedno i osjećaja za ono što je slavno, za mene bilo izvor zadovoljstva dok radih na njemu, te se od njega rastajem s vrstom žaljenja, za kakvu jedva pretpostavljam da me može zahvatiti za predmetima imaginacije.

Što se tiče zadnjeg pjevanja, u njemu je manje govora o hodočasniku nego u bilo kojem prethodnom, a ono malo, ako ga uopće jest, odijeljeno je od autora koji govori u svoje vlastito ime. Činjenica je da sam se umorio povlačeći tu granicu za koju se svi odlučno pričinjahu da je ne vide: poput onog Kineza³ u Goldsmithovu⁴ djelu *Citizen of the World*, kome nitko nije htio vjerovati da je Kinez, uzaludno sam tvrdio i zamišljao da sam povukao crtu između autora i hodočasnika; i sama želja da održim tu razliku te razočaranje u otkriću da mi je to bilo uzaludno, toliko su slomili moje snage pri pisanju da sam sve to zajedno odlučio napustiti – i tako učinih. Mišljenja što su bila ili će biti stvorena o tom predmetu, *sada* su mi potpuno ravnodušna; djelo ovisi o samom sebi a ne o piscu; autor koji nema drugih izvora u svom duhu osim vlastite slave, prolazne ili trajne, što mora izvirati iz njegovih književnih napora, zaslužuje sudbinu svih autora.

Tijekom sljedećeg pjevanja namjeravao sam se, bilo u tekstu bilo u bilješkama, dotaknuti sadašnjeg stanja talijanske književnosti, a možda i običaja. Ali uskoro sam otkrio da je tekst, u granicama koje sam mu propisao, jedva dostatan za labirint izvanjskih pojava i popratnih razmišljanja; i za sve bilješke, osim za nekoliko najkraćih, obvezan sam vama, a one su nužno ograničene na razjašnjenje teksta.

K tome osjetljiv je i ne osobito zahvalan zadatak raspravljati o književnosti i običajima jednog tako različitog naroda; to zahtijeva pomnost i nepristranost, što bi nas navelo – iako vjerojatno nismo nepažljivi promatrači niti nepoznavatelji jezika ili običaja ljudi među kojima smo nedavno boravili – da se ne pouzdajemo ili, najmanje, da se pokolebamo u svom sudu, te da što podrobnije ispitamo svoja obavještenja. Prilike književne, kao i političke, čini se da jesu, ili su bile, tako nemirne da je nepristrano broditu među njima strancu gotovo nemoguće. Dovoljno će biti, dakle, barem za moje svrhe, citirati iz njihova lijepoga jezika – *Mi pare che in un paese tutto poetico, che vanta la lingua la più nobile ed insieme la più dolce, tutte le vie diverse si possono tentare, e che sinché la patria di Alfieri⁵ e*

---

³ Ime Kineza iz Goldsmithova djela je *Lien Chi*.

⁴ *Oliver Goldsmith* (1728-1774) – engleski pjesnik, pripovjedač, dramatičar i romanopisac; djelo *Citizen of the World* (*Građanin svijeta*) napisano je 1759. godine.

⁵ *Vittorio Alfieri* (1749-1803) – tal. dramatičar; njegove tragedije afirmacija su slobode, pravičnosti i zakonitosti.

*di Monti*⁶ *non ha perduto l'antico valore, in tutte essa dovrebbe essere la prima.*⁷ Italija još ima velikih imena – Canova,⁸ Monti, Ugo Foscolo,⁹ Pindemonte,¹⁰ Visconti,¹¹ Morelli,¹² Cicognara,¹³ Albrizzi,¹⁴ Mezzofanti,¹⁵ Mai,¹⁶ Mustoxidi,¹⁷ Aglietti¹⁸ i Vaccái¹⁹ osigurat će sadašnjem naraštaju časno mjesto u većini područja Umjetnosti, Znanosti i Lijepe književnosti; a u nekima najviše – Europa – Svijet – ima samo jednoga Canovu.

Alfieri je negdje rekao da *la pianta uomo nasce più robusta in Italia che in qualunque altra terra – e che gli stessi atroci delitti che vi si commettono ne sono una prova.*²⁰ Ne potpisujući drugi dio njegove tvrdnje, opasnu doktrinu o čijoj bi se istinitosti moglo raspravljati na boljim temeljima, naime, da Talijani nisu ni u kojem pogledu okrutniji od svojih susjeda, da mora biti hotimično slijep ili neznalački nepažljiv onaj tko nije iznenađen izvanrednom sposobnošću ovog naroda, ili, ako je takav izraz dopušten, njegovim *možnostima*, lakoćom njihova usvajanja, brzinom njihova shvaćanja, vatrenošću njihova genija, njihovim smislom za ljepotu, i, unatoč svim nevoljama ponovljenih revolucija, ratnih pustoše-

---

⁶ Vincenzo Monti (1754-1828) – tal. pisac soneta, oda, tragedija, prevoditelj *Ilijade*.

⁷ Čini mi se da se u jednoj potpuno poetskoj zemlji, koja se diči jezikom najplemenitijim i k tome najslađim, mogu pokušati svi putovi, te da bi, budući da domovina Alfierija i Montija još nije izgubila staru vrlinu, u svemu ona morala biti prova.

⁸ Antonio Canova (1757-1822) – veliki talijanski kipar, glavni predstavnik klasicizma.

⁹ Ugo Foscolo (1778-1827) – tal. pjesnik, pristaša revolucionarnih ideja; umro u Engleskoj kao emigrant.

¹⁰ Ippolito Pindemonte (1753-1828) – tal. pjesnik, zajedno s Montijem i Foscolom jedan od najglavnijih pobornika klasicističke škole, poznavatelj engleske poezije; okušao se u mnogim pjesničkim vrstama, prevodio *Odiseju*, autor mnogih prigodnih pjesama.

¹¹ Visconti – Ermes Visconti (1784-1841), tal. knjiž., autor djela *Osnovne ideje o romantičnoj poeziji* (*Idee elementari sulla poesia romantica*).

¹² Morelli – Michele Morelli (1790-1822), tal. revolucionar, kao karbonar osuđen na smrt.

¹³ Cicognara – Leopold Cicognara (1767-1834) arheolog, pisac, predsjednik Akademije umjetnosti u Mlecima, prijatelj Canove; Byron ga spominje u vezi s onda vrlo aktualnom polemikom o podrijetlu konja s Trga sv. Marka u Veneciji.

¹⁴ Albrizzi – Isabela Teotochi, kontesa Albrizzi (1761-1836), književnica, potomak stare grčke obitelji, rođena na Krfu; njen salon posjećivali su Alfieri, Foscolo i sam Byron. U djelu *Portreti* opisala je gotovo sve ličnosti što ih Byron spominje u ovom pismu.

¹⁵ Giuseppe Mezzofanti (1774-1849) – kardinal, profesor orijentalnih jezika; poliglot, govorio je 70 jezika.

¹⁶ Angelo Mai (1782-1854) – kardinal, paleolog; od 1838. god. knjižničar Ambrosijane u Milanu i Vatikanske knjižnice; otkrio mnoge grč. i lat. tekstove, primjerice *De republica* od Cicerona.

¹⁷ Andrea Mustoxidi Corcirese (1785-1860) – književnik, erudit, prijatelj mnogih znamenitih ljudi onoga vremena (Manzonija, Foscola, Tommasea), izdavao seriju grčkih klasika u prijevodu.

¹⁸ Francesco Aglietti (1757-1836) – liječnik, 1798. god. pokrenuo časopis "Memorie per servire alla storia letteraria e civile", polemizirao s Pindemontom.

¹⁹ Nicolo Vaccái (1790-1848) – skladatelj, autor opera *Giovanna Gray*, *Zadig* i *Astartea*, *Giulietta* i *Romeo*, *Saul* i drugih.

²⁰ *Stablo-čovjek raste u Italiji mnogo snažnije nego u bilo kojoj drugoj zemlji – i da su upravo oni okrutni zločini koji se tu čine tomu dokaz.*

nja i stoljetnog očaja, njihovom još uvijek neutaženom težnjom za besmrtnošću – besmrtnošću nezavisnosti. I kada smo, jašući oko zidina Rima, čuli jednostavnu tužaljku težaka: *Roma! Roma! Roma! Roma non è più come era prima!*²¹ bilo je teško ne usporediti ovu melankoličnu tužbalicu s raskalašenim urlikom pjesama punih ushićenja što se još ori iz londonskih krčmi o krvoproliću na Mont St. Jeanu, izdaji Genove, Italije, Francuske i svijeta od strane ljudi čije ste postupke vi sami žigosali u djelu vrijednom boljih dana naše povijesti. Što se mene tiče –

*"Non moverò mai corda
Ove la turba di sue ciance assorda"*²²

Što je Italija dobila posljednjim ustupkom naroda, bilo bi za Engleze uzaludno istraživati dok se ne utvrdi kako ni Engleska nije dobila ništa više osim stalne vojske i suspendirana Habeas Corpusa;²³ to im je dovoljno da metu pred svojim vratima. Za ono što su napravili u inozemstvu, posebno na Jugu, *uistinu će dobiti svoju nagradu*, i to u vrlo skoro vrijeme.

Želeći vam, dragi moj Hobhouse, sretan i ugodan povratak u zemlju koje dobrobit ne može nikome biti draža nego vama, posvećujem vam ovu pjesmu u njezinu završnom obliku; i ponavljam još jednom kako sam iskreno uvijek

Vaš obvezni Vam

i privrženi prijatelj
BYRON!

---

²¹ *Rim! Rim! Rim! Rim više nije kakav je bio prije!*

²² *Nikada neću dotaknuti strunu
tamo gdje je gomila žamorom zaglušuje.*

²³ *Habeas Corpus* – osnovni zakon o građanskim pravima u Britaniji.

1.

Stajao sam na Mostu Uzdisaja,
U Veneciji;¹ dvor i zatvor stoji
Sa strana; gledah u valu pun sjaja
Lik mu, ko da ga čarobni štap skroji:
Tisuća ljêta svoje magle roji
Okò mene i mruč se smješka Slava
Na drevnost, kada vidje mnogi, koji
Bje podložan joj, stup krilata Lava,
I od sto škólja tron gdje Venecija spava.

2.

Kao da morska Cybela² se diže
Iz oceana, svježa, gorda hoda,
Stijarom jakih kula što ih niže
U pozadini, vladarica vóda:
Takva bje; – sviju naroda plijen poda
Kćerima svojim za miraz, k njoj slila
Kiša dragulja sjajnijih od svoda
S Istòka se, u grimizu se vila,
S njom dijelit čast, to čast vladarima je bila.

3.

U Veneciji nesta jeke Tassa,³
Gondolijer njen bez pjesme vèsla sada;
I svirka više uhu se ne glàsa,
Palača mnoga uz obalu strada:
Sve próđe – al Ljepota još tu vlada.
Umjetnost mre i pada vlast – ali nije
Narav tu mrtva, i zna kako sklada
Puna je bila Venecija prije,
Ta radost svijeta, vedra gluma Italije.

4.

Al ù nama je čar što slavu njenu
Nadilazi, i dugački red sjena

---

¹ *Most uzdisaja* – poznati most u Veneciji što spaja Duždevu palaču s Olovnim tamnicama.

² *Cybela* – maloazijska božica koju su Grci i Rimljani štovali kao "veliku majku bogova".

³ U Byronovo doba gondolijeri u Veneciji još su pjevali svoju verziju Tassova djela *Oslobođeni Jeruzalem*; na to Byron aludira u 2. stihu ove strofe.

Moćnih što gradom bez duždeva venu
Mutnoga lika⁴ jer presta vlast njena;
Naš trofej je Rialto,⁵ koji pjena
Sprat neće; Shylock,⁶ Maur,⁷ i Pierre,⁸ njih
Ne može nestat jer su oni stijena,
Temeljac luka! premda nesta svih,
Nastanjen snova za nas bješe taj žal tih.

5.

Stvorenja uma nisu nam od gline;
Suštinski vječna tvore ta i množe
U nama zraku što još jače sine,
I bitak ljepši: što ga dat ne može
Sudba životu dok nas smrtne kože
Okiva lanac što te duše krije,
Gna ih, pa tad to što nas mržnjom prože
Vraća nam; hraneć srce kom cvat mrije,
Da cvijećem svježijim praznine tako skrije.

6.

Tu zbjeg je mladih i starih nam dana,
Prvim od Nade, drugim od Praznine;
Trošno to čuvstvo čitam s mnogih strana,
Možda i s te što preda mnom sad pline:
Postoje stvari čija stvarnost sine
Jače od naših bajki; ipak boje
I oblici joj ljepši nam se čine
Od našeg neba nestvarnog gdje roje
Zvijezde se kojim Muze divlji svemir poje:

7.

Vidjeh il sanjah takve – al nek ide –
Ko istina to dóđe, ko san nesta;
I što god bjehu – iste sad se vide:
Mogo bih vratit na stara ih mjesta;
U raznom liku duh ih moj ne presta

---

⁴ Byron vjerojatno aludira na poprsja duždeva u Duždevoj palači u Veneciji.

⁵ *Rialto* – poznati most na Kanalu Grande u Veneciji.

⁶ *Shylock* – lik iz Shakespeareove tragedije *Mletački trgovac*.

⁷ *Maur* – Othello, glavni lik poznate Shakespeareove tragedije.

⁸ *Pierre* – lik iz tragedije *Spašena Venecija* (1682) engleskog dramatičara Thomasa Otwaya (1652-1685).

Krit, kakve tražih a i nađoh ja
Katkad; nek idu – budan Razum smjesta
Te drske tlapnje lažnim držat zna,
Glasovi drugi zbore, drugi vidik sja.

8.

Naučih sebe drugi jezik, stran
Tuđemu oku nisam; nit se krije
Čudo za um što svoj je, čvrsto zdân,
U promjeni; jer teško naći nije
Kraj neki ljudi pun – il bez njih prije;
Rodih se tamo gdje svi gordo hode –
I s pravom; i zar otić bilo mi je
S otoka onog uma i slobode
Da nađem dom svoj preko daleke te vode?

9.

Možda ga voljeh jako: i da znam
Da prah svoj tuđem moram dati tlu,
Moj duh bi mu se vratio – da sâm
Bestjelesan grob izbrat smijem. Svu
Nadu da spomen živjet će mi tû,
Vežem uz rodni jezik: ako k tom
Previsok cilj je kom te težnje zru –
Ako mi slava sreći liči – slom
I rast im brz je, ako Zaborav tûp môm

10.

Imenu ući u hram onaj nè da
Gdje narod mrtve časti⁹ – neka! – mlade
Lovore glava časnija nek gleda!
Spartanski nek mi epitaf se dáde:
"Sinova boljih òd njeg Sparta znade".¹⁰
Ne tražim sućut nit je želim ćut;
Trn što ga ubrah na mom stablu stade
Rast – krvarim i on me bode krut:
Trebah znat da to sjeme daje taj plod ljut.

---

⁹ Ovo su proročanske Byronove riječi. Kad mu je tijelo bilo preneseno u domovinu, prijatelji su ga htjeli pokopati u Westminsterskoj opatiji, ali to kler nije dopustio.

¹⁰ Odgovor koji je majka Brasidasa, spartanskog generala, izrekla strancima koji su hvalili njezina sina.

11.

Udova Jadran svog vladara plače;
Godišnjega vjenčanja više nije,
Bucèntaura¹¹ starog trulež nače,
To ruho koje udovicu krije!
Još Sveti Marko u svog lava zrije,
Što stoji tu ko podsmijeh moći njene,
Nad Dvorom gdje Car jedan kleknu prije,¹²
A kralji jalne upirahu zjene
U miraz Venecije, kraljice bez cijene.

12.

Moljahu Nijemci, sad Austrijanac
Vlada – Car gazi tu gdje Car već kleče;
Kraljevstva tek su provincije, lanac
Gradove steže slobodne; puk steče
Trenutak sunca, i sad dolje teče
I topi se s vrhunca moći, pada
Ko lavina s planine što sve siječe;
Oh da je jedan sat Dandola¹³ sada,
Slijepog vladara starog koji Bizant svlada.

13.

Pred Svetim Markom još konji od mjedi
Bliješte, još oglav pozlaćen im sja;
Zar Dorijina prijetnja¹⁴ ne uslijedi?
Zar *zauzdani* nisu? – Nesta ta

---

¹¹ *Bucentaur* – naziv za raskošni državni brod na vesla s kojeg je mletački dužd svake godine na Dan sv. Marka bacao u vodu prsten i tako simbolično "vjenčavao" Veneciju s Jadranom.

¹² Byron govori o poklonstvu cara Fridrika I. Barbarose (1123-1190) papi Aleksandru III. Fridrik je 23. srpnja 1177. s velikom pompom stigao u Veneciju i pokajnički se poklonio pred papom, čime je okončan dugotrajni i krvavi rat (1154-1178) za prevlast u Italiji.

¹³ *Enrico Dandolo* (1112-1205) – mletački dužd (s razlogom vrlo omražen u hrvatskoj povijesti); kad su ga 1192. god. izabrali za dužda, imao je 85 godina. Osobno je u dobi od 97 godina predvodio napad Venecijanaca na Konstantinopol. Bio je slijep. Umro je 1. lipnja 1205. i bio pokopan u Sv. Sofiji u Konstantinopolu (Carigradu). Naplatio je prijevoz križara u IV. križarskom ratu na taj način što su oni za račun Venecije 24. veljače 1202. okupirali Zadar.

¹⁴ *Dorijina prijetnja* – nakon što je udružena vojska Genove i Franceska da Carrare, gospodara Padove, napala Veneciju (1379), Venecijanci su se našli u nezavidnom položaju. Poslali su Francesku izaslanike, spremni pristati na sve njegove uvjete, s tim da poštedi nezavisnost Venecije. Francesco im je bio sklon, ali je Pietro Doria, komandant đenovske vojske odgovorio sljedeće: *Vjere mi, gospodo Mlečani, neće biti mira između gospodara Padove, naše općine Genove i vas, sve dok ne stavimo uzde na vaše nezauzdane konje nad vratima vašeg evanđeliste sv. Marka. Kad njih zauzdamo, tad ćemo i vas ušutkati* (vidi Daniel Chinazzo: *Cronica della guerra di Chioza*).

Sloboda tisućgodišnja, i sva
U alge, otkud i digla se, pade!
Bolje je skrit se u val i do dna
Pròpasti ispred dušmana kog stade
Pokornost tjerat da joj sramotni mir dáde.

14.

U mladosti bje slavna – novi Tir;
Pobjeda – tím su nadimak joj dali,
Nosila "Lava" zemljom je u šir
I morem, svud gdje krv i oganj pâli.
Rob njoj bje mnogi, nju rob nisu zvali,
Bje zid Europe protiv Otomána;¹⁵
Kandije¹⁶ svjedok, takmac Troje! Vâli
Vi vječni, svjedok Lepantskih¹⁷ ste strana!
Ni dob ni tiran neće strt vas, pjeno slana.

15.

Poprsja lomna – skrhana – dug niz
Duždeva mrtvih u prah sada pade;
Al gdje im dvor bje, sjajan bogat friz
I prizor priča o moći te vláde;
Slomljeno žezlo, mač što rđat stade
Predaše strancu: pustoš koja zije,
Ulice uske, tuđinci, sve znáde
Sjetit je tko je svlada i što krije
Oblakom tužnim lijepi kamen Venecije.

16.

Atenska vojska kad kod Sirakuze
Pade, kad mnoge jaram ropstva stiže,
Spas bijaše im pjev Atičke Muze,
Otkup što glas joj nosi ga sve bliže:

---

¹⁵ Koliko Byron tu nije u pravu, govore nam stihovi Vladislava Menčetića iz njegove *Trublje slovenske*:

*Od ropstva bi davno u valih
potonula Italija,
o hrvatskijeh da se žalih more
otomansko ne razbija.*

¹⁶ *Kandija* – Kreta; Venecijanci su 1204. god. zauzeli Kretu, vrlo dugo su je branili od Turaka, rat (kandijski rat) je trajao 25 godina i u njemu su sudjelovali i naši ljudi.

¹⁷ Vidi II. pj. bilj. 39.

Gle! dok im himna tragična se diže
Stadoše kola pobjedniku, pade
Uzda mu – mač mu iza pasa kliže
Lance on režuć, roblje molit stade
Da za slobodu hvalu pjesniku svom dáde.¹⁸

17.

Stog, Venecijo, kad imala ne bi
Jačega prava, ni svih gordih djela,
Na Tassa pjevni spomen¹⁹ dosta tebi
Bio bi, strla ta bi ljubav vrela
Tiranski čvor; zbog kobi tvoje cijela
Stidi se kugla – Albione, ì ti:
Kraljicu môra²⁰ Djeca mora²¹ smjela
Napustit nisu; tvoj pad mogo biti
Njenom bi sličan, uz sve more što te štiti.

18.

Od mladosti je voljeh; moga srca
Vilinski grad je ona uvijek bila,
Što kao voden stup iz mora vrca,
Boravka radost, obilja sva sila;
Shakespeareova je umjetnost mi lila,
Pa Otway, Radcliffe i Schiller²² su zdali
Lik mi njen, premda sad je takva, mila
Meni je još i draža sad kad žali,
Neg tad kad žar njen, ponos i čudo su sjali.

19.

Oživjet môgu prošlost – al još osta
Sadašnjosti za misli i za zjene
I mozganje što kažnjeno je dosta;
Više neg mislih i tražih za mene;

---

¹⁸ Priča koju Byron ovdje spominje ispričana je u Plutarhovu *Životu Nicijusa*.

¹⁹ Vidi IV. pj. bilj. 3.

²⁰ *Kraljica mora* – Venecija.

²¹ *Djeca mora* – Englezi, Engleska.

²² Byron ovdje nabraja pisce koji u svojim djelima spominju Veneciju ili se njihova radnja tamo događa. Thomas Otway (1652-1685), engl. dramatičar, pisac "herojskih drama" (vidi IV. pj. bilj. 8); Ann Radcliffe (1764-1823), engl. književnica, autor "gotskih romana" strave i užasa, snažno utjecala na engl. romantizam; Friedrich Schiller (1759-1805), njem. dramatičar i pjesnik, izvršio velik utjecaj na europsku književnost.

Najljepše neke stvari upletene
U tkivo moga bića, mnoge boje
Tvoje, ti lijepa Venecijo, plijene:
Čuvstva što Dob ih ne briše, postoje,
Il bi pak hladno bilo i nijemo to moje.

20.

Od prirode se jele dižu, veće
Što hrid je viša i pustija, rije
Korijen im zemlju oskudnu što neće
Poduprijet ih dok ih alpski bije
Vihor; al deblo buja im i smije
Oluji se, dok uzrastom ne dade
Znak da je vrijedno planine iz čije
Granitne crne stijene živjet stade,
Silno sad stablo; – i um tako rasti znade.

21.

Bivstvo se može podnijet, a žića
I bôli korijen dubok naći znáde
Stan usred pustog i tužnoga bića:
Nijemo uz teški teret déve ráde,
Vuk šutke mre – nek zalud nam ne dáde
Taj primjer; ako to takav stvor bijedan
I divlji snosi i snage imáde,
Moramo ì mi, kojim prah je vrijedan
Više, znat snosit – to je samo za dan jedan.

22.

Satire svaka patnja, ili satire
Patnik je sâm; i kraj, u svakoj zgodi,
Biva joj: – Jedan, pun nade i vatre
Nove se vraća – s istim ciljem, bròdi
I plete opet mrežu; drugi hodi
Sablastan, sijed, i tako traje tad,
I mrije držeć slamke se na vodi;
Treći rat traži čast il zločin, rad,
Po tom da l stvoren bje za uspon ili pad.

23.

Al nâjčešće od boli pòtisnute
Ostane znak ko ubod škorpíóna,
Tek vidljiv ali pun gorčine ljute,
I malen može uzrok bit s kog ona

Težinu vraća u grud što je sklona
Odbacit bješe: može to bit glas
Proljeće – ljetna večer – glazba – zvona
Cvijet – vjetar – more – što će i nit nas,
Električni nam lanac nudeć kao pas;

24.

A kako, zašto, ne znamo, nit dom
Ta munja uma zna nač svom oblaku,
Tek osjeća nov udar, ne zna k tom
Strti tu pošast skrivenu u mraku
Što nam iz stvari bliskih, tu u zraku,
Stvara, kad nije ni na um nam palo,
Utvare što ni uz magiju jaku
Ne bježe – mrtve koliko se znalo,
Iščezle, drage, prošle – puno njih! i malo!

25.

Ali moj duh tumàra; vraćam ja ga
Da razmišlja sred rasapa, i bude
Rasulo usred rasula; da traga
Za veličinom prošlom ove grude
Što najjača je *bila*, i za ljude
Jest najljepša, i bit će, jer je tvore
Prirode prsti nebeski i nude;
Tu leže hrabri, vični da se bore,
Lijepi, i svi što zemlju svladahu, i more,

26.

Kraljevi republike, ljudi Rima!
O Italijo lijepa, sad i prije,
Ti si vrt svijeta, u tebi stan ima
Umjetnost i sve što Priroda krije;
Ni pustari ti sličnu naći nije!
I korov tvoj je lijep, i golji tvoje
Bogatije su neg kraj gdje sve zrije;
Tvoj slom je slavan, tvoj ostatak bóje
Nevine rese i ne gube čari svoje.

27.

Mjesec se digo, ipak još noć nije;
S njim zalaz sunca dijeli nebo; more
Sjaja uz Alpske vrhunce se vije
I dira plave te Furlanske gore;

Vedar je Svod, al tu sve boje zore
I silna Dúga sa Zapada kreće
Gdje Dan i prošla Vječnost jedno tvore
Dok perjanica Dijanina lijeće
Blago kroz jasnu plavet – kao otok sreće.

28.

Uz nju je samo jedna zvijezda, vlada
S njom s pola neba ljupkog; al još gòri
Sunčano more i sjaj njegov pada
Na Retska brda,²³ kao da se bori
Dan i Noć tu, dok priroda ne stvori
Ponovno red svoj: – lagano se vije
Duboka Brenta,²⁴ i tamo mrmòri
Gdje rumen njina mlade ruže lije,
I struji joj u struji, i u sjaju sije.

29.

Noseći neba lik što iz dalèka
Silazi k vodi; sve njegove boje
Od sutona do zvijezde koja čeka
I raste, čari rasipaju svoje:
Sad mijenjaju se; bljeđe sjene kroje
Plašt oko brda; dan odlazeć mre
Ko delfin na kom uz grč svaki ròje
Nove se šare dok izdiše – tē
Zadnje najljepše – tad je – kraj – i sivo sve.

30.

Ima u Arqui²⁵ jedan grob; – u zràk
Dignute leže tu na stupovima
Laurinoga dragog²⁶ kosti: svak
Tko zna mu bolne pjesme ide k njima
Genija časteć. Granu on da svima
Probudi jezik, da s tla rodnog spadne
Tuđinski jaram; na stablo što ima

---

²³ *Retska brda* – brda Furlanije.

²⁴ *Brenta* – rijeka u sjevernoj Italiji, utječe u Jadran južno od Chioggie.

²⁵ *Arqua* – selo u blizini Padove u kojemu je umro F. Petrarca (vidi sljedeću bilješku).

²⁶ *Laurin dragi* – tal. pjesnik Francesco Petrarca (1304-1374); u slavu voljene Laure piše svoje poznate ljubavne pjesme na narodnom, tj. na talijanskom jeziku.

Njegove gospe ime,²⁷ suze skladne
Lijući, da sâm sebi tako slavu dadne.

31.

U Arqu, gdje je umro, prah mu leži;
U gorskom selu otkud zadnji dani
Siđoše mu dolinom ljeta; svježi
To im je ponos – pošten – nek im znâni
Širi glas da, kad dođe putnik strani,
Vidi dom njegov i grob; oba čedna
I časno prosta, svaki čuvstva hrani
Pjesmama bliža mu i više vrijedna
Nego da grob mu krasi piramida jedna.

32.

A mirno selce gdje je obitavo,
Mjesto je kao stvoreno za one
Što smrtnost svoju osjetiše pravo
Tražeći zakon nadi koja tone,
U bregovima što u sjene rone,
Što su daleko od mjesta gdje ori
Buka se, koja sada zalud zvone
Jer mamac više nisu; jače gori
Sunce i praznik dovoljan im tvori,

33.

Otkrivajući brda, lišće, cvati
I sjajući uz potok što žubori
Uz koji, čisti kao tok mu, sati
Besciljni teku, otkud, premda spori
Oku se čine, pouka nam zbori.
Ako pak društvo uči svakog stvora
Živjet, samoća mrijet ga uči; kòri
Lasku; taštini pomoć još je gora;
Čovjek – sâm s Bogom svojim boriti se mora:

34.

Il, može bit, s demonima što lome
Svih boljih misli snagu i u tužnu
Srcu plijen traže – takvu što u svome

---

²⁷ Laura, što znači lovor, od tal. *lauro*.

Prvom je danu tkao sjetu kužnu,
Ljubeći mrak i potištenost ružnu,
Držeć da mu je suđeno da svaka
Bol pretvori se u bol trajnu, nužnu;
Sunce mu krov je, zemlja mu je raka,
Raka je pako, a sam pako mrak pun mraka.

35.

Ferrara! tvoj splet ulica u travu
Obraslih, čija simetrija nije
Za osamljenost, ko da kletvu pravu
Ruši na bivše vladare i bije
Rod d'Este²⁸ što je mnoga ljeta prije
Vladao tobom, i oduvijek bio
Patron il tiran, kako hir to htije
Malene sile svih na kojim svio
Vijenac se što se prije na Danteu vio.

36.

Tasso im glas je i sram što ih prati,
Čuj pjev mu! Izbu pogledaj! Gle kako
Skupo Torquato svoju slavu plati²⁹
I gdje Alfonso zatvori ga tako:
Taj bijedni despot nije mogo lako
Uvredom svladat um taj koji žudi
Ugasit, pa ga baci stog u pako,
Među luđake. Slava koja rudi
Rastjera oblak; i tom imenu sad nudi

37.

Suze i hvalu doba svih; dok tvoje
Zaborav strt će – past će ti u gnjio
Bezvrijedan prah, gdje rod tvoj, hvastav što je,
Tone u ništa – budući da bio
Zglob si u lancu sudbine mu, htio

---

²⁸ *Rod d'Este* – jedna od najstarijih talijanskih kneževskih obitelji što je od XIII. do XVI. st. vladala Ferrarom, Modenom i Reggiom.

²⁹ *Torquato Tasso* (1544-1595) – tal. književnik; kao i Boiardo i Ariosto boravio je na dvoru vojvoda d'Este u Ferrari. Nakon vrlo sretnoga stvaralačkog razdoblja (1572-1576), kada i nastaje njegov ep *Oslobođeni Jeruzalem*, javljaju se u njemu znaci duševne neuravnoteženosti zbog koje je nekoliko godina lutao Italijom, a drugih nekoliko proveo u bolnici, zapravo tamnici gdje ga je smjestio vojvoda Alfonso d'Este. Byron je 1817, u vezi s tim događajem iz Tassova života napisao poemu *The lament of Tasso* (Tassova tužbalica).

Zlobu i ime izvrć bih ti rugu:
Alfonso! sjaj tvoj od tebe se skrio!
Da drugoga si roda, ni za slugu
Ti ne bi bio vrijedan tom kom zada tugu.

38.

Ti! tu da jedeš, budeš prezren, mriješ,
Čak kao zvijer da zgineš, samo što si
Tor ljepši imo i vedro da piješ:
On! slavu na svom umnom čelu nosi,
Što tad je sjala a sada prkosi
Dušmanima u lice, zboru Crusca³⁰
I Boileauu,³¹ čiji jal se kosi
S pjevom što rodnoj liri mu je pljuska,
Tom brusu preko zuba – dosadnom, što hruska!

39.

Mir povrijeđenoj Torquatovoj sjeni!
Živog i mrtvog strijelom gađa Zlo ga
Otrovnom – ali zalud hici zleni.
Oh, pobjedniče pjeva modernoga!
Na tisuće ih rađa se, al mnoga
Još pokoljenja morat će se zbiti
A neće se iz cijelog mnoštva toga
Stvorit um takav! kad bi mogli sliti
Sve zrake svoje, ne bi mogli sunce biti.

40.

Velik si, ipak uz tebe su tu
Zemljaci ti što rodiše se prije,
Pjesnici Pakla i Viteštva:³² ču
Toscana glas Božanske komedije;
Tad, Firentincu sličan s Juga zrije

---

³⁰ *Zbor Crusca* – Akademija della Crusca (Crusca – tal. mekinje), osnovana je u Firenci 1574. godine. Amblem im je bio sito. Izdavala je znani *Rječnik*. Članovi Akademije isticali su Ariosta iznad Tassa, pretpostavljajući mu čak i Boiarda i Pulcija. Byronovi stihovi se upravo na to odnose.

³¹ *Nicolas Boileau-Despreaux* (1636-1711) – francuski pjesnik i kritičar, glavni teoretičar franc. klasicizma. U jednoj od svojih satira (*Satira IX*, stih 176) s omalovažavanjem govori o Tassu. Byron u ovoj strofi odgovara na taj napad, uspoređujući glazbenost tal. jezika s neskladnim zvukom francuskoga.

³² *Pjesnici Pakla i Viteštva* – Dante i Ariosto.

Scott,³³ minstrel koji znade novo zdat
Djelo u kom sva čarobnost mu sije,
Ko Ariosto sa Sjevera tkat
Ljubav i gospe, vrle viteze i rat.

41.

Grom Ariostu sa poprsja skinu
Željeznu krunu lažnog lovor-lista;³⁴
U pravu bje zla sila što je šinu,
Jer pravi lovor-vijenac Slave blista
Na stablu otkud ne može ga ista
Moć skinut,³⁵ lažni vijenac bje mu tada
Sramno na čelu; znam, iako čista
Praznovjera je da grom sve gdje pada
Posveti; – dvaput sveta ta je glava sada.

42.

O Italijo! Italijo!³⁶ imaš
Ljepote kobni dar što bol ti posta
Korotna sada i prije; ti primaš
Na nježno čelo brazdu srama prosta
I ljetopis ti ognjem tiskan osta.
Oh, Bože, da si sad, kad su ti goli
Udovi, ružna bar, i jaka dosta
Da vratiš právo, da se natrag skoli
Tat što ti toči krv i pije suzu boli;

43.

Tad strašnija bi mogla bit; il, manje
Žuđena, prosta, mirna, ne bi bila
Žaljena s kobnih čari; tad bi slanje
Bujice ratne što se s Alpa slila
Prestalo; ne bi krv i vodu pila

---

³³ *Sir Walter Scott* (1771-1832) – škotski pjesnik i romanopisac, Byronov suvremenik, autor popularnih romana s temama iz srednjeg vijeka. Najpoznatije mu je djelo *Ivanhoe*.

³⁴ Prije nego su Ariostovi posmrtni ostaci iz benediktinske crkve preneseni u knjižnicu grada Ferrare, u njegovo nadgrobno poprsje udario je grom.

³⁵ Byron ovdje aludira na drevno vjerovanje kako su najbolja zaštita od groma orao, bijelo vino i lovor.

³⁶ Strofe 42. i 43. su vrlo slobodan prijevod pjesme *Italia, Italia* tal. pjesnika Vincenza da Feliciaija (1642-1707).

Iz Poa³⁷ horda dušmanska; ni štit
Mač stranca bi ti bio, al te sila,
Pobjednu il ne, gna pa moraš svit
Vrat, i rob prijatelju il dušmanu bit.

44.

Dok lutih mlad, ja išao sam tragom
Rimskoga druga zadnjeg uma Rima,
Tulija:³⁸ dok se moj brod kreto blagom
Modrinom vode nošen vjetrovima,
Megara³⁹ sinu ispred mene, svima
Pirej⁴⁰ bje s desna, Egina⁴¹ odzada
A Korint⁴² lijevo; na pramcu u snima
Ležah i vidjeh četiri ta grada
Srušena, kao i on što ih vidje tada;

45.

Jer Vrijeme ih ne obnovi već diže
Nastambe divlje iznad ovih mjesta
Što tugu bude i srcu su bliže,
Zbog zadnjih zraka sjaja što im presta
I strtog traga moći koja nesta.
U svoje doba Rimljan jedan sva je
Vidio groblja ta, što tužno smjesta
Čuđenje bude, stranica još traje
S tog hodočašća, koja pouku nam daje.

46.

Tâ preda mnom je sad da mojoj pruži
Njegove zemlje slom što zbir je pâda
Država koje on u padu tuži,
Ja u samoći: sve što *bje*, od tada

---

³⁷ *Po* (Pad) – najveća rijeka u Italiji; izvire u Alpama i utječe u Jadran velikom deltom od 14 rukavaca.

³⁸ Odnosi se na pismo Servija Sulpicija upućeno njegovu prijatelju Tuliju Ciceronu u povodu smrti Ciceronove kćeri. U njemu se govori o gradovima što ih Byron u ovoj strofi spominje, kao i o ništavnosti i prolaznosti svega.

³⁹ *Megara* – luka u Egejskom moru, jedan od najistaknutijih antičkih gradova Grčke, u kojemu bijaše veliki Zeusov hram.

⁴⁰ *Pirej* – luka u Grčkoj, predgrađe Atene.

⁴¹ *Egina* – otok u Egejskom zaljevu.

⁴² *Korint* – grč. grad i luka na Korintskoj prevlaci, na Peloponezu.

Srušeno *jest*; i Rim se sad, o jada!
Carski Rim svija u prah isti stoga
I mrak, uz kostur Titanski taj sada
Idemo mi, uz truplo minuloga
Svijeta tog, što je vruć još sred pepela svoga.

47.

Italijo! u svaki ipak kraj
Doprijet bol će tvoja i tvoj jad;
Majko Umijeća! i oružja; znaj,
Tvoj dlan nam vodič bje, i još je sad;
Rodiljo vjere naše! pred kom rad
Kleknut bje puk da stekne ključe neba!
Europa, majko-ubica će tad,
Kajuć se, riješit zla te što te vreba,
Tih horda divljih, oprost tražeć jer joj treba.

48.

Ali nas Arno⁴³ k zidovima bijelim
Vuče, gdje budi Etrurska Aténa⁴⁴
Nježnije čuvstvo mjestom svojim cijelim,
Teatrom brda svojih opkoljena
Žnje žito svoje, vino, ulje, njena
Obilja rog u osmijeh živ tu planu.
Uz obale gdje šumi Arnu pjena,
Raskošnost nove Trgovine granu,
I Znanje pokopano, rastuć k novom danu.

49.

U kamenu svom Božica⁴⁵ tu ljubi,
Širi ljepotu, lik od ambrozije
Njen udišemo; što nam, dok nas snubi,
Besmrtnost svoju pruža; nebo sije
Otkrito napol; u tom licu krije,
Dok gledamo ga, sve se što Um znade
Stvorit a sâma Narav kadra nije:
Na idološtováče tad nam pade
Zavist, na iskru što toj duši oblik dade:

---

⁴³ *Arno* – tal. rijeka uz koju leži Firenza.

⁴⁴ *Etrurska Atena* – Firenza

⁴⁵ *Božica* – kip Venere Medici u Firenzi.

50.

Gledamo, i tad pođemo, a kamo,
Ne znamo, pjani od ljepote, tuče
Puno nam srce; tamo – zavijek tamo –
Umjetnost u svom trijumfu nas vuče
Ko roblje, i ne bježimo. Ne zvuče
Tu riječi s trga mramora i zbora
Nema gdje Glupe Sitničavi uče
Imamo vid: krv, grud i bilo mora
Priznanje dat Pastiru dardanskoga tora.⁴⁶

51.

Pred Parisa⁴⁷ zar takva ne izáđe?
Il sretnijega Anhiza?⁴⁸ il zlata
Božanskog puna kad pred tobom náđe
Savladan tvoj se moćni Vladar rata?⁴⁹
U lik ti ko u zvijezdu gleda, hvata
Zjenom te, lice pije ti i jurne
U krilo! dok ti cjelova se jata
Ko láva tope i usnice žurne
Pljušte na usta mu i čelo, ko iz urne!

52.

Šutke slivèni u ljubavi, gore,
U svom božanstvu nemoćni da daju
Izraz svom čuvstvu, da ga jačim stvore,
Postaše slični smrtnim, a ti znaju
Za iste sjajne čase; al, o vaju,
Zemlja nas vuče dolje; – neka! znamo

---

⁴⁶ *Dardan* – sin boga Zeusa i Elektre, utemeljitelj i prvi kralj Dardanije. Nakon njegove smrti na prijestolje je stupio njegov sin Erihtonije, a zatim Erihtonijev sin Tros. Trosov sin osnovao je Troju te se tada Dardanov rod podijelio: u Dardaniji je vladao stariji (Asarak, Kapis, Anhiz) a u Troji mlađi odvjetak (Il, Laomedont, Prijam). Nakon pada Troje Anhizov sin Eneja, koji je ratovao na strani Trojanaca, odselio je s trojanskim izbjeglicama i osnovao u Italiji novi grad od kojeg će kasnije nastati Rim.

⁴⁷ *Paris* – sin trojanskog kralja Prijama i njegove žene Hekube. Ugrabivši lijepu Helenu, izazvao je trojanski rat.

⁴⁸ *Anhiz* – dardanski kralj, sin kralja Kapisa i njegove žene Temide. U mladosti se isticao neobičnom ljepotom, tako da se u njega zaljubila božica ljubavi i ljepote Afrodit (Venera) i rodila mu sina Eneju.

⁴⁹ *Vladar rata* – bog Mars, zaštitnik rimske moći i praotac Rimljana, grč. Ares. U njega se zaljubila i sama božica Afrodit (Venera) i s njim imala petero djece, među kojima i Erosa (Amora), boga ljubavi.

Viziju dozvat i stvorit na kraju
Iz tog što bje il moglo bi bit samo,
Stvari što kip su, iste ko ti bozi tamo.

53.

Ostavljam vještom prstu, mudrom dlanu,
Umjetniku i majmunu⁵⁰ da svima
Objasne kao znalci ljupkost zbranu,
I strast što svaki pregib taj je ima
Opišu neopisivo: ja tima
Ne dam da dah im podli ikad puše
U struju što je lik taj zavijek prima;
Da glatki odraz sna najljepšeg ruše,
Što ikad s neba dóđe da sja u dnu duše.

54.

Leži u Santa Croceu⁵¹ prah, što ga
Još svetijim stog čini, prah što krije
Besmrtnost sam u sebi, tamo stoga
Samo je prošlost, i to otkud sije
Djeličak duša sjajnih što ih pije
Ponovno kaos: – Angelo⁵² tu osta,
I Alfieri,⁵³ Galileo⁵⁴ gnjije
Zvezdani tu, sa svojih boli dosta;
Vraća se Machiavelli⁵⁵ prahu iz kog posta.

55.

To četiri su uma, svaki kao
Elément kojim stvaranje se prati: –
Italijo! tok vremena je zdrao
U sto ti krpa carski plašt, al krati,
I krátio je onaj duh što cvati
Iz sloma svakom drugom nebu; ova
Trulež ti puna božanstva je, zlati

---

⁵⁰ *Majmun* – u ovom kontekstu kritičar.

⁵¹ *Santa Croce* – crkva u Firenzi u kojoj su pokopani mnogi talijanski velikani

⁵² *Angelo* – Michelangelo Buonaroti (1475-1564), tal. kipar, slikar, graditelj i pjesnik.

⁵³ Vidi IV. pj. Posveta, bilj. 5.

⁵⁴ *Galileo Galilei* (1564-1642) – glasoviti tal. fizičar, astronom i matematičar.

⁵⁵ *Niccolò Machiavelli* (1469-1527) – tal. političar, teoretičar i književnik, autor poznatog djela *Vladar*.

Zraka je što joj život vraća snova;
Velikan poput drevnih, danas je Canova.⁵⁶

56.

Al gdje sva tri Etrurca sada leže –
Dante, Petrarca, i podjednak njima
Tvorački duh i Pjesnik Proze svježe
Tisuće priča ljubavnih⁵⁷ – gdje tima
Leže sad kosti, što nam mrtve svima
Ne liče ko ni žive? Zar ih tmina
Skri, i zar rodna gruda malo ima
Mramora svoga za poprsja njina?
Zar joj se na grud ne svi sinovska im glina?

57.

Firenzo grešna! Dante spi dalèko,⁵⁸
Ko Scipion,⁵⁹ kraj prijekornoga žala:
Stranke ti, ljuto boreći se, prijeko
Prognaše barda, i kad bi ga stala
Djece im djeca štovat, uvijek znala
Za grižnju bi im savjest; lovor koji
Petrarca gordo nosio je, dala
Tuđa je zemlja,⁶⁰ slava što ga poji,
Život mu, i grob, k tom pokraden – nisu tvoji.

58.

Boccacciov prah⁶¹ u rodno tlo mu pade –
I zar tu pokraj velikih on nije,
Uz mnogi svečan rekvijem, jer znade
Toskanski govor uobličit prije?
Taj glazbe zvuk iz kog se pjesma lije,

---

⁵⁶ Vidi IV. pj. Posveta, bilj. 8.

⁵⁷ *Giovani Boccaccio* (1313-1375) – tal. renesansni književnik, autor zbirke novela *Decameron*.

⁵⁸ Dante Alighieri je rođen u Firenzi 1261. god.; kao politički protivnik pape osuđen je na progonstvo. Umro je u Ravenni 1321. god. gdje je i pokopan.

⁵⁹ *Publije Kornelije Scipion, Stariji* s nadimkom *Afrički* (235-183. prije Krista) – konzul; porazio Hanibala kod Zame (202). Grob mu je bio na morskoj obali u Liternumu, gdje se povukao u dobrovoljno izgnanstvo.

⁶⁰ *Tuđa zemlja* – Francuska.

⁶¹ Boccaccio je bio pokopan u crkvi sv. Mihajla i sv. Jakova u Certaldu, malom gradu u Valdelsi. Pri rekonstruiranju poda crkve 1783. god. uništen je njegov grob, tako da se danas ne zna točno gdje počivaju ostaci velikog pisca.

Lirike jezik! Ne; – i pored toga
Grob mu je pust, i bigotna ga rije
Hijena, mjesta ni sred bijednih stoga
Nema, nit uzdah mami, bje zna se *za koga!*

59.

A Santa Croce prah taj moćni žúdi;
Stog još je veći, ko Cezarov kada
Trijumf bje, a Brut, najbolji od ljudi
Rima, tu ne bje,⁶² i još draži tada
Bje svima! Sretna Ravenno!⁶³ ti pada
Tvrđavo! štovan, tu gdje val te tače,
Spi besmrtni izgnanik; Arqua sada
Štuje tu svoju svetinju još jače,
Dok Firenza, svog mrtvog zalud tražeć, plače.

60.

Što joj je piramída od porfira?
Dragulji, jaspis, ahat i sve boje
Mramora, što se oko kòsti zbira
Trgovaca joj vojvoda?⁶⁴ Sve to je
Tek rosa što do zvijezda što se roje
Sja i svježinom kvasi grobnu travu
Tih mrtvih što ih Muze svojim broje,
Kuda se gazi u obzirnost pravu,
Mekše neg pločom koja kneževsku tre glavu.

61.

Mnoge mi stvari gleda duh i zjena
U Umjetničkom hramu kneževskoga
Arna, gdje sa Skulpturom duga, njena
Sestra, se takmi; tu su čuda mnoga –
Ali ne za me; miso uma moga
Poljima luta radije nego vije
Galerijom se; duh moj pored toga
Božansko djelo štuje, premda lije
Manje od tog što ćuti jer oružjem bije

---

⁶² Byron aludira na rimskog povjesničara Tacita, prema kojemu je na pogrebu Brutove sestre, žene Kasijeve, bilo zabranjeno nositi biste njena brata i muža.

⁶³ Vidi IV. pj. bilj. 56.

⁶⁴ Byron misli na grobnicu obitelji Medici u crkvi sv. Lorenza u Firenzi.

62.

Drukčije vrste, i ja lutam sad
Uz Trazimensko jezero,⁶⁵ kroz klance
Kobne za Rimsku naglost, više rad;
Jer vidjeh kako Hanibal tu lance
Prevare skova i vješto neznance
Dušmane smami med vodu i gore,
Gdje Hrabrost pade lijuć kroz krkljance
Potoke krvi koji rijeke tvore
I teku tu gdje zalud legije se bore,

63.

Ko šuma kad je raspe vjetar s brda;
Takav tog dana vihor borbe bje,
I ludost, slijepa tu za sve i tvrda,
Osim za klanje, da sred bitke te
Zemljotres nitko ne ču,⁶⁶ kada tle
Priroda stroga ispod nogu ori,
I razjapi se grob za one sve
Što na svom štitu leže; tako gori
Plam mržnje kad se narod jedan s drugim bori!

64.

Zemlja im bješe brod što se talasa
I nosi ih u Vječnost; oni zreše
Ocean svud, al nije bilo časa
Da prate kretnje lađe, zamriješe
Zakoni drevni u njih i ne bješe
Straha što vlada kad se tresu gore,
I ptice, iz svog gnijezda, da se riješe,
Bježe u oblak, i krda se ore
Niz livade i ljudi od straha ne zbore.

65.

Drugi je izgled Trazimenski sada:
Jezero je od srebra, polje rije
Jedino blagi plug i šuma vlada
I raste tu gdje mrtvi su joj prije

---

⁶⁵ *Trazimensko jezero* – (Lago di Perugia), najveće jezero u srednjoj, Italiji. Tu je Hanibal 216. god. pr. Krista pobijedio Rimljane.

⁶⁶ Za vrijeme bitke na Trazimenskom jezeru (vidi prethodnu bilješku), prema predaji došlo je do potresa koji u zahuktalosti bitke nije nitko osjetio.

Uz korijen legli; al se potok vije
Još tamo, skroman, čiji tok je mali,
I Sanguinetto⁶⁷ zovu ga, jer krije
Krv onih što su zaklani tu pali
Kvaseći tlo, i vodi crvenilo dali.

66.

Al ti, Klitumne!⁶⁸ kraj najslađeg vâla
Što živ ga kristal pružio je kâda
Potočnoj nimfi da bi ogledala
I prala svoja naga uda mlada,
Obale dižeš gdje mlječno-bijel sada
Bik pase; čisti bože blagih vóda!
Najčišći kraj si gdje pun spokoj vlada;
Beščasnom klanju taj se tok ne poda,
To zrcalo i kupka kćeri lijepa roda!⁶⁹

67.

Na obali ti sretnoj još je Hram
Malih i nježnih razmjera, u sjeni
Padine blagog brijega stoji sam
I čuva spomen na te; pod njim lijeni
Val teče; često riba mu u pjeni
Iskoči, sjajnih ljuski, iz dubine
Gdje igra se i živi; lopoč sneni
Blago se, katkad, otrgne i mine
Vâlom što još rumori priče kroz pličine.

68.

Genija⁷⁰ mjesta putem blagoslòvi!
Ako iz zraka lahor blaži pirne
Čelom ti, to je njegov; ako novi
Uz vodu dah zelenila te dirne,
Ako svježina slike te ti mirne
Poškropi srce i za tren otplávi
Životne brige krštenjem te širne
Prirode, njega tad tu štuj i slavi,
Jer on je otjerao očaj što te davi.

---

⁶⁷ *Sanguinetto* – tal. krvavi potočić.

⁶⁸ *Hram Clitumnusa* – hram između Foligna i Spoleta.

⁶⁹ *Kćeri lijepa roda* – nimfe.

⁷⁰ *Genij* – lat. *genius loci*, duh zaštitnik nekog čovjeka, naroda ili mjesta.

69.

Urlanje vóda! – sa strme visine
Velino⁷¹ kroz jaz valom izdrt riče;
Pad voda! brzo kao svjetlost gine
Pjenast u ponor gdje se s tutnjem stiče:
Pakao voda! gdje urla i psiče
I vri u mucu beskrajnoj; dok znoj
Agonije te, što iznutra niče,
Flegeton,⁷² oko hridi koja toj
Strašnoj je vodi straža, ovija tok svoj

70.

I pjeni se u nebo, zatim rosi
Natrag u stalnom pljusku koji tu,
Uz oblak pun što blagu kišu nosi,
Vječni je Travanj i on sve na tlu
U smaragd stvara; – pogledaj tu svu
Dubinu! kako element taj skače
Divovski s hridi na hrid gazeć nju
Korakom ludim koji stijene nače
Stopama divljim, tvoreć jaz u koji stāče

71.

Stup vode se što srlja, više sličan
Izvoru mladog mora što planini
Iz utrobe ga trže boli vičan
Novi svijet, nego što se otac čini
Rijekama koje teku u silini
Vijugavo dolinom: – Gledaj sada
Unatrag! gdje ko vječnost u daljini
Stiže on da sve na svom putu svlada
Zanoseć oči stravom – taj bijes vodopada,

72.

Strahotno divan! al na rubu stijene,
S jedne na drugu, usred sjaja zore
Diže se Duga, nad paklom te pjene,
Baš kao Nada nad odrom, i, gore
Sve boje joj, dok okolo se ore
Razorne vode i spokojno blista

---

⁷¹ *Velino* – naziv tog vodopada.

⁷² *Flegeton* – vatrena rijeka u podzemnom svijetu.

Svaka od zraka trajnih što je tvore:
Kao da Ljubav, u toj grozi, čista
Promatra Ludost tu, u licu uvijek ista.

73.

Šumovite bih opet Apenine,
Te mlade Alpe koje – da im prije
Ne vidjeh majku što joj bor visine
Vrletne kiti i Lavina bije
Gromka – poštovo ja više da nije
Pred očima mi Jungfrau⁷³ što diže
Svoj čisti snijeg, da ne vidjeh gdje sije
Led se Mont Blanca⁷⁴ sad dalje sad bliže,
I nè čuh tutanj koji u Himaru⁷⁵ stiže

74.

S planina Akroceraunskih⁷⁶ davnih;
I orlove što nad Parnasom⁷⁷ lete
Ko dusi tla tog, znaci dana slavnih,
Jer lebde još u beskraj što se plete:
Moj Trojanski se pogled s Idom⁷⁸ srete;
Atos⁷⁹ i Olimp,⁸⁰ Etna,⁸¹ Atlas,⁸² njima
Izgledom svojim ugled ruše, sve te,
Osim Soracti⁸³ pustoj gdje ne ima
Sad snijega, koja pomoć liričara Rima⁸⁴

---

⁷³ *Jungfrau* – vrhunac u Bernskim alpama, Švicarska.

⁷⁴ *Mont Blanc* – najviši dio Alpa i najviša planinska skupina Europe; leži na francusko-talijanskoj granici.

⁷⁵ *Himara* – vidi II. pj. bilj. 65.

⁷⁶ *Akroceraunske planine* – planine u antičkom Epiru, današnja Albanija, nasuprot Krfu.

⁷⁷ *Parnas* – planinski masiv u srednjoj Grčkoj; prema mitologiji sjedište muza.

⁷⁸ *Ida* – danas Kaz Dagħ u Turskoj, gora na kojoj je Paris dosudio jabuku Afroditi.

⁷⁹ *Atos* – grčka sveta gora, najistočniji dio poluotoka Halkidike, poznata po brojnim manastirima.

⁸⁰ *Olimp* – planinski masiv u Tesaliji, Grčka; u grč. mit. prebivalište bogova.

⁸¹ *Etna* – aktivni vulkan na Siciliji.

⁸² *Atlas* – visoko gorje u sjeverozapadnoj Africi.

⁸³ *Soracta* – danas Monte Soratte, brdo sjeverno od Rima.

⁸⁴ *Liričar Rima* – Horacije Flak (65-8. pr. Krista), rimski pjesnik prijatelj Vergilija; snažno je utjecao na renesansnu i klasicističku poeziju cijele Europe.

75.

Za podsjetnik nam traži i s te râvni
Hrupi ko val što rasprsnut se trudi
I zastade na vrhu: spomen davni
Može obnovit onaj tko to žudi,
I klasički svoj zanos, koji budi
Ta brda jekom latinskom; ja nisam
Volio, premda pjesnik mi ih nudi,
Lekcije šture, da riječ po riječ sisam
U buntovnu mi mladost, da bih sada i sam

76.

Otrova tog se sjećao što dnevno
Trovaše um mi; premda Vrijeme sada
Natjera ga da o tom što je revno
Učio misli, ipak stalna vlada
U njemu mržnja na to ko i tada,
Pa ta svježina, što bi mi um prije
Iscrpla nego išta primi, kada
I želio bi, čini sad da nije
Ozdravit lako; što bje mrsko, i sad mi je.

77.

Stog, Horacije, zbogom, koga tako
Mrzih, ne s tvojih već zbog svojih mana;
Shvaćat tvoj žar je, ne ćuteć ga, pako,
I stih razumjet a ne voljet; dana
Moć takva nije Bardu još, nit znana
Ništavnost žića Moralistu mnogom
Dublje, nit bje Satira kome tkana
Tako da bode iglom, al ne strogom,
Ipak se na Soracti rastajemo – zbogom!

78.

Rîme! moj dome! moje duše grâde!
Sirotna srca k tebi neka skrenu,
Samotna majko mrtvih carstva! jade
Mâle u grudi svoje neka djenu.
Što su naš bol i patnja? Gledat sjenu
Čempresa, ćuka slušat iz daljine,
Dođite, gazit po hramovlju njenu,
Vi! čija bol je zlo što za dan mine
Svijet pod nama je krhak poput naše gline.

79.

Nioba⁸⁵ mnogih naroda! bez krune
I djece stoji tu u nijemoj boli;
Iz urne što je drži, nekad pune,
Sveti prah davno rasu se i proli;
Grob Scipionov⁸⁶ posve pust je; goli
Grobovi davnih heroja su sada
I prazni: Tibre,⁸⁷ tečeš li kroz doli
One gdje pustoš mramorna svud vlada?
Ustaj, i živim valom skrij je od tih jada.

80.

Got, Kršćan, Dob, Rat, Voda i Plam klet
Na grad sa sedam humaka su pali;
Zvijezdu po zvijezdu slave vidje mrijet,
Kraljevi tuđi tud su jahat znali,
Na Kapitol⁸⁸ kud kola gnahu; svali
Hram se i kula, trag se ne zna: proć
Tko će kroz kaos taj gdje mjesec zali
Sjajem ostatke mračne, tko će moć
Reć "tu bje, tu jest", tu gdje sve je dvojna noć?

81.

Dvojna noć dōba i njezina čeda
Neznanja, skrila sve nam je i krije
Okolo: put naš nazreti se ne da:
Ocean kartu ima, zvijezda sije
Po mapi, znanost ih ù krilu grije;
Al Rim je kao pustinja i tamo
Zapinjemo o sjećanja; il prije,

---

⁸⁵ *Nioba* – žena tebanskog kralja Amfiona, Tantalova kći. Rodila je sedam krasnih sinova i sedam kćeri, na to je bila vrlo ponosna. Time je uvrijedila Letu koja je imala samo dvoje djece. Leta je zbog toga usmrtila svu Niobinu djecu. Sinove joj je pobio Apolon a kćeri Artemida. Nioba se nakon toga od boli i patnje skamenila.

⁸⁶ *Publije Kornelije Scipion, Mlađi* (185-129. pr. Krista) – rimski vojskovođa, u III. punskom ratu razorio Kartagu.

⁸⁷ *Tibar* – danas Tevere, rijeka na kojoj leži Rim.

⁸⁸ *Kapitol* – Kapitolij, utvrđeni brežuljak, političko središte starog Rima. Usred trga stoji antička statua Marka Aurelija na konju, koju je tamo dao postaviti Michelangelo.

Gdje "Eureka"⁸⁹ uskliknuti znamo,
To tek je ruševina, lažan privid samo.

82.

Joj! grade gordi, oholi! i jao!
Trijumfa tvojih trista! dane kada
Brut⁹⁰ bodežom je pobjedniku znao
Suzbit mač da mu slavi udar zada!
Tulija⁹¹ glasu, joj, i svem što kada
Vergil⁹² i Livij⁹³ napisa! al s tim
Uskrs će njemu doć; sve drugo – pada.
Joj Svijetu, nikad nećemo mi s njim
Onaj sjaj vidjet ko kad slobodan bje Rim.

83.

O, ti, kog sreće vozila su kola,
Pobjedni Sula!⁹⁴ Ti, što zemlji sputa
Dušmane prije nego što te zbola
Srdžba zbog krivnja tvojih, koja ljúta
Osvetu sprema dok tvoj oro luta
Azijom palom; – ti, što senat svlada
Pogledom – ipak Rimljanin, sto puta
Premda si grešan, jer si znao tada
Sa smiješkom odbit krunu kom se svijetom vlada –

84.

Vlast diktatorsku – zar si mogo znati
U što će tó se jednog dana stvorit
Što napravi te vječnim? da će sati
Doći kad Rim će Rimljani razorit?
Grad Vječni, gdje se svaki znao borit
Za pobjedu – što svijet je čitav krio
Bahatom svojom sjenom i pokorit

---

⁸⁹ *Eureka* – grč. *otkrio sam*, Arhimedov uzvik u trenutku kad je otkrio temeljni zakon hidrostatičke (Arhimedov zakon).

⁹⁰ *Marko Tulije Brut* (85-42. pr. Krista) – najistaknutiji sudionik urote protiv Cezara.

⁹¹ *Tulije* – Marko Tulije Ciceron (106-43. pr. Krista), rimski govornik, filozof i političar.

⁹² *Vergil* – Vergilije Maron (70-19. pr. Krista), rimski pjesnik, autor epe *Eneida*.

⁹³ *Livij* – *Tit Livije* (59-17. pr. Krista) rimski povjesničar, autor djela *Od osnutka Rima*.

⁹⁴ *Sula* – Kornelije Lucije Sula (138-78. pr. Krista), rimski političar i vojskovođa; pobijedivši u građanskom ratu, dobio diktatorske ovlasti i uspostavio vlast senata.

Horizont cijeli hitrim svojim htio
Krilima – Oh! grad što je Svemoćnim zvan bio!

85.

Sula bje prvi pobjednik; al naš
Najmudriji prisvajač Cromwell!⁹⁵ – stre
Senat također i tron svali baš
Na panj⁹⁶ – buntovnik taj besmrtni! Gle,
Slobodniji da budeš, kakva bje
Zločina cijena i slave! al znade
Sudba se nazret ispod kobi te;
Pobjede dvojne dan, i smrti,⁹⁷ dade
Dva kraljevstva mu, te mu, sretnijem, dah stade.

86.

Trećina istog mjeseca što prije
Okruni njega skoro, istog dana
Spusti ga s trona slave mu da gnjije
U glini što još prije tlu bje hrana.
Ne pokaza li Sreća tim da znana
Slava i vlast je njoj i sve čem rob
Duša je naša mukom rastrgana,
Da je za njene oči ljepši grob?
Čovjek bi, da to znade, drugu imo kob!

87.

Ì ti još, strašni kipe,⁹⁸ stojiš tu
U veličju svom nagom lika stroga,
Što vidje gdje sred ubica na tlu
Cezar mre krvav ispred stupa tvoga
Krijuć se gordo plaštem, ko dar što ga
Na oltar tebi Nemeza⁹⁹ tad dade,
Kraljica svakog čovjeka i boga!

---

⁹⁵ *Oliver Cromwell* (1599-1658) – vođa engl. buržoaske revolucije, vladao diktatorski kao lord-protektor Engleske.

⁹⁶ *panj* – Byron misli na panj na kojem je Cromwell dao odsjeći glavu Charlesu I.

⁹⁷ Cromwell je 3. rujna 1650. pobijedio kod Dunbara i osvojio Škotsku. Istoga dana godinu dana kasnije, zadobio je vlast nad Engleskom, a istog dana 1658. god. umro.

⁹⁸ Byron misli na Pompejev kip u palači Spada u Rimu, za koji drži da je to kip pred čijim je podnožjem Cezar pao proboden bodežima urotnika.

⁹⁹ *Nemeza* – kći božice noći Nokte, rođena bez oca, božica osvete.

Zar pade on, zar, Pompeju¹⁰⁰ ti, pade?
Bjeste li pobjednici il lutke s parade?

88.

Dojiljo Rima, šinuta od groma,
Vučice!¹⁰¹ sisa brončanih što nude
Pobjede mlijeko još sred ovog doma,
Gdje, da si djelo umjetničko sude
Svi: – Majko srca moćnog, kojoj grude
Ove osnivač sisao je sise,
Jupiter¹⁰² koju, da sva crna bude,
Oprži munjom – zar još brineš ti se
Za vučjad svoju besmrtnu, il skri se?

89.

Brineš; al svi su posinci ti mrtvi –
Željezni ljudi: svijet gradove diže
Iz grobova im; pade mnogo žrtvi
Da tome čeg njih strah bje budu bliže,
Pobjeđujući, boreć se, al niže,
Na odstojanju majmunskom; od doba
Toga k toj moći nitko se ne diže,
Tek jedan čovjek što još nema groba,
Al pobijedi sam sebe, sad rob svoga roba¹⁰³

90.

Gospodstva lažnog luda – neka vrsta
Bastardnog jednog Cezara, što toga
Nejednak slijedi; jer Rimljanin¹⁰⁴ čvrsta
Uma bje, manje zemnog, stida stroga
I hládna, strasti vatrenijih, stoga
S nagonom vječnim što je znao spasti
Lom srca nježnog, premda smionoga,

---

¹⁰⁰ *Gnej Pompej* (106-48. pr. Krista), rimski vojskovođa; s Cezarom i Krasom sklopio I. trijumvirat.

¹⁰¹ *Vučica* – mitska rimska vučica što je svojim mlijekom othranila Romula i Rema. Byron ovdje misli na brončani kip te vučice, simbol Rima.

¹⁰² *Jupiter* – vrhovni rimski bog, gromovnik, istovjetan s grčkim Zeusom.

¹⁰³ odnosi se na Napoleona.

¹⁰⁴ Cezar.

Alcid¹⁰⁵ što sad pred noge znade pasti
S preslicom Kleopatri¹⁰⁶ – sad u sjaju râsti,

91.

Što dóđe – vidje – i pobijedi! Ali
Čovjek što orle pripitomit htjede
Da mu ko soko lete, što ga Gali
Slijediše¹⁰⁷ da ih k pobjedi povede,
Gluhoga srca, što svoj glas ne smjede
Nikad čut, nije poput drugih ljudi;
Slabost mu tek je – taština a jede
Ambicija ga, još se uvijek trudi
A zašto? zna li priznat il reć za čim žudi?

92.

Sve htjede bit il ništa – nije htio
Čekat da grob ga s njim izravna; bliže
Cezarovo je kobi za tren bio
Tu gdje smo sad: Osvajač *stoga diže*
Luk trijumfa i krv i suza kliže
Stog zemljom, ko i oni, svu je prože,
Sveopći potop, što bez arke¹⁰⁸ stiže,
Gdje jadni čovjek skloniti se može,
Spadne da bukne tek! Obnovi dugu, Bože!

93.

Kakav plod daje to nam prazno biće?
Čula su uska, krhko umovanje,
Istina dubok dragulj, kratko žiće,
I vaga svega najčešće nam stanje
Kazuje lažno; svemoćnost je znanje –
Što mrakom krije zemlju, dok su krivo
I prâvo slučaj, ljudi zbore manje
Strepeć da sud im ne bi jasan bivo,
Slobodna miso grijeh da svijet ne zasja živo.

---

¹⁰⁵ *Alcid* – Alcides, nadimak Herkulov; Byron, dakle, Cezara ovdje uspoređuje s Herkulom.

¹⁰⁶ *Kleopatra* (68-30. pr Krista) – egipatska kraljica, ljubavnica Julija Cezara pa Marka Antonija, nakon čijeg je poraza u ratu s Oktavijanom počinila samoubojstvo. Vidi II. pj., bilj. 43, 45.

¹⁰⁷ Napoleon.

¹⁰⁸ *Arka* – aluzija na biblijsku Noevu arku.

94.

I tako tupo trpe bijedu svu,
Iz dana u dan gnjijuć, s oca k sinu,
Gordi na narav pokornu, i mru,
Naslijeđen dajuć bijes u ostavštinu
Svim robovima novim koji ginu
Za svoje lance i, mjesto da teže
Slobodi, ko gladijatori plinu
U krvi iste arene gdje leže
I drugi, kao lišće s iste grane svježe.

95.

O vjeri ljudi ne govorim – to je
Stvar Čovjeka i Tvorca – nego prije
O svakodnevno jasnom, znanom – što je
Jaram nam, dan da dvostruko nas svije,
O nasilju što u sebi ga krije
Proglas vladára Svijeta,¹⁰⁹ što ih sve
Majmunom stvori onaj koji nije
Tron bojao se potrest im i sne:
Slavu bi steko i da čin mu to tek bje.

96.

Zar tirana tek tiran može svladat,
Borca i sina zar Sloboda nema
Ko Kolumbija¹¹⁰ kad se stade vladat
Ko Palada,¹¹¹ pod oružjem posvema?
Ili um takav u divljini drijema,
U gustoj šumi, usred huke vala,
Gdje Washingtonu¹¹² priroda se nijema
Smješka? Zar Zemlja više nije dala
To sjeme, zar Europa nema takva žála?

---

¹⁰⁹ Aludira se na Bečki dogovor kojim su se regulirali europski poredak i granice nakon napoleonskih ratova.

¹¹⁰ Vidi I. pj. bilj. 76, kao i kiticu na koju se navedena bilješka odnosi.

¹¹¹ *Palada* – božica Atena u punoj ratnoj spremi.

¹¹² *George Washington* (1723-1799) – američki državnik, vrhovni zapovjednik američkih trupa u ratu za nezavisnost (1775-1783), prvi predsjednik SAD.

97.

Francuska popi krv da zločin riga,
I kobne Saturnalije¹¹³ ta slavi
Slobodi, svud i uvijek; dani briga
Što vidjesmo ih, Težnja zlá što stavi
Između duše i čovjeka pravi
Zid, bijedna ona povorka¹¹⁴ što tada
U posljednjemu prizoru se jâvi,
Izlika su za ropstvo, da se svlada
Stablo života, uzrok – drugog ljudskog pada.

98.

Slobodo! tvoj se barjak, razdrt, vije
Ipak, ko vihor *protiv* vjetra strúji;¹¹⁵
Tvoj glas ko trublja, što sad razbit mrije,
Snagom je jednak najjačoj oluji;
Bez cvijeća, golo, pod sjekirom bruji
Stablo ti, grubo, bezvrijedno, i pati,
Al sok ti traje – i već sjeme rúji
Duboko, čak na Sjeveru,¹¹⁶ i cvati;
Tako će bolja proljet manje grk plod dati.

99.

Jedan jak toranj obao tu ima,
Čvrst kao kula, obzidan, u stánju
Zaustaviti nalet vojske, svima
Kruništa su mu vidljiva, u granju
Dvotisućljetnog bršljana – tom tkanju
Vječnosti – lišću što se preko stijene
Širi i šumi penjući se ná nju; –
Što bje ta kula? Kakvo blago njene
Dubine kriju tu? – To grob je jedne žene¹¹⁷

---

¹¹³ *Saturnalije* – svečanosti u čast Saturna, staroga rimskoga boga ratarstva; održavale su se u drugoj polovini prosinca, trajale tjedan dana, a na njihovu su kraju, na blagdan njegove žene – božice Ops, robovi na jedan dan simbolično dobivali slobodu.

¹¹⁴ Aluzija na Bečki kongres (1814-1815), nakon kojega je stvorena Sveta alijansa (Pruska, Rusija i Austrija).

¹¹⁵ Prva dva stiha iz Shelleyeve *Ode slobodi*.

¹¹⁶ U Americi; Byron aludira na rat za nezavisnost.

¹¹⁷ Grob *Cecilije Metelle*, koji nosi jednostavan epitaf: *Caecilliae, Q. Cretici. F. Metellae. Crassi.*

100.

Tko bje ta gospa mrtvih koju skriše
U dvor taj grobni? Bje li lijepa, čedna?
Kreveta carskog dostojna, il više –
Rimskoga? Kakve junake li, vrijedna,
I vođe rodi? Je li kći ijedna
Naslijedila joj čari? Kako próđe
Život joj, ljubav i smrt? Zar bje bijedna –
Kad tû, gdje dob ni nižih prah ne glođe,
Za spomen ova, viša od smrtnika, dóđe?

101.

Bje li od tih što vole svog, il žele
Muževe drugih žena? Jer i prije
Takvih bje, rimske kronike nam vele.
Bje li matrona poput Kòrneliije¹¹⁸
Il blagi zrak što egipatsku mije
Kraljicu,¹¹⁹ strasti punu – il vrlinu
Ljubljaše više? Da li joj grud grije
Mekana strana srca ili skinu
Mudro iz svojih jada ljubav? – pa je mînu.

102.

Možda je mlada umrla: od bôli
Daleko težih od te grobne stijene
Nad njenim blagim prahom, oblak skoli
Možda ljepotu tada joj u sjene,
I sjeta prekri njene crne zjene
Proroštvom râne smrti, koju zna
Izbranim nebo dati; ipak plijene
Boje je prvog sumraka i sja
Obraz joj rujno ko list što ga jesen tka.

103.

Možda je stara umrla – rod, čari,
Djecu preživje – njena kosa bijela
Mogla je tad još čuvat spomen stari
Na dan kad bje spletena, u odijela
Njena i lik kad oči Rima cijela
Zavidno bjehu uprte – al bludi

---

¹¹⁸ Kornelija – kći Scipiona Afričkog i majka braće Grakho (II. st. pr. Krista)

¹¹⁹ vidi IV. pj. bilj. 106.

Nagađanje! Tek zna se – da Metèlla
Umrije, da najmoćnijem od ljudi
Rima bje žena: ljubav il ponos mu sudi!

104.

Ja ne znam zašto – al, stojeć kraj tebe,
Izgleda ko da znadoh tvog stanara.
Grobe! U drugo vrijeme gledam sebe,
Pamteći glazbu, premda drugi stvara
Ton, svečan, ko da grom što muklo para
Oblake, blijedi u vjetru daleku;
Sjeo bih ipak kraj bršljana stara
Dok ne dam lik oblicima što peku
Moj um, iz ruševina koje tuda teku,

105.

I od dasáka, rasutih na stijeni,
Sagradim opet malu barku nade,
Da s oceanom borim se, što pjeni
U valima se i beskrajno znade
Urlat na žalu na kojemu pade
Sve što mi ikad drago bje: al tamo,
I da brod grub od truleži te dáde
Sklopit se, kud bih krenuo i kamo?
Nade ni dòma nemam, osim tog tu samo.

106.

Nek vjetri dakle riču! Njihov sklad
Bit će mi odsad glazba, zvuk taj mrak
Ublažit će mi krikom sova sad
Dok slušam ih u ovaj suton lak
Što pokriva im duplje, dok svoj znak
Na Palatinu¹²⁰ jedna drugoj daju,
S očima sivim što svijetle kroz zrak,
S krilom ko jedra. – Što su prema sjaju
Tom naše male boli? – mojim nikad kraju.

---

¹²⁰ *Palatin* – jedan od sedam rimskih brežuljaka.

107.

Čempres i bršljan, šeboj, korov, skupa
Svi rastu tu, na hrpi, gdje su bile
Sobe, luk srušen, komadići stupa
I vlažne freske, podrum gdje su skrile
Sove se misleć da su već se svile
Ponoćne tmine: – Sale, kupke, hram?
Tko znâ nek kaže; sve što znanja sile
Vèle o tom, jest da je to zid sâm –
Gle Carski brijeg! Ovako moćni padnu, znam.

108.

Pouka leži svakoj priči na dnu;
Ista se prošlost ponavlja, svi znaju,
Prvo Sloboda, pa Slava – kad padnu,
Slijede moć, porok, nemoral – na kraju
Barbarstvo. Povijest, čije knjige traju,
Sva *jedan* list je – čitav se tu nudi
Gdje Sila skupi sav čar u svom sjaju
I blago, sve što srce, duša, žudi,
Vid i sluh, jezik – Dosta riječi! bliže budi,

109.

Divi se, kliči, prezri, smij se, plači –
Čovječe, sva su ova čuvstva tu,
Ti njihalo kog smijeh i suza vlači,
Doba i carstva leže na tom tlu,
Toj gori koju piramida,¹²¹ svu
Izdrtu, spomen carstva krasit stade,
Igračka slave, sjajna sve dok nju
Zrakama svojim sunce kupat znade!
Gdje joj je zlatni krov? Gdje taj je što je zdade?

110.

Rječit ko ti ni Tulij nije bio,
Bezimen stûpe, kom tlo bazu krije!
Što znači lovor kog je Cezar vio?
Okrunite me bršljanom što pije
Dom njegov. Čiji lûk il stup me bije

---

¹²¹ *Piramida* – to bi trebalo da je Neronova zlatna palača (Domus Aurea)

U lice, Tita¹²² il Trajana?¹²³ Ne –
Već Vremena: luk, stup, i sve što nije
Poštedjelo; sad apostoli, gle,
Mrve tu carsku urnu,¹²⁴ čiji prah sni sne,

111.

U zraku, u tom plavom nebu Rima
Motreći zvijezde: u njem duh se skrio
Onog što sad među njima dom ima,
Zadnjeg što vladar cijeloga je bio
Globusa rimskog, osvajajuć cio
Svijet, dok ga drugi gubiše za njime:
Od Aleksandra veći, nije lio
Domaću krv ni vino, krepost time
Štujuć – stog častimo još Trajanovo ime.

112.

Gdje trijumfa je hrid,¹²⁵ visoko mjesto,
Gdje Rim je svoje grlio heroje?
Gdje strmi Tarpej?¹²⁶ na kom bi se često
Izdajnik našo, klisura ta s koje
Skok ambiciji bješe lijek. Zar to je
Stjecište plijena? Da; to polje tvori –
Forum, gdje stranke tisućljeće stoje
Utihle, gdje glas besmrtn se ori
I zrak još rječit živi – s Ciceronom gori!

113.

Polje slobode, stranki, slave, krvi:
Tu strâsti pûka čuti su se znale
Otkada carstvu propupa pup prvi,
Dok čete nisu s osvajanjem stale;
Al sjene na Slobodu bjehu pale

---

¹²² *Tit Flavije Vespazijan*, rimski car od 79. do 81. – slavluk što ga je podigao u čast zauzeća Jeruzalema i danas stoji na rimskom forumu; dovršio je gradnju Koloseja.

¹²³ *Marko Alpije Trajan* (53-117) – rimski car od 98. do 117. god. Za njegove vladavine Rimsko Carstvo je doseglo najveće razmjere. God. 112. podigao je znani Trajanov stup, visok 30 metara, na kojemu su prikazane njegove pobjede. Trajana poslovično drže najboljim rimskim carem.

¹²⁴ Na Trajanov stup je postavljen kip sv. Petra, a na Aurelijev sv. Pavla. Trajanov prah navodno bijaše u urni koju je u ruci držala statua na vrhu stupa.

¹²⁵ *Hrid trijumfa* – Jupiterov hram, mjesto mu se nije znalo sve do 1817. godine.

¹²⁶ Ni danas se ne zna gdje je Tarpejska hrid s koje su Rimljani bacali izdajnike.

Već, Bezvlađe joj znake sebi utka;
Najniži vojnik zagazi u sale
Senata ropski nijemog kao lutka,
Il prodan diže glas svoj kao prostitutka.

114.

K zadnjem se stog okrenimo tribúnu,
Između deset tisuća ih prije,
K tebi što spas si dobu srama punu –
Druže Petrarke – nâdo Italije –
Rienzi!¹²⁷ zadnji Rimljane! dok krije
Listak u svelom panju se slobode
Bar jedan na grob neka ti se svije
Fóruma borče, od tih što puk vode –
Ti novi Numa¹²⁸ – čija vlast, vaj! brzo ode.

115.

Egerijo!¹²⁹ ti srca nekog plod
Što ljepše mjesto za odmor nač nije
Moglo do tvoju divnu grud; što god
Jesi, il bješe – Zora si što sije
I zanos neki koji očaj lije;
Il si ljepota, možda, što tlom hodi,
I neobičan štovač odan ti je
Ljubeć te odveć; gdje god ti se rodi,
Ti bješe lijepa miso i s tijelom se srodi.

116.

Na mahovini vrutka tog još leže
Elizija tvog kapljice i vrelo
Špiljsko ti, čije lice još je svježe,
Genija tla tog odraz blag je, djelo
Umjetničko ne kvareći zacijelo

---

¹²⁷ *Cola di Rienzi* (1313-1354) – pučki tribun u Rimu, humanist koji se zanosio idejom obnove antičke rimske republike i sjedinjenja Italije. God. 1347. proglasio je Rimsku Republiku. U emigraciji je bio od 1348. do 1353. godine. Obnovio je vlast 1354. god. i poginuo u neredima koji su tada izbili.

¹²⁸ *Numa Pompilije* – legendarni kralj Rima (715-673. pr. Krista), osnivač rimske religije i cehovskih društava.

¹²⁹ *Egerija* – nimfa iz rimskih mitova, savjetnica i žena kralja Nume Pompilija. Umrula je od žalosti za svojim mužem na obroncima gore Arikije sve dotle je plakala dok je Dijana nije pretvorila u izvor. Byron je držao da je Egerijina spilja – spilja vile Eroda Attica na Via Appiji.

Sad rubom divljim; u mramoru spati
Ne mora voda – pjeneći se bijelo
Uz razbit kip, u skoku potok prati
Rub mu – a svuda – paprat, bršljani, i cvâti

117.

U čudnom spletu: brijezi se zeleni
Proljetnim cvijećem odjenuše, plazi
Kroz travu gušter hitrook, i sneni
Pjev ljetnih ptica sreće te na stazi;
Šareno cvijeće i drugo se mazi
Da ne zgaziš ga, usred toga plesa
Raznòbojnog u vilinskoj ekstazi;
Ljubice oči u koje se stresa
Dah neba kao da su boja tih nebesa.

118.

Živjela usred skrovišta si toga,
Egerijo! Grud tukla ti je cijela
Sluteć hod smrtnog ljubavnika tvoga;
Purpurna Ponoć tu gdje si ga srela
Zvezdana svoja rastrla je vela,
I dok si bila s njime, što se zbilo?
Spilju je ovu za pozdrav vam splela
Božica neka, tu ljubavi svilo
Gnijezdo se – tu je prvo proročište bilo!

119.

Zar nisi, grud mu stiskajuć na grudi,
Nebesko srce sa zemaljskim slila;
I Ljubav, koja mrije dok se budi,
Zanosno znala dijelit? Je li bila
U stanju vječnom učinit je sila
Ta tvoja i čistoću rajsku dati
Zemaljskoj sreći, otrov da bi skrila,
Ne tupeć strijelu – sitost što sve strati –
Ne čupajuć iz duše korov što je blati?

120.

Vaj! svaka naša mlada ljubav vene
Il pustinju tek kvasi, otkud bije
Obilja crnog korov, kukolj zene,
U srži truo, premda oku nije
Mrzak, i cvijeće smrtnan miris lije,

Otrovan sok je stabla; to je bilje
Što klija samo tamo gdje Strast plije
Divljinom svijeta, i zalud žud šilje
Za voćem koje nam je zabranjeno milje.

121.

Ljubavi! ti stanovnik svijeta nisi –
Serafe neznan, vjerujemo u te,
Slomljenih srca svih ufanje ti si;
Al oči neće vidjet, niti su te
Vidjele, lik tvoj stvarni, nit ga slute;
Um stvori te, baš ko što i nebesa
Nastani, òd sna svog satkavši svu te,
Miso je lik tvoj od krvi i mesa,
I dušu – žednu – trudnu – suhu – krhku strêsa.

122.

Um bolan je od vlastite ljepote,
Bunca u lažnim prikazama: – gdje su,
Gdje forme što ih kiparov duh ote?
U njemu samom. Zar u Zbilji jesu?
Gdje su čar i vrline što zanesu
Mlade nam dane a dob zrele gone,
Očaja Raj gdje nikad nas ne snesu,
Što pero odveć punit su nam sklone,
Da list, gdje opet procvast žude, od tog klone?

123.

Tko voli, bunca – to je mladost – ali
Lijek još je gorči kad se čar s idola
Jedan po jedan ruši da bi' znali
Da vrijednost i ljepota tek su gola
Maštanja; ipak ne da iz tog kola
Čarolija nam kobna koja sije
Vjetar a žanje vihor; srce bola
Prepuno, usred svoje alkemije,
Nada se cilju – dražem što se više krije.

124.

Venemo još od mladih dana, dah
Gubimo – bolni; nigdje dobra nije,
Žednimo, premda do kraja, dok krah
Čekamo, mame tlapnje nas od prije –
Kasno – prokletstvo dvostruko nas bije.

Strast, slava, težnja, škrtost – ista prazna
Stvar su – da nema gore – što zlo krije,
Meteor isti, tek imena razna,
A Smrt je crni dim nad pepelom ko kazna.

125.

Malo tko – nitko – ne nađe što voli,
Il htjede, premda slučaj, dodir tek,
Il potreba za voljenjem odòli
Odbójnosti – al ta se vraća, prijek
Noseći otrov kom se ne zna lijek;
Okolnost, bog taj bezdušni i zli
Taj tvorac, stvara i pomaže tijek
Zála nam, štakom, što Nadu, dok vri,
Pretvara u prah – prah kud gazismo mi svi.

126.

Lažan je život naš; i s rêdom stvári
Nije u skladu – odluka ta kruta,
Grieh neizbrisiv i pun ljage, stári,
Taj moćni *upas*,¹³⁰ stablo ploda ljúta
Kojem je korijen zemlja a list guta
Nebo mu, otkud na svijet kuga rosi –
Smrt, bolest, ropstvo – sve što mnogo puta
Vidjesmo, i još nismo – sve što kosi
Bespomoćnu nam dušu i bol novu nosi.

127.

Mislimo ipak hrabro – jer je nisko
Razumu pustit da odrekne prava
Svog se na miso – to jedino, blisko
Sklonište; zadnje kog i meni dava:
Rođenjem premda božanska je, brava
Na njoj je, lanci – zatvor, kavez, stijene
I mrak, da ne bi istina što spava
U njoj um našla nespremnom, luč zene
Njena jer vrijeme će i znanje skinut mreene.

---

¹³⁰ *Upas* – jak otrov od stabla što raste na Javi.

128.

Lúk povrh luka! kao da Rim kupi
Glavne trofeje roda svog da zda
Sva svoja slavlja u dom jedan skupi,
Kolosej¹³¹ stoji; mjesečina sja
Ko prave baklje, jer božanska ta
Mora bit svjetlost koja ovdje grije
Taj neiscrpni rudnik, tlo za sva
Razmišljanja; talijanska noć sije
Plavetna, tu gdje nebo u se boje pije

129.

Koje su riječi, i o raju zbori,
I nad tim silnim spomenikom plovi
Sjenom mu krijuć slavu. Duh tu tvori
Čuvstvenim zemne stvari koje povi
Vrijeme, i tamo gdje ih rukom ovi,
Al slomi kosu, tu je snaga ova
I čar što iz tih ruševina slovi,
Zbog kojih mnoga palača će nova
Morat skrit sjaj i čekat nasljeđe vjekova.

130.

O Vrijeme! ti što mrtve lijepim praviš
I ruševine resiš, tješiš sve,
Ti koje srce što krvari zdraviš;
Ispravljaš sud što pogrešan nam bje,
Provjero pravde i ljubavi – gle
Sofisti svi su – ti si mudrac – znaš
Štedjet ne gubeć, odlažuć – ti, sne
Osvete, Vrijeme! dižem k tebi baš
Ruke i oči, srce, da mi poklon daš:

131.

Sred ruševina gdje si diglo svoje
Svetište i hram iz kog pustoš zije,
Uz žrtve ljepše prinosim i moje,
Slom ljeta svojih, kobnih, premda nije
Mnogo ih: – pregord ako bijah prije,
Ti ne slušaj me; ako mirno znao

---

¹³¹ *Kolosej* – Koloseum, veliki amfiteatar u Rimu, sagrađen potkraj I. st., namijenjen gladijatorskim borbama i drugim priredbama. Mogao je primiti 87 tisuća gledatelja.

Snosit sam dobro, mržnji što me bije
Čuvajuć ponos, nek bar okov zao
Ne nosih zalud – zar *im* ne bi bilo žao?

132.

A ti, ti koja nikad nisi dala
Da vaga ljudske krivde bude kriva,
Nemezo¹³² tu gdje častit te je znala
Drevna dob – koja Furije¹³³ iz siva
Bezdna si zvala na Oresta¹³⁴ živa
Da sikću, da mu čudnu daju moć
Osvete – prâve, barem da nam biva
Što dalje – u tvom carstvu tu, u noć
Čuj krik mog srca! – Ustaj! Dođi, moraš doć.

133.

Mene je možda i snašla ta rana
Zbog grijeha mojih il mojih djedova¹³⁵
Pa peče, al da oružjem bje dana
Časnim, krv tekla slobodno bi ova;
Al neće sad u zemlju teć; ja snova
Dajem je tebi – mene *ti* osvėti
Odmazdom što je uvijek svježa, nova,
Što, premda ja ju nisam htio, prijeti –
Nèka! – ja spavam, ali ti ćeš zato bdjeti.

134.

Jekne li glas mi, nije stog što sada
Ja uzmičem pred patnjom: neka zbori
Taj što mi vidje na čelu znak pada,
Il da grč duha slabijim ga tvori;
Al neka ovaj spjev mi spomen stvori.
U zrak se neće ove riječi rasut,
Premda prah bit ću; sat dalek, što zori,

---

¹³² Vidi IV. pj. bilj. 97.

¹³³ *Furija* – lat. ime Erinija, božica osvete i prokletstva.

¹³⁴ *Orest* – sin kralja Agamemnona i njegove žene Klitemnestre. Uz pomoć sestre Elektre osvetio je smrt Agamemnonovu ubivši Egista i svoju majku Klitemnestru, krivce njegove smrti. Ipak nije umakao grižnji savjesti što je prolio krv vlastite majke. Pred njim su se pojavile Erinije (Furije), božice osvete i počele ga nemilosrdno progoniti.

¹³⁵ Vidi I. pj. bilj. 6.

Proročki duh će u stih ovaj nasut
I ljudski rod planinom mog prokletstva zasut.

135.

To će prokletstvo Oprost bit. – Zar nisam –
Pogledaj, Nebo! čuj me, Zemljo mati!
Zar nisam s kobi rvaio se i sam?
Trpio, da mi oprost treba dati?
Zar nè vene mi um i srce pati,
Nada mre, ime strada, život nije
Život? Al ne dam da me očaj prati,
Drukčija glina u meni se krije
Od one koja u tim što ih gledam gnjije.

136.

Od krupnih zala pa do himbe male,
Zar ne vidjeh sve što su kadri ljudi?
Od kleveta što urlati su znale
Do sitnog šapta svijeta podle čudi,
I gmazjeg društva koje otrov nudi,
Dvoličnog oka u kojem laž drijema,
Što vara šutke dok iskrenost budi,
I uzdahom, jer drugi govor nema,
Budale sretne čini slikom rugla nijema.

137.

Ali ja življah, i to ne zaludu:
Um može mi izgubit moć, krv žar,
I tijelo stradat trpeć patnju hudu;
Al imam nešto što će Vrijeme bar
I Muku strt, i disat i kad stvar
Mrtva sam; nešto nezemaljsko, krasno,
Što podsjeća na nijeme lire čar,
Što past će im na smekšan duh i jasno
U srce ljubavnu im grižnju dozvat kasno.

138.

Žig udaren je. – Zdravo, moći grozna!
Bezimena a svemoćna, što sada
Hodaš kroz sjene dok je ponoć pozna,
Strahotna, premda ne zna strah da zada;
Skrovište ti je tu gdje bršljan pada
Po mrtvom zidu, i svečana scena
Iz tebe budi čuvstvo što tu vlada

Pa dio prošlih bivamo vremena,
Rastuć, sve videć i lika neprìmiječena.

139.

Tu ću se vreva podivljala puka,
Žaljenja žamor, urlik glasnog pljeska,
Dok ljudskog stvora kolje bližnjeg ruka.
A zašto kolje? Zato jer to reska
Navika te arene bje i bljeska
Carskoga dio. – A zašto da nije?
Svejedno gdje ćeš past da crv iz pijeska
Proždre te – tu il gdje se bitka bije!
Sve je teatar ù kom glavni glumac gnjije.

140.

Pređa mnom, vidim, Gladijator leži:
Podùpire se rukom – muško čelo
Prihvaća smrt mu, al bol svladat teži,
Glava sve niže spušta mu se svelo
I iz slabina zadnje kapi vrelo
Iz rane teku, sve jedna po jedna,
Ko prve kaplje kiše; vrti cijelo
Tlo se arene oko njega – ledna,
Dok neljudski klik slavi pobjednika bijedna.

141.

On ću to, al ne mări – pogled bje
Uz srce mu, a srca bje daleka:
Ne mari on za život svoj i sve,
Već za dom svoj gdje teče Dunav rijeka,
Tamo u igri barbarčad ga čeka
I Dačka¹³⁶ majka – otac, što ga smače
Rimljanin kad je bila slava neka –
Sve to mu s krvlju otiče – zar plače
Neosvećen? Na noge! Gote, divljaj, jače!

142.

Tu gdje se krvav dah Umorstva dizo;
I tu, gdje puk se bruječ gurat znao,
Gdje žamor je i urlik ko slap stizo

---

¹³⁶ *Dacija* – rimska provincija na sjevernoj obali donjeg tijeka Dunava, današnja Rumunjska.

S planine otkud rušiti se stao;
Gdje ushit mnoštva il prijekor bi dao
Smrt ili život, igračke za puk,
Ječi moj glas – i sjaj je zvijezda pao
Blijed na arenu – sjedišta, zid, luk,
I hodnike gdje korak moj zvoni kroz muk.

143.

Ruševina – al kakva! Od te građe
Zidove, zgrade digoše, sav grad;
Svatko što kraj tog kostura se nađe
Čudi se što li pokvari taj sklad.
Bje li to pljačka il čišćenje tad?
Vaj! otkrije se, kad se priđe bliže
Toj građevini silnoj, čitav jad:
Ne podnosi da sjaj je dana liže,
Da skrije sve što vrijeme i čovjek s nje diže.

144.

Al kad se mjesec popne kao sjena
I iznad luka najvišeg se vine;
Kad zasja zviježđe kroz rupe vremena,
Kad blagi noćni dašak zrakom mine
Kroz zelen koja krasi zid te bine
Ko lovor čelu Cezaru,¹³⁷ kad plah
Trak svjetla blago i bez bljeska sine,
Ustanu tamo mrtvi u taj mah:
Heroji oni davni – gaziš njihov prah.

145.

"Dok Koloseum stoji, stât će Rim;
Kad Koloseum padne, i Rim pada;
Kada Rim padne – i Svijet past će s njim."¹³⁸
Poklonik Sakson ovo reče kada
Vidje taj zid, u vrijeme drevno: sada
Te smrtne stvari stoje još na svome

---

¹³⁷ Kako piše Svetonije, Cezar je osobito volio dekret senata kojim mu se dopuštalo da na glavi stalno nosi lovorov vijenac. To je godilo njegovoj taštini i istodobno mu omogućavalo da prikrije čelu.

¹³⁸ *Qumadiu stabit Colyseus, stabit et Roma; quando cadet Colyseus, cadet Roma; quando cadet Roma, cadet et mundus.* Ovu izjavu anglosaksonskih hodočasnika zabilježio je engleski povjesničar i teolog Bede (673-735), pisac djela *Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum*, a citira je Gibbon (vidi III. pj. bilj. 56) u svom djelu *Decline and Fall of the Roman Empire*, gl. LXXI.

Temelju, sve je isto; spasa mada
Ruševini i Rimu nema, bome
Svijet lupeški je log, il što vas volja k tome.

146.

Uzvišen, trijezan, uspravan, prost, strog,
Svetište svetih svih, hram svih bogova
Od Jupitra do Krista – blažen stog;
Ti gledaš mimo dok pada il snova
Puca luk, carstvo, pokraj tih zidova,
I čovjek kroz drač iduć u prah klima –
Zar past ćeš? Slavni dome! Srp vjekóva
Ne sruši tebe – hrame, gdje stan ima
Umjetnost – Panteone!¹³⁹ – ti, ponose Rima!

147.

Ostátku vrljih dana i umijeća!
Opljačkan ipak savršen si, bije
Iz tebe svetost za sva srca veća –
Umjetnosti si uzor; tom što htije
U Rim zbog drevnog doba, slava sije
Kroz sam tvoj otvor; oltar svim što stižu
Štovat te, tu je; oni kojim krije
Genij se tu nek oči svoje dižu
Na lica kojih sad se poprsja tu nižu.

148.

Tamnice evo; što u svjetlu njenu
Nejasnu vidim? Ništa: opet gledi!
Dva lika tvore lagano mi sjenu –
Utvara dviju lik se javlja blijedi;
Nije to; jasno moj ih pogled slijedi –
To starac su i lijepa mlada žena,
Svježa ko majka dovilja što cijedi
Iz krvi nektar: – što će tu ta sjena
Gologa vrata, njedra bijela, otkrivena?

---

¹³⁹ *Panteon* – rimski hram posvećen svim bogovima, podignut u 1. st. Od 7. st. pretvoren u kršćansku crkvu.

149.

Buja dubòko čisto vrelo, pjena
Života mladog što *na* srcu dava
Iz srca hranu prvu nam, kad žena,
Majka, u čedo gledajuć dok spava
Il plače usnom što je s puno prava
Sisa bez boli il zastoja, mio
Osjeća srh, muškarcu neznan; glava
Tog pupa kad se javi i list cio
Što je plod? Ne znam – Kain Evin plod je bio.

150.

Al ovdje mladost starcu hranu daje,
Doji ga mlijekom: ocu ona svome
Tako dug krvi vraća, dug što traje
Još od rođenja. Ne; zahvaliv tome
Umrijet neće dok tijelom, svom njome,
Plam zdravlja teče Velikome Nilu
Prirodnom nalik, što veći od trome
Egipatske je rijeke: na tom bilu
Pij, pij i živi, starče! Raj nema tu silu.¹⁴⁰

151.

Zvezdana bajka mlječne staze nema
Čistoću tvoje priče; zraka tvoga
Zviježđa je slada, i Priroda nijema
Voli taj obrat više i od svoga
Jaza gdje sjaj se svijeta dalekoga
Nazire blistav: – O, dadiljo sveta!
Srest će kap svaka čistog vrela toga
Srce tvog oca, da život procvjeta
U njem, ko duh što naš se sa svemirom sreća.

152.

Kuli što diže Hadrijan¹⁴¹ je, skreni,
Car imitator egipatskih zdanja,
Ponavljač silni kog nakaznost plijeni,
Što s Nila krupni preseliti sanja

---

¹⁴⁰ Strofe 148-150 aluzija su na priču o kćeri koja je oca, dok je bio u zatvoru, hranila vlastitim mlijekom. Priča je očuvana u raznim verzijama, premda njezina istinitost nije utvrđena.

¹⁴¹ *Hadrijan* (76-138) – rimski car, podigao sebi grandiozni mauzolej, današnju Anđeosku tvrđavu u Rimu.

Uzorak, tražeć da sva svoja znanja
Upregne majstor da mu za prah cijelu
Tu kulu sazda: kako mudro sklanja
Pogled se od nje videć u tom djelu
Ogromni nacrt rođen baš na takvu vrelu!

153.

Al gle! hram silan, veličanstven hram¹⁴²
Kojem Dijanin divni tek je šupa –
Grob mučenika promatra Krist sam!
Efeško čudo vidjeh; – ona grupa
Stupova pustoš zasu, i tu skupa
Šakal s hijenom u hlad im se sklanja;
Sofiju¹⁴³ vidjeh dok joj sunce kupa
Sjajni krov, vidjeh kako usred zdanja
Svetoga tog otimač Musliman se klanja;

154.

Al ti, od starih i novih oltára
Jedinstven si, i tebi nema ravnog –
Dostojan Boga, pravog, punog žara.
Otkako Sion¹⁴⁴ pade, otkad davnog
Grada se svoga On odreče slavnog,
Zar mu je mogla ljepša zgrada dana
Na zemlji biti? Veličanstva javnog,
Ljepote, Moći, Slave, što je zbrana
U toj neokaljanoj arci i tu zdana.

155.

Uđi: nek raskoš ona te ne svlada;
A zašto? nije manja; već ti biva
Širi um zbog tog daha što tu vlada
I raste silno, tu može da sniva
O domu gdje se nada tvoja skriva
Besmrtnost žudeć; i ti jednog dneva,
Zavrijediš li, u lice Boga živa
Gledat ćeš ko tu svetinju što sijeва
Pred tobom, neće strt te plam njegova gnjeva.

---

¹⁴² Crkva sv. Petra u Rimu.

¹⁴³ *Aja-Sofija* – znamenita bazilika u Carigradu. U XV. st. pretvorena u džamiju, danas muzej.

¹⁴⁴ *Sion* – brežuljak u Jeruzalemu, simbol Jeruzalema.

156.

Krećeš se, i sve raste što si bliže,
Kao planina što je veća sva,
Vara te sklad taj koji svud se niže;
Prostor što raste, al raste da da
Harmoniju – taj beskraj glazbu tka;
Mramor i slike – oltari gdje sjaje
Svjetiljke zlatne – kupola što sja
U zraku lebdeć, premda čvrsto sva je
Na tlu, da dosegne je oblak i sam haje.

157.

Ne vidiš sve; al moraš uzet dio,
Da razmotriš ga, iz silne cjeline;
Ocean ti je mnoge luke bio
Pružio oku – duh tvoj nek se vine
Predmetu bližem ovdje, nek ne sine
Miso ti prije neg posve ne svlada
Razmjera ovih govor, i ne skine
Postupno velo s bljeska što tu vlada,
Koji te nije naglo zahvatio tada,

158.

Ne svojom krivnjom – nego tvojom: nama
Izvanjski osjet hvata sve polako
I tako čuvstva najjača nam sama
Nadmaše svaki izraz; isto tako
To sjajno zdanje svlada nas ovako
I zaludi, najveća od svih zgrada
Izazove nam duh da shvati kako
Malen je, sve dok rastuć s njom ne svlada
I spozna tu širinu i ljepotu sklada.

159.

Tad stani, budi obasjanim; više
Vrijedi taj pogled od zgranuta stanja
U čudu, il u strahu kojim diše
Svetost tog mjesta, il od poštovanja
Za meštre koji znahu što sva znanja
I misli prošlog doba nisu; ta
Fontana divna otkriva sva tkanja
Svoja i ljudski um joj vadi s dna
Zlatni prah, učeć što sve miso stvorit zna.

160.

Il k Vatikanu pođi gledat tad
Bol Laokoonov,¹⁴⁵ patnju što ga mori –
Očinsku ljubav i sav smrtni jad
Što besmrtno strpljenje tu ih stvori:
Uzalud otpor; uzalud se bori
Sa stiskom strašnog zmaja u taj mah
Stari taj čovjek; stisak još je gori
Ogromna zmija mota lanac plah,
Steže ih grč po grč, i guši dah po dah.

161.

Il s nepromašnim lukom gledaj Boga,¹⁴⁶
Boga života, svjetla, poezije –
Sunce u ljudskom liku s čelom što ga
Ponos na uspjeh u bitkama grije;
Upravo strijelu odapne – nju vije
Osvetom svojom besmrtnom; a zjena
I nozdrva mu prezir divan krije,
Uzvišenost i snagu, svjetlost njena
Otkriva da Božanstvo gledamo tog trenu.

162.

Al u tom liku – ljubavnom tom snu
Kojega stvori nimfa čije grudi
Žele da s neba besmrtni joj tu
Ljubavnik siđe – i od toga ludi –
Ideal svega lijepoga se nudi
Umu, i misli koje začet stoga
Samo nebeska bića znaju – rudi
Besmrtnost iz njeg – razasut u mnoga
Zvijezda on bješe dok se ne saže u boga!

---

¹⁴⁵ *Laokoon* – Apolonov svećenik u Troji. Kad su Grci pred Troju donijeli velikog konja, Laokoon je izjavio da ne vjeruje neprijatelju ni kad darove donosi i predložio da konja smjesta unište. Njegov prijedlog nije dobio podršku i Laokoon je pograbio koplje da konja sam uništi. Ali bogovi su već bili odlučili da razore Troju, i u tom trenu iz mora su izronile dvije strašne zmije. Krenule su najprije prema dvojici njegovih sinova. Laokoon im je pokušao pomoći, ali su ga zmije zajedno s njegovim sinovima usmrtili. Byron ovdje misli na skulpturu što je 1506. god. pronađena u Rimu i čuva se u Vatikanu; pretpostavlja se da je nastala na Rodosu polovinom I. st. pr. Krista.

¹⁴⁶ Byron ovdje opisuje kip Apolona Belvederskog.

163.

Ako Prometej¹⁴⁷ Nebu samom plam
Taj što nas muči uze, on je bio
Tim plaćen što je dat onom što sam
U mramor ovaj pjesnički je slio
Vječitu slavu – koji, ako cio
Ljudskih je ruku čin, tad misli nije;
Vrijeme ga samo posveti, ni dio
Ne otpade mu niti ljeta krije
Trag, nego još mu plamen što ga stvori sije.

164.

Al gdje je on, Hodočasnik mog spjeva¹⁴⁸
Što nadahnu ga u prošla vremena?
Mislim da kasni negdje mnogo dneva.
Nema ga više – izdahnu ko sjena;
S lutanjem svrši, sanja mu je pjena,
A on sam ništa: – ako i bje kada
Drugo što osim mašte, jednog trenu
Stvor koji živi, pati – dosta sada
Sjena mu sad u metež Uništenja pada

165.

Što skuplja sjenu život, bit, sve što je
Nasljeđe nam nad kojim plašt svoj vije
I stere pokrov vječan mutne boje
Što sablasnim sve čini; oblak krije
I nas i sve što sjajno bješe prije,
Pa slavu hvata mrak, oreol sjete
Ona stog širi a on jedva sije
Na rubu tame; tužnije su sve te
Zrake od noći, jer nam svaka pogled smete,

166.

I šalje nas u ponor da bi znanje
Stekli što bit će od nas kad nam tijelo
Pređe u nešto što je mnogo manje
Od nevoljne mu biti; slavno djelo
Da snimo i da prah brišemo smjelo

---

¹⁴⁷ *Prometej* – sin Titana Japeta i božice Temide, Titan koji je bogovima ukrao vatru i dao je ljudima.

¹⁴⁸ *Childe Harold*.

S imena što se više neće čut –
Nećemo više isti bit zacijelo,
Oh, sreće: dosta što smo *jedan* put
Nosili ovaj teret srca – krvav, krut.

167.

Slušaj! glas jedan iz ponora stiže,
Dug dalek mrmor kao strašna jeka,
Kakav se kada puk krvari diže
Iz teške rane što joj nema lijeka;
Kroz mrak i vjetar zijeva zemlja, rijeka
Puna je sjena, al glavna lik ima
Kraljevski još, i bez krune, i meka,
Blijeda al ljupka, s bolom čedo prima
Na prsi, al mu nema utjehe u njima.¹⁴⁹

168.

Mladice vođa i vladara, gdje si?
Naroda nado, zar si mrtva? Zar
Mínut te nije mogo grob, da desi
Nekom se manje slavnom, dragom, bar?
U ponoć, dok je iz tvog srca žar
Još teko, majko zakratko, k tvom sinu,
Smrt skrati bol ti zauvijek, te dar
Što nudio je sreću i vedrinu
Otočju carskom s tobom ode u dubinu.

169.

Seljanke rode bez muke. – Zar tako,
Oh, ti što sretna bje, i mila, mlada!
Tko kralja ne bi, taj bi tebe plako,
Srce Slobode, teško, presta sada
Gomilat boli zbog JEDNE! jer pada
Hvala mu na te i na glavu sjeda
Duga. – Bje i ti, kneže pusti, tada,
I tužni – ženjen zalud! suprug e da
Za jedno ljeto budeš! Otac mrtvog čeda!

---

¹⁴⁹ U strofama 167-172. Byron aludira na smrt Charlotte Auguste, jedine kćeri regenta Engleske (potkraj vladavine Georgea III). Udala se 1816. god. za Leopolda Saxsea Koburga i umrla pri porodu mrtvorodenog sina 6. studenog 1817. god.

170.

Od kostrijeti ti vjenčanica bješe;
Svadbena voće pepeo: u raku
Plavòkosu kćer Otoka nam dješe,
Cvijet milijuna! Povjerismo svaku
Budućnost joj! i, premda bi u mraku
Kosti nâm bile, izgledaše sve
Da naše čedo slušat će joj, zraku
Tu pozdravit, i nju, ko zvijezdu gle
Pastiri: – ali ona meteor tek bje.

171.

Joj nama, ne njoj; jer ta mirno sniva:
Nestalna para pučkog daha, zao
Bezvrijedan savjet, glas proroštva kriva
Što od postanja kraljevstva je znao
Zvonit u uhu vladarskom, pa stao
Oružat bi se puk suludo, strana
Kob koja ruši moćnike i kao
Da uteg stavlja da svemoć im pjana
Ne prevagne na vagi što sve jednog dana

172.

Mrvi – to mogla bit joj je sudbina;
Al ne, to srce nijeće: lijepa, mlada,
Dobra bez truda, bez dušmana, fina;
Žena i mati tad – a *tamo* sada!
Koliko vèza hip krut strgnu tada!
Od Oca ti do podanika tvoga
Posljednjeg očaj svim lančano zada
Udar, ko potres, koji guši stoga
Zemlju što ljubila te više od ma koga.

173.

Gle, Nemi!¹⁵⁰ pupak usred gustih gora,
Dalek, pa vjetar što hrastove čupa
Iz korijena i čini da se mora
Preliju preko ruba, da im kupa
Pjena nebesa, nevoljko tu stupa
Po staklu tvoga jezera što sije;
Ko skrta mržnja leden izraz pupa

---

¹⁵⁰ *Nemi* – jezero u blizini Rima.

Iz njeg i ništa strest ga kadro nije
Sklopčanog u se poput zadrijemale zmije.

174.

A blizu vâli Albana¹⁵¹ trepère
Iz sestrinske doline; – Tibar vije
Se u daljini, more pjenom pere
Lacij¹⁵²gdje Epski rat se bio prije
"Oružje i muž", dok digao nije
Zvijezdu nad carstvo: – Tulij tu se znade
Odmarati od Rima; – a gdje krije
Níz góra vidik, Sabinjanke¹⁵³ mlade
Orahu tlo što sjetnom pjesniku¹⁵⁴ slast dade.

175.

Zaboravljam! – k svom cilju¹⁵⁵ stiže moj
Hodôčasnik, čas rastanku je sada
Ostvarismo i ja i on cilj svoj;
Ipak još jedan pogled k moru; vlada
Svud Mediteran pred nama, i pada,
I s Mont-Albana gledamo gdje leži
Mladosti drug nam pred nama, od kâda
Gledasmo kako uz rt Calpe¹⁵⁶ reži
Slijedismo ga do tu gdje Euxina¹⁵⁷ bježi

---

¹⁵¹ *Albano* – brdo u Laciju, jugoistočno od Rima, poznato po svojoj ljepoti.

¹⁵² *Lacij* – povijesna oblast u srednjoj Italiji oko antičkih gradova Alba Longe, Tusculuma, Lanviniuma, Ardee, Laurentuma, što su oko 500. pr. Krista osnovali Latinski savez. Od V. st. pr. Krista pod vlašću Rima.

¹⁵³ *Sabinjani* – antičko pleme u središtu Apenina. Od IV. st. pr. Krista ratovali s Rimljanima, koji ih pokoriše početkom III. st. pr. Krista. Uskoro nakon osnutka Rima, prema legendi, Rimljani, koji nisu imali žena, pozvali su na igre susjedne Sabinjane. Za vrijeme praznika oteli su njihove kćeri. Zgoda je poznata pod nazivom: otmica Sabinjanki.

¹⁵⁴ *Sjetni pjesnik* – Horacije.

¹⁵⁵ *K svom cilju* – Rimu.

¹⁵⁶ Vidi II. pj. bilj. 23.

¹⁵⁷ *Euxina* – nepoznata rijeka između Misemna i Avernusa (Lago d'Averno) u Kampanji, u blizini Napulja.

176.

U Simplegade¹⁵⁸ plave: ljeta duga,
Premda ne mnoga – ostaviše traga
Na nama, patnja poneka i tuga
Vrati nas skoro do početnog praga:
Zaludna ne bje trka sva i snaga;
Imamo svoju nagradu – u sjaju
Sunca se kupat dok nam zemlja blaga
I more radost tako dragu daju,
Kao da nema ljudi što sve prljat znaju.

177.

Oh! kad bi bila Pustinja moj stan,
Da Duh me lijepe žene dvori tu,
Da ljudski rod mi prestane bit znan,
Ne mrzeć nikog, da volim tek nju!
Elementi! – u čijoj kretnji svu
Zanosnost i sam ćutim – zar mi dat
Ne znate takvo biće? zar po tlu,
Griješim li, takva gaze? premda stat
I razgovarat s njima jedva ćemo znat.

178.

Puno je slasti u šumi bez staze,
Ushita tamo gdje žal pjena briše,
I društva, tu gdje nezvani ne gaze,
Kraj Mora, glazbe u valu što diše:
Ne volim ljude manje, nego više
Prirodu volim, razgovor gdje niti
Sveg su što mogu bit, il bje, da tiše
Još mogo bih sa Svemirom se sliti
Ćuteći sve što ne znam izreć, al ni skriti.

179.

Valjaj se, valjaj, tamni Oceane!
Bezbrojne lađe zalud tobom brode;
Pustoši čovjek zemljom – ali stane
Na žalu tvom; tek brodolomi vode.
Tvoje su djelo, kada čovjek ode
U propast, ko kap kiše, u tren jedan

---

¹⁵⁸ *Simplegade* – dvije opasne pomične stijene na ulazu u Crno more; često se, kao što to i Byron ovdje čini, poistovjećuju sa Scilom i Haribdom.

U jaz tvoj, samo krici tu se rode
S mjehurićima, tone tebi predan
Bez groba i bez zvona, lijesa, neznan, bijedan.

180.

Nogom on tvoje puteve ne gazi –
Polja ti nisu plijen mu – ti se tada
Digneš i streseš sa sebe ga; snazi
Podloj mu toj od koje zemlja strada
Rugaš se, kad ga bacaš uvis jada
Bozima on se svojim, dok val svježi
Tvoj grabi ga i sva mu mala nada
Slučajnoj nekoj bliskoj luci teži,
Tad o zemlju ti njime lupiš: – tu nek leži.

181.

Oružja koja u gradove tuku¹⁵⁹
Tvrde na hridi, i puk strahom more,
I kraljeve da stoga trpe muku,
Hrastovi silni čija rebra tvore
Tvorce im blatne da oholo zbore
Da tvoj su vladar¹⁶⁰ i ratnoga žara
Sudac – to sve su igračke i zgore
U vrenju tvojih valova što stvara
Slom ponosne Armade i plijen Trafalgara.¹⁶¹

182.

Obale su ti carstva gdje je sve
Drukčije osim tebe – Rim, Kartaga,
Grčka i Asir što su? Dok su te
Slobodne bile, ti im bješe snaga,
I tiranu još mnogom; žala naga
Rob, stranac, divljak, štovaše im; kada
Padoše, pustoš svud nastala: – al traga
Vrijeme tvom čelu plavetnom ne zada:
Ko u početku, tako valjaš se i sada.

---

¹⁵⁹ Topovi.

¹⁶⁰ Byron ovdje slikovito govori o brodovima.

¹⁶¹ Oluja je nakon bitke kod Trafalgara uništila većinu zarobljenih lađa. Španjolsku nepobjedivu armadu također je 1588. uništila oluja.

183.

Zrcalo slavno gdje Svemoćnog lik
Sja u oluji; mirno il u bolu,
U dašku blagom il uz vjetra rik,
U žarkoj klimi vrelo a na polu
Ledeno – sjajno, beskrajno, ti golu
Vječnost nam slikaš, Nevidljivo tamo
Sjedi na tronu tvom, u tvom se dolu
Glibavom množe nakaze; ma kamo,
Svi tebe štuju; ti si bez dna, strašno, samo.

184.

Voljeh te i ja, Oceane! radost
Mlade mi igre bješe poput pjene
Na tvome njedru: još u ranu mladost
Ludovah s tvojim valima – za mene
To bje užitak; i ako val krene
Strahotan na me – strah bje drag mi tada,
Jer ko da bjeh tvoj sin, u tvoje lijene
Vjerovao sam vale srca rada
I gladio ti grivu – ko što činim sada.

185.

Moj je zadatak svršen, pjev moj presta,
Tema u jeki zamire mi; to je
Dobro što snu tom čara nesta.
Utrnut će se luč što noćne moje
Svjetiljke užga stijenj – i tu je što je;
Vrednije da je bar! al nisam više
Što bijah prije – vizije se roje
Sve manje jasno preda mnom – sve tiše
I bljeđe gori sjaj što u mom duhu diše.

186.

Zbogom! jest riječ što mora bit i bje –
Zvuk od kog ćemo zastat; – zbogom – bome!
Vi s Romarom što bjeste skupa sve
Dokraja, ako u sjećanju svome
Jednu mu miso nađete i k tome
Najmanji spomen, tad on zalud nije
Nosio školjke i sandale trome;¹⁶²

---

¹⁶² Znak hodočasnika.

Zbogom! bol *njemu* nek je, ako li je
To bol mu – *vama* pouk što ga pjev mu krije.

Kronološki pregled najvažnijih datuma iz Byronova života

1788. godine, 22. siječnja u Londonu (Holles Street) rodio se *George Gordon Noël Byron*. Od rođenja bio je hrom u jednu nogu. Njegov otac **John Byron** vukao je podrijetlo od stare normanske obitelji, od koje je najstariji poznati član, Ralph de Buron, zajedno s "Williamom Osvajačem" došao u Englesku. Byronov otac oženio se prvi put 1778. godine s Lady Conyers, markizom od Camarthena, i s njom imao dvije kćeri (kasnije Byronove polusestre). Mlađoj od njih bilo je ime **Augusta**. Prva žena Byronova oca umrla je dvije godine nakon poroda, a John Byron oženio se, drugi put, Byronovom majkom **Catherinom Gordon** od Gighta. Ona je bila potomak Jamesa I. Škotskog te stoga pretjerano tašta i pomalo histerična žena, nesposobna da se do kraja nosi sa svojim ćudljivim sinom, budućim lordom.

Od 1790. do 1794. godine Byron je boravio u Aberdeenu. Javljaju se prve tegobe u vezi s deformacijom njegove noge. U petoj godini vrlo se strastveno zaljubio u djevojčicu Mary Duff. Vrijeme od 1796. do 1797. godine Byron je proveo u Škotskoj i pohađao tamošnju školu.

1798. u desetoj godini, naslijedio je titulu lorda i posjed Newstead Abbey.

Od 1801. do 1805. godine školovao se u Harrowu. Zaljubio se u nećakinju Margaret Parker, a zatim u Mary Anne Chaworth. "Zar mislite da bih ja ikada mogla išta osjećati prema tom šepavom dječaku", izjavila je ona jedne večeri svojoj dadilji. Te njezine riječi, koje je Byron iz prikrajka čuo, ostavile su dubok trag u njegovoj psihi. Desetak godina kasnije, na Ženevskom jezeru (u Colignyju u vili Diodati), Byron u pjesmi "San" (*The Dream*) govori o toj svojoj ranoj ljubavi.

Od 1805. do 1808. godine Byron studira u Cambridgeu (Trinity College).

1807. godine izlazi mu zbirka *Hours of Idleness* (Sati dokolice, prepravljena verzija mladenačke zbirke *Juvenile Poems*). Byronu je tada 18 godina. Zbirku je potpisao pseudonimom Maloljetnik (*A Minor*). Knjiga je doživjela oštre kritike tadašnjih kritičara.

1809. godine Byron postaje član Gornjeg doma i drži svoj pristupni govor. Iste godine, kao odgovor na loše kritike upućene njegovoj prvoj zbirci, Byron piše satiru *English Bards and Scotch Reviewers* (Engleski pjesnici i škotski kritičari). U lipnju odlazi na put po Portugalu, Španjolskoj, Grčkoj, tadašnjoj Albaniji i Bliskom istoku. U Janini počinje pisati *Childea Harolda*. Prigodom odlaska iz Engleske u newsteadskoj je opatiji priredio pijanku na kojoj je kao pehar služila lubanja nekog odavno preminulog bratra. U stihovima namijenjenim toj lubanji (vidi Bilješke I, IX) Byron hamletovski naglašava da je mrtvacu draži dodir usana nego dodir crva.

1811. Byron se vratio u Englesku gdje je stigao dan nakon smrti svoje majke, 2. kolovoza. Iste godine nastaju *Hints from Horace* (Natuknice iz Horacija) i *Curse of Minerva* (Minervino prokletstvo).
1812. godine izlaze prva dva pjevanja *Childea Harolda*. Byron preko noći postaje slavan.
1813. godine izlazi *The Waltz* (Valcer), *The Giaour* (Džaur) i *The Bride of Abydos* (Nevjesta iz Abydosa). Byron se upoznaje sa **Annom Isabellom** (Annabellom) **Milbanke** i prosi je prvi put.
1814. godine izlazi "Ode on the Fall of Napoleon Bonaparte", *The Corsair* (Gusar), a zatim *Lara*. Byronova popularnost vrtoglavo raste. U Londonu se te godine u jednom danu prodalo 13000 primjeraka *Gusara*. Annabella Milbanke prihvaća Byronovu bračnu ponudu.
1815. godine Byron se oženio svojom izabranicom. U studenom iste godine dobio je kćer Augustu, **Adu**. Neposredno nakon njezina rođenja Byrona je napustila žena optužujući ga zbog incestuozne ljubavi s polusestrom Augustom. Izlaze *Hebrew Melodies* (Hebrejske melodije).
1816. godine nastaje *The Siege of Corinth* (Opsada Korinta) i *Parisina*. Byron se razvodi od žene i pod pritiskom javnosti 25. travnja napušta Englesku te odlazi u Švicarsku. Na Ženevskom jezeru sreće P. B. Shelleyja koji je tamo boravio zajedno sa svojom nevjenčanom ženom Mary Godwin i njezinom polusestrom Jane Clairmont. Ona je još u Londonu čeznula za Byronom te mu je iste godine rodila kćer **Allegru**. Byron se nakon toga nastanio u Veneciji gdje se prepušta svim čarima razuzdanog života toga grada. Tamo Byron vodi ljubav s Mariannom Segati, 22-godišnjom kćeri nekoga mletačkog trgovca, a zatim s Margheritom Cogni, prekrasnom, nepismenom i strahovito ljubomomom ženom, suprugom nekog pekara, koju su tada svi nazivali Byronovom "Fornarinom". Tu nastaje III. pjevanje *Childea Harolda* i *The Prisoner of Chillon* (Chillonski zatočenik).
1817. godine Byron u Veneciji završava *Manfreda*, a zatim u Ferrari piše *The Lament of Tasso* (Tassova tužbalica).
1818. vraća se u Veneciju. Nastaje *Beppo* i IV. pjevanje *Childea Harolda*. Iste godine Byron završava *Mazzepeu* i počinje pisati *Don Juana* (I. i II. pjevanje).
1819. godine Byron u travnju upoznaje svoju veliku ljubav 16-godišnju groficu **Teresu Guiccioli**, rođenu Gamba, udatu za 60-godišnjeg grofa Guicciolija. Iz Venecije prelazi u Ravennu. Nastaje III. i IV. pjevanje *Don Juana*.
1820. godine Byron piše tragediju *Marino Faliero* i poemu *The Prophecy of Dante* (Danteovo proročanstvo), koju posvećuje Teresi:

*Ako, zbog hladne i oblačne klime,
Gdje rođen bjeh, al umrijet mi nije,
Od pjesni koga kralja Italije
Drznuh se, gospo, preuzeti rime,
Kopiju toplog juga tvoreć time,
Zbog tebe to je; ma koliko mi je
Stih besmrtne mu lišen harmonije,
Taj grijeh oprostić srcem ćeš mi svime.
Ti samo rekneš, u cvijetu svog čara*

*I mladosti, a to kod tebe znači
I nalog; samo ovdje usred žara
Sunčanog juga iz jezika zrači
Takav čar, jer ga takva usna stvara –
Ah, potiče to i na napor jači!*

(prev. L. P.)

Iste te godine nastaje i V. pjevanje *Don Juana*.

1821. godine Byron odlazi iz Ravenne u Pisu. Nastaje *Sardanapalus* (Byron ga posvećuje Goetheu), a zatim drama *The Two Foscari* (Dva Foscarija) i scenski misterij *Cain* (Kain). Grof se Guiccioli u međuvremenu usprotivio ljubavi svoje žene i Byrona, nakon čega se i razveo od nje. Kako je sva obitelj Gamba pripadala karbonarima, Teresa je i Byrona uvela u njihov krug. Zbog svoje privrženosti i suradnje s karbonarima Byron je protjeran iz Pise te je
1822. godine, u rujnu, prešao u Genovu. Nastaje *Heaven and Earth* (Nebo i zemlja) i *The Vision of Judgement* (Viđenje Strašnog suda), parodija na istoimenu pjesmu Byronova suvremenika Roberta Southeya koji u uvodu svoje pjesme *A Vision of Judgement* (1821) traži od Engleske vlade da zabrani Byronove knjige, a Byrona naziva osnivačem i poglavarom sotonske škole. Iste godine izlazi *The Deformed Transformed* (Preobličena rugoba) te VI, VII. i VIII. pjevanje *Don Juana*.
1823. nastaje *The Age of Bronze* (Brončano doba) i *The Island* (Otok). Byron piše sljedeća pjevanja *Don Juana* (IX-XIV). Napokon, 14. srpnja iz Genove kreće u Grčku i 4. se kolovoza iskrcava u Cefaloniji, da bi se pridružio grčkim ustanicima. "Umrijet ćemo ovdje ili marcijalno ili močvarno", pisao je tada Byron. Tu je proveo pet mjeseci a zatim se u Missolunghiju pridružio vođi grčkog ustanka Maurocordatu.
1824. godine Byron piše XV. i XVI. pjevanje *Don Juana* i pjesmu "On this Day I Complete My Thirty-sixth Year" (Na današnji dan navršavam trideset šestu godinu). Pjesma je napisana 22. siječnja, a već 19. travnja Byron umire od groznice koju je dobio desetak mjeseci prije. Istoga dana izišao je sljedeći proglas privremene vlade za zapadnu Grčku:

Dan slavlja i veselja pretvorio se u dan tuge i žalosti.

Lord Noël Byron prestao je živjeti u jedanaest sati prošle noći, nakon desetodnevne bolesti. Njegova smrt prouzrokovana je upalnom groznicom. Bolest Njegova gospodstva ostavila je takav trag na svijesti ljudi da su svi slojevi zaboravili svoje uobičajene uskršnje zabave, čak i prije nego se i saznalo za bolni događaj.

Gubitak ove sjajne ličnosti nedvojbeno je rastužio čitavu Grčku, ali on mora biti čin posebne žalosti u Missolunghiju gdje se Njegova plemenitost tako uočljivo iskazivala i zbog koje je postao našim sugrađaninom, s krajnjom odlučnošću da sudjeluje u svim opasnostima rata.

Svakome su poznata dobročinstva Njegova gospodstva i nitko ne može prestati slaviti njegovo ime kao ime istinskog dobrotvora.

Stoga, dok se ne sazna konačna odluka Narodne vlade na temelju ovlasti koje mi je Vlada izvoljela dati, ovim naređujem:

1. Sutra ujutro, u zoru, trideset sedam plotuna treba biti ispaljeno iz velike baterije, u skladu s brojem godina slavnog pokojnika.
2. Sve javne zgrade, čak i sudovi, trebaju ostati zatvoreni tri sljedeća dana.
3. Sve trgovine, osim onih u kojima se prodaju prehrambene namirnice i lijekovi, bit će zatvorene, i stoga se strogo nalaže da sve vrste javnih zabava i drugih priredbi uobičajenih za uskrsne blagdane, budu otkazane.
4. Opća žalost trajat će dvadeset jedan dan.
5. Molitva i pogrebna služba treba se održati u svim crkvama.

A. MAUROCORDATOS

Georgis Praidis, tajnik

Izdano u Missolunghiju, 19. travnja, 1824.

Byronovo je tijelo nakon toga preneseno u Englesku. Pokopan je u Hucknellu, malom selu u blizini Newstead Abbeyja. Njegova polusestra Augusta na grob mu je postavila ploču sa sljedećim natpisom:

Pod ovim lukom
Gdje mnogi njegovi preci
I njegova majka počivaju
Pokopani
Snivaju ostaci
GEORGEA GORDONA NOELA BYRONA.
Lord Byron od Rochdalea
U grofoviji Lancaster
Autor Hodočašća Childea Harolda
Rođen je u Londonu dana
22. siječnja 1788.
Umro u Missolunghiju u Zapadnoj
Grčkoj dana
19. travnja 1824.
U plemenitom poduhvatu
Da ponovno uspostavi put drevnoj slobodi
I proslavi je.

Njegova sestra plemenita
AUGUSTA MARY LEIGH
U njegovu uspomenu ovu ploču postavi.

Byron u Hrvata

Byronova poezija i njegova osobita ličnost, kao i njegov pustolovni život, ostavili su vrlo snažan trag u Hrvatskoj.

F. M. Appendini 1827. godine u djelu *Memorie sulla vita e sugli scritti di G. Fr. Gondola* uspoređuje Gundulića s Byronom. U listu *Illyrisches Blatt* (9/1827, 31, 121-122) pojavio se nepotpisani napis o Byronu.

Neposredno nakon Byronove smrti, 1834. godine **Ivan Krizmanić** u djelu *Diversa carmina* donosi bilješku o Byronu i citira dva stiha u originalu. **Dragojla Jarnević** u svom dnevniku 1837. godine sa zanosom piše o Byronu kao o pjesniku slobode.

Dimitrija Demeter u *Danici* 1838. godine Gundulića uspoređuje s Byronom i kaže "da se celi izobraženi svet divi slobodi i jakosti Byronovog duha, koji okrutništvo od literarnih diktatorah skarši i krila svoje muze od svakog veza izbavi, da se do sunca podigne".

Godine 1840. **Stanko Vraz** je svojim *Đulabijama* kao motto stavio jedan Byronov stih. 1841. Vraz u *Danici ilirskoj* (7/1841, 39, 157) donosi prijevod jedne Byronove pjesme, pod naslovom "Angjelii". Polag pjesme "Through Cloudless Skies in Silvery Sheen", koju je kasnije objavio u svojim *Delima* pod naslovom "Na progorju aktičkom". Iste godine u *Danici ilirskoj* (7/1841, 27, 110-111), **Ilija Rukavina** piše crtice iz života G. Byrona pod naslovom "Ciklop u badnjiću."

Illyrisches Blatt (24/1842, 51, 211) i *Luna*, u dva broja 1842. godine (1842, 78, 337-338; 79, 343), donose napise o Byronovu životu i djelu.

Ivan Kukuljević u *Danici* 1843. godine objavio je pjesmu "Uspomena na Veneciju" i četiri njene strofe posvetio Byronu.

Antun Pasko Kazali u *Zori dalmatinskoj* (2/1845), 3, 1718) preveo je "Pozdrav domovini", najglasovitiji i u nas najprevođeniji odlomak *Childea Harolda*. Iste godine u *Zori dalmatinskoj* (2/1845, 23, 178) preveo je *Manfreda i Sardanapala*, a svom *Ćosu*, kojemu je uzor vidio u *Don Juanu*, za motto je stavio Byronove stihove. **Vraz** je objavio prijevod jedne Byronove pjesme ("Životom sam..."). Iste godine **Vraz** je u zbirci *Gusle i tambure* objavio još četiri prijevoda Byronovih pjesama.

Ivan Kukuljević u pjesmi "Domorodac" 1850. godine spominje Byrona. Slijedeće godine **Stanko Vraz** u *Kolu* (1851, VIII, 3-19) prevodi Byronovo djelo *Sužanj Šiljonski*. **Ivan Maćun** u svom *Kratkom krasnoslovju o pesničtvu* 1852. godine spominje Byrona i njegova *Don Juana*.

Radoslav Razlaga 1852. godine u *Zori* piše o romantici i za Byrona kaže da je "glava svih, koj svojom preteranostju srednjemu veku nehotice krvave zaseka rane, i tako boljoj dobi put pripravi".

Velimir Gaj u *Danici* (17/1863, 50, 393), objavljuje "Samotnost" (Miso iz Byrona). Iste godine **Josip Eugen Tomić** u *Glasonoši* (3/1863, 16) tiska prijevod Byronove pjesme pod naslovom "Ne sjećaj me".

Godine 1865. **Vraz** je preveo Byronovu *Parizinu*. Istu je poemu preveo i **G. Petranović**. Izišla je u časopisu *Naše gore list* u tri nastavka 1865. godine (5/1865, 33, 265; 34, 272-273; 35, 281-282). U *Slavoncu* iste godine **Virgil Malin** citira Byronovu poeziju u svojim "Dvim listovima iz Mletaka", navodi stihove iz *Childea Harolda* i *Beppa*.

Vilim Korajac u *Dragoljubu* 1867. citira nekoliko stihova iz Byronove satire Engleski pjesnici i škotski kritičari, a **V. Deželić** prevodi odlomak iz *Nevjeste iz Abydosa*, pod naslovom "Iztok".

Petar Preradović u *Viencu* 1869. donosi svoj prijevod "Pozdrav domovini", odlomak iz *Childea Harolda* (*Vienac*, 1/1869, 4, 73-74).

U *Hrvatskom sokolu* (1/1870, 10, 145-146) izlazi odlomak iz I. pjevanja *Don Juana*.

U *Viencu* (5/1873, 51, 804) **Ivan Trnski** objavio je Byronovu pjesmu "S Bogom! (Svojoj družici s kojom se je morao razdružiti)". Sljedeće godine u istom glasilu (*Vienac* 6/1874, 29, 457-458), **Trnski** je preveo Byronov "Oproštaj s nesuđenom. Gospođici S. M. G."

U *Viencu* 1875. godine u četiri je broja objavljena Byronova poema *Mazeppa* (*Vienac* 7/1875, 32, 515-517; 33, 535-536; 34, 547-548; 35, 560-562) koju je preveo **Ivan Trnski**.

U dubrovačkom *Slovincu* 1881. godine zabilježena je proslava otkrića Byronova spomenika u Missolunghiju, 7. studenog 1871.

U *Hrvatskoj vili* 1883. izišao je kraći napis o Byronu s njegovom slikom.

U časopisu *Iskra* (1/1884, 5, 18-19), **Stjepan Buzolić** objavio je prijevod Byronove pjesme "Svom sinu (nezakonskomu). (Po nekom doslovnom ital. prevodu)". U *Hrvatskoj vili* za godinu 1884-1885 (4/1884-85, 7, 104-105) izišao je prijevod Byronove pjesme "Ne spomijni mi!"; prevodilac se potpisao: Zora. Istu je pjesmu 1863. u *Glasonoši* preveo **J. E. Tomić**.

Godine 1888. objavljeno je u *Viencu* (20/1888, 37, 593-594; 39, 609-611) *Tassovo jadikovanje* u prijevodu **Ivana Despota**, s bilješkom o nastanku pjesme. Time je očigledno obilježena 100-godišnjica Byronova rođenja. U listu *Hrvatska* iste godine u br. 21 autor potpisan kao "mtk" piše o Byronu kao o najsajnijem predstavniku romantične poezije i u prozi donosi prijevod Byronove pjesme "On this Day I Complete my Thirty-sixth Year". U *Obzoru* iste godine stanoviti H. S. piše članak "Byronova stogodišnjica" (*Obzor*, 29/1888, 94, 2: 95, 2-3).

U *Obzoru* četiri godine kasnije (*Obzor* 33/1892, 21) **Josip Pasarić** javlja se člankom "Pjesnički prvaci u prvoj polovini XIX vieka", osvrćući se na knjigu Milivoja Šrepela *Slike iz svjetske književnosti*, svezak prvi. Pjesnički prvaci u prvoj polovini XIX vieka, koju je godinu dana ranije izdala MH u Zagrebu; u knjizi se na str. 3-37, u poglavlju "Lord Byron" govori o Byronovu životu i djelu.

Godine 1894. u prijevodu **Stjepana Miletića** izlazi Byronov *Manfred* (Tisak i naklada Antuna Scholza, Zagreb, 1894). Na taj se prijevod osvrće **Vladoje Dukat** u *Viencu* (26/1894, 49, 781-783; 50, 795-796) u napisu "Byronov 'Manfred' u hrvatskom prijevodu". Na isti se prijevod iste godine u listu *Agramer Zeitung* (69/1894, I, 6) osvrće i **Ivan Souvan** u napisu "Manfred". Dramska pjesma u tri razdiela. Spjevao Lord Byron. U mjerilu izvornika prev. Stjepan Miletić. Zagreb 1894. Tisak i naklada Antuna Scholza".

Godine 1895. objavio je **Marin Sabić** studiju *Faust i Manfred*. *Obzor* (38/1897, 120) godine 1897. donosi osvrt "Byronov 'Manfred'. Prigodom premiere u Hrv. kazalištu".

Silvije Strahimir Kranjčević u sarajevskoj je *Nadi* (3/1897, 16, 318) s njemačkog preveo odlomak Byronove poeme *Mazeppa* i pridodao joj opis istoimene slike G. Marxa. Prijevod je kasnije objavljen u Kranjčevićevim Sabranim djelima III, JAZU, Zagreb, 1967.

Vladoje Dukal u sarajevskoj *Nadi*, u nekoliko nastavaka (*Nada*, 4/1898, 18, 279-280; 19, 297-298; 20, 314-315; 21, 330-331) uspoređuje Byronovo djelo *The Corsair* i Kukuljevićeva *Gusara* ("Byronov 'The Corsair' i Kukuljevićev 'Gusar'. Listak iz novije hrvatske književnosti"). Iste godine u *Viencu* (30/1898, 49, 766-768) **Dukat** objavljuje članak "Byronove Jevrejske melodije" (Hebrew Melodies)".

Godine 1899. **A. G. Matoš** u sarajevskoj *Nadi* (5/1899, 1, 10-11) u putopisu "U Colignyju, decembra 1898." piše o Byronovu boravku u vili Diodati u Colignyju.

Stjepko Španić u *Prosvjeti* (2/1901, 21, 667) prevodi Byronovu pjesmu "Tebi", s podnaslovom "Stanzas to Augusta". **Vladoje Dukal** iste godine u *Nastavnom vjesniku* (9/1901, 187-205) piše osvrt "O Vrazovim pjesničkim prijevodima s engleskog", osvrćući se i na Vrazove prijevode Byronovih pjesama. **Stjepko Španić** u *Prosvjeti* (9/1901, 21, 670) donosi prijevod Byronove pjesme pod naslovom "Životom sam..."

Godine 1904. u izdanju MH iz Zagreba izišle su *Slike iz povijesti engleske književnosti*, **Vladoja Dukata**. U VIII. poglavlju pod naslovom "Lord Byron i njegovo doba", za ilustraciju je naveden niz odlomaka prijevoda različitih Byronovih djela, a među njima i odlomak iz Byronove poeme *The Island*, u prijevodu **Ivana Trnskog**.

U *Croenoj Hrvatskoj*, u tri nastavka (16/1906, 31, 3; 32, 2-4; 33, 2-3) izišao je prijevod Byronova djela *The prisoner of Chillon*, pod naslovom *Kilonski sužanj*.

U *Narodnim novinama* 1907. godine (73/1907, 298) **Arsen Wenzelides** objavljuje napis "Pisma Lorda Byrona". Sljedeće godine u *Smotri dalmatinskoj* (21/1908, 78-81) **Walter Ljubibratić** informira čitaocima o Byronovu životu u članku "Byronove ljubavne zgrade".

Byron je svojim djelom povratno utjecao na stvaranje brojnih hrvatskih književnika, posebice Kukuljevića, Miletića te Markovića; tako je **Fran Galović** u *Hrvatskoj smotri* 1910. (24.2) objavio pjesmu pod naslovom "Childe Harold".

U *Jutarnjem listu* 1917. godine (6/1917, 1867, 2-3) izišao je osvrt iz pera nekog Z: "Kain od Byrona. Povodom premiere u Kr. zem. kazalištu".

U ratnim godinama **Krleža** u svojim zapisima često spominje Byrona: "Byron je učitelj, on je naučio Mickiewicza što je poezija, ali da bi čovjek učio kod Byrona, treba da je zapadnjak. Mi to nismo. Kod nas bi trebalo ispjevati naš antimitos! Od svega toga hvata me bolestan umor sumnjičave nemoći. O, kad bismo imali mentora" (**Krleža**, *Sabrana djela* 11-12, "Zora", Zagreb, 1956, str. 164).

U *Savremeniku* 1918. godine u broju 203 **Vladoje Dukal** donosi esej "Petar Preradović i engleska književnost", gdje se posebno osvrće na Preradovićev prijevod pjesme "Pozdrav domovini" iz Byronova *Childea Harolda*.

U izdanju Pozorišne biblioteke (knjiga III) u Zagrebu je 1921. izišao Byronov *Kain* u prijevodu **M. Bogdanovića**.

Godine 1924. mnoga su glasila u Hrvatskoj obilježila 100-godišnjicu Byronove smrti. **Josip Horvat** u *Obzoru* (65/1924, 108, 11-12) piše članak "Stogodišnjica smrti lorda Byrona, 19. IV. 1824 – 19. IV. 1924" suautor **Ivo Hergušić**. U *Jutarnjem listu* iste godine (13/1924, 4390, 17) **Vinko Krišković** donosi napis "Uskrs. Na stotu obljetnicu smrti Byronove". **Rudolf Meixner** u *Obzoru* (65/1924, 108,11-12) objelodanjuje članak "Don Juan, žene i Italija". Iste godine u *Hrvatskoj prosvjeti* (11/1924, 4, 188-190) **Ljubomir Marković** donosi članak "Byron". **Ilija M. Petrović** u *Novoj Europi* (1924, X/12, 372-384) donosi članak "Lord Byron i njegovo doba". Isti autor u istom glasilu nešto kasnije te iste godine (*Nova Evropa*, 1924, X/18, 570-584) ima članak "Byronov liberalizam". U *Jugoslavenskoj knjizi* iste

se godine javlja i **Milan Prelog** (8/1924, 1/10, 396-397) s člankom "K stogodišnjici smrti Lorda Byrona". U listu *Der Morgen* (2/1924, 309, 21) **Vilma Vukelić** donosi napis "Lord Byron. Zum 100. Todestag des Dichters". O Byronovoj stogodišnjici u Velikoj Britaniji i Americi piše **Ilija M. Petrović** u *Novoj Evropi* 1925. godine (*Nova Evropa*, 1925/, XI/9, 268-285).

U *Književnoj republici* 1926. (3/1926, 3, 121-126), stanoviti V. R. prevodi članak **Klimentija Arkadjeviča Timirjazeva** "Byronovo proročanstvo o Moskvi", u kojemu je prikazana Byronova poema *Brončano doba*.

U časopisu *Nova Evropa* (1928, XVII/2, 54-62) **Ilija M. Petrović** objavljuje članak "Byron u Jugoslavena. Prvi prevodi".

Godine 1929. u časopisu *Književnik* (2/1929, 5, 172-176) **August Cesarec** prevodi članak Uptonu Sinclaira, "Prvi lord literature".

U *Hrvatskoj prosvjeti* (18/1931, 8/9, 200) **Ljubomir Marković** u članku "Lord Byron kod Jugoslavena", osvrnuo se na djelo: Ilija M. Petrović, *Lord Bajron kod Jugoslovena* (Požarevac, 1931).

U povodu 150-godišnjice Byronova rođenja, 1938. godine, pojavilo se ponovno više napisa o Byronu. U *Hrvatskoj reviji* (11/1938, 3, 113-118) **Vinko Krišković** objavio je prijevod Byronove pjesme "San" i popratio je bilješkom o autoru. Iste godine *Jutarnji list* (27/1938, 9337, 8) donosi kraći napis o Byronu. Stanoviti D. V. u *Hrvatskoj straži* iste godine (10/1938, 20, 4-5) piše o Byronu u članku "George Gordon Byron. 150. godišnjica rođenja velikog engleskog pjesnika".

U članku "Sentimentalni tragovi Bajrona po Jadranu" objavljenom u *Pravdi* iste godine (34/1938, 12, 171) stanoviti A. B. u podnaslovu se pita: "Da li je u svom nemirnom životu punom lutanja Bajron, lepi engleski pisac, dodirnuo i naše Jadranske obale, doživivši jednu ljubav u Trstenu?"

U časopisu *Nova Evropa* 1938. godine (XI/I, 31-32) **Ivo F. Lupis-Vuki** u članku "Prvi prevod Byrona na naš jezik", govori o anonimnom prijevodu Byronove pjesme "On the Birth of John William Rizzo-Hoppner", iz 1918. godine.

Godine 1947. **M. Mirković** napisao je članak "Byron i sadašnjica" i objavio ga u *Republici* br. 7-8. **I. G. Kovačić** je u knjizi *Prijevodi strane lirike* (Zagreb, 1947) objavio prijevode Byronovih pjesama "Sonet slobodi" i "Gle, ide lijepa kao noć". U *Studentskom listu* (Zagreb) **Mira Janković** javila se 1948. člankom "George Gordon Byron". **J. Vuletić** je 1950. godine u časopisu *Izvor* u broju 7-8 objavio napis "Bajron – pjesnik slobode i njegovo doba".

U povodu 130. godišnjice Byronove smrti **Ivo Vidan** objavio je u *Pregledu* 1954. godine članak pod naslovom "Lord Bajron između aristokracije i slobodarstva".

Prijevodi **I. G. Kovačića** ("Sonet slobodi", "Gle ide lijepa kao noć") objavljeni su u knjizi *Bajron, Šeli, Kits*, Sarajevo 1954. Byronova lirika uvrštena je u *Izbor engleske poezije XIX. stoljeća* (sastavila Mira Janković, Zagreb, 1956).

U antologiju *Sudbonosna pisma* (izbor Ervin Šinko; Zagreb, 1960) uvrštena su i Byronova pisma.

Godine 1965. u izdanju "Zore" i MH iz Zagreba izišao je Byronov *Childe Harold* u prijevodu **Danka Angjelinovića**. Prijevod je popraćen predgovorom **I. Hergešića** pod naslovom "Byron, bajronisti i bajronizam". Byronove pjesme zastupljene su u *Izboru remek-djela sovjetske erotske pisane literature* (priredio Joe Matošić, Zagreb 1965).

U "Čitanci iz stranih književnosti II" (ŠK, Zagreb, 1970) Nevenke Košutić-Brozović ponovno su objavljena dva spomenuta prijevoda I. G. Kovačića, kao i odlomak iz I. pjevanja *Don Juana* u prijevodu **Luka Paljetka**. Odlomak iz *Don Juana* uvršten je i u antologiju *Zapadna duhovna lirika* (sastavio **Đuro Kokša**, Rim 1970).

U časopisu "Dubrovnik" (Dubrovnik) 1974/6 **Luko Paljetak** objavio je prijevod Byronove pjesme "When We Two Parted" pod naslovom "Kad smo nas dvoje".

"Childe Haroldov "Laku noć", iz I. pjevanja istoimenog Byronova spjeva objavio je **Luko Paljetak** u "Slobodnoj Dalmaciji" 33/1977, 6, i popratio kraćim komentarom. Sljedeće godine izišao je Byronov *Childe Harold* u prijevodu **Luka Paljetka**, u izdanju ŠK, Zagreb. Prijevod je popraćen predgovorom "Byronov život, djelo i vrijeme", bilješkama, kronologijom Byronova života, napomenom o prijevodima Byronova djela u Hrvatskoj te Napomenom prevodioca. Prijevod je temeljito revidiran, nadopunjen i ažuriran. U antologiji *100 pjesnika svijeta* (sast. Antun Šoljan, "Mladost", Zagreb 1984) zastupljen je i George G. Byron, prijevodima pjesama "Gle, ide lijepa kao noć" (prev. **I. G. Kovačić**), "Nećemo više tako kasno" (prev. **L. Paljetak**), "Jednoj gospi" (prev. **L. Paljetak**), "Strofe napisane prigodom prelaženja Ambracijskog zaljeva" (prev. **L. Paljetak**) koje su popraćene člankom o poeziji G. G. Byrona iz pera **L. Paljetka**.

U povodu 200. godišnjice Byronova rođenja izišao je Byronov *Childe Harold* (prev. **Luko Paljetak**; Zagreb, 1988). Iste godine objavljena je Byronova pjesma "Tama" (prev. **Luko Paljetak**, *Mogućnosti*, 7-8/1988, popraćeno prevoditeljevim pogovorom "Byronova tama").

Izbor Byronovih pjesama u prijevodu **L. Paljetka** izišao je u časopisu *Putevi* 1/1989; sadrži pjesme; "Stihovi napisani na čaši napravljenoj od lubanje", "Jednoj gospi", "Nećemo više tako kasno", "Korača lijepa", "Strofe napisane prigodom prelaženja Ambracijskog zaljeva", "Upitan koje je porijeklo ljubavi", "Sunce svih bez sna".

LUKO PALJETAK

Bilješka prevoditelja

Za prevođenje *Childea Harolda* služio sam se izdanjem *The Complete Works of Lord Byron, from the Last Edition Now First Collected and Arranged, and Illustrated, with all the Notes By Sir Walter Scott, Francis Jeffrey, Professor Wilson, Sir Egerton Brydges, Hobhouse, Bishop Heber, Dallas, Leigh Hunt, J. G. Lockhart, Ugo Foscolo, Rev. George Croly, Bowles, Capt. Medwin, Gamba, Mrs. Shelley, George Ellis, Lady Blessington, Th. Campbell, Th. Moore, Kennedy, Parry, Galt, Nathan, Stanhope, Rev. H. Milman, etc. etc.*, to which is Prefixed the Life of the Author by John Galt, Esq., in One Volume, Paris, Baudry's European Library 1837. Konzultirao sam i izdanje *The Poetical Works of Lord Byron*, Oxford University Press, London, New York, Toronto 1945, koje je, što se tiče bilješki, istovjetno s prvim, netočnije s obzirom na interpunkciju, i s dosta tiskarskih grešaka.

Služio sam se također, što je razumljivo, i jedinim dosadašnjim hrvatskim prijevodom: *Lord Byron, Childe Harold, "Zora"* – Matica hrvatska, Zagreb, 1965, s engleskog preveo Danko Angjelinović. Iako u naslovu piše da je djelo prevedeno s engleskog, u bilješkama (str. 227) sam Angjelinović navodi da se prigodom prevođenja služio *raznim engleskim, talijanskim i njemačkim prijevodima i komentarima a napose izdanjem Aldo Riccija: Lord Byron: Aroldo (Childe Harold), versione col testo a fronte, introduzione, e note a cura di Aldo Riccio, Vol. I, 11, Firenze, 1947.*

U prijevodu sam nastojao što manje odstupiti od originala. Arhaizmima sam se služio onoliko koliko je to rime radi bilo nužno, želeći svejedno pri tome očuvati i mjeru i stilsku čistoću. Metrički oblik spenserovske strofe poštovao sam potpuno, u prvih osam stihova primjenjujući kao adekvat jampskom pentametri naše tipove jedanaesterca (endecasillaba), odnosno, mjestimice, katalektičkog jedanaesterca po shemi:

v –, v –, v –, v –, v –, (v)
v –, v –, v –, v –, v –, (v)
v –, v –, v –, v –, v –, (v)
v –, v –, v –, v –, v –, (v)
v –, v –, v –, v –, v –, (v)
v –, v –, v –, v –, v –, (v)
v –, v –, v –, v –, v –, (v)
v –, v –, v –, v –, v –, (v)

Poštovao sam izvorni raspored rima *ababbcbcc*.

Zadnji stih strofe, koji je u originalu *jampski heksametar*, širio sam za jedan slog kako bih *a)* očuvao osnovnu jampsku intenciju cijele strofe (Angjelinović u zadnjem stihu ima parni trohejski dvanaesterac), i *b)* dobio na manevarskom prostoru, gdje jedan slog uopće nije tako mali dobitak. Shema zadnjeg stiha u mom prijevodu, dakle, izgleda ovako:

v -, v -, v -, v -, v -, v -, (v)

L. P.

Rječnik

bena, glupan, budala
bjega, bježi
bludi, luta
boljka, bolest, bol, rana

cio, sav, čitav, cijeli, svekolik

ćuh, dašak
ćute, osjećaju

dâva, daje
djenuti, staviti
dneva, dana
drijemlje, drijema

glédi, gleda
gluma, predstava, igra
gnati, goniti
gnjila, glina
golje, goleti

haje, mari, brine se
hiniti, pretvarati se
hiti, žuri, hita
hoditi, ići
hruska, pucketa, zvecka pod zubima
htije, hoće, želi
hud, zao
hvastav, hvalisav
hvoja, grana

ište, traži
izbrati, izabrati

junoša, mladić, mladi vitez

kostrijet, tkanina od grube, najčešće
konjske dlake
krakun, zasun

laska, laskanje
lasno, lako

latiti se, prihvatiti se nečega
lijega, liježe
luč, svjetlost

mâr, briga, nastojanje, zalaganje
mîlje, sr. r., ono što nam je milo, drago
minstrel, pjesnik
moriti, ubijati
mrije, mre

narav, priroda
naže, 3. l. aorista gl. nagnuti se
nostromo, božman

njinog, njihovog

oćut, osjet
odzada, otraga
ože, 3. l. aor. gl. ožeći
pâs, pojas,
peljar, pilot za brodove
pjan, pijan
plije, pliva
pline, gubi se, nestaje, luta, rasplinjava
se
poje, pjeva
prova, pramac
prtiti, vući, nositi
pup, pupoljak

rad, voljan, spreman
râvan, ravnica
rine, gurne
romar, lutalac, hodočasnik
rug, poruga, ruglo, sramota

sàruk, smotak oko glave, dugo tkanje
koje se nosi oko glave, neka vrsta turba-
na

siže, dohvaća, dosiže, dopire

scvali, ocvali

skoliti, okružiti, privoljeti, navesti na
nešto, svladati

skrušiti se, smilovati se

slit, sliven

smûče, vuče po tlu

snast, sva jedra na brodu

snije, sanja, sniva

sniti, sanjati

soriti se, srušiti se

spati, spavati

spravan, spreman

sravniti, ovdje u značenju: usporediti

stâče, slijeva se

stiso, stisnuo

stratiti, uništiti

struka, ogrtač ili pojas od gruba konca
ili pređe

svak, svatko

svekolik, sav, čitav, cio

svikla, navikla

šilok, jugo, južni vjetar

šilje, šalje

širna, široka

štije, čita

tažiti, tješiti

tre, tari, trlja, muči

tmuša, tama, tmina

usud, sudbina, sudba, kob, fatum

vas, sav, cijeli, čitav, svekolik

vrelo, izvor, vrutak

zâda, otraga, straga, pozadi

zâr, koprena kojom muslimanke kriju
lice

zbirati, skupljati, kupiti

zdade, 3. l. aor. gl. sagraditi

zdati, sagraditi

zdan, sagrađen

zdraviš, ozdravljuješ, liječiš

zgorjeti, izgorjeti

zgubiti, izgubiti

zlene, zle

zori, niče, zene, nastaje

zrije, zre, gleda

žara, urna, ćup

žiče, život, življenje